РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
72 – 14/14
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Извештај за 2013. годину

јун, 2014. године

Садржај

1. Уводна реч
1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р. Србији
1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у 2013. години

2. Забрана тортуре
2.1. Национални прописи
2.2. Међународни инструменти

3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре
3.1. Поткомитет за превенцију тортуре
3.2. Национални механизми за превенцију тортуре
3.3. Успостављање и одређивање НПМ у Србији

4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2013. г.
4.1. Методологија НПМ
4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ
4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност
4.4. Учешће Покрајинског омбудсмана у активностима НПМ
4.5. Учешће цивилног сектора у активностима НПМ
4.6. Учешће спољних стручњака у активностима НПМ
4.7. Обука чланова НПМ
4.8. Остали облици сарадње

5. Остваривање мандата НПМ током 2013. г.
5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе
5.2. Сарадња са органима власти током посета установама
5.3. Извештаји о посетама установама
5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака
5.5. Успостављање дијалога са органима власти
5.6. Превенција одмазде према лицима која сарађују са НПМ
5.7. Унапређење прописа у области спречавања тортуре
5.8. Промоција НПМ и превенције тортуре
5.9. Сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре
5.10. Сарадња са другим НПМ и стварање регионалне мреже НПМ
5.11. Дистрибуција / разматрање годишњег извештаја НПМ

6. Стање и активности НПМ по областима у 2013. г.
6.1. Полицијско задржавање
6.2. Извршење мере притвора
6.3. Извршење кривичних санкција
6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама
6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите
6.6. Поступање према тражиоцима азила
6.7. Прихват повратника у поступку реадмисије

7. Како даље – будућност НПМ

ДОДАТАК I
Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије

ДОДАТАК II
Релевантни прописи / изводи из прописа и документи НПМ

1. Уводна реч

Поштовани,

Ово је други годишњи извештај Заштитника грађана о активностима које је спровео у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре у Републици Србији.

Превенција тортуре проистиче из обавеза Републике Србије према својим грађанима и међународној конвенцији којој је приступила.

Током 2013. године обављено је 77 посета местима где се налазе лица лишена слободе, а на основу утврђених неправилности у раду надлежним органима су упућене 263 препоруке.

Представљајући налазе и опште и појединачне препоруке за унапређивање стања, Извештај нуди јасан и доступан правац према друштву без тортуре као идеалном циљу. Ипак, из извештаја је јасно да кораци ка недостижном идеалу нису и сами обавијени маглом, недостижни, чак ни претешки, нити скупи.

Остаје да их чинимо што брже, без изговора и изузетака. Ради жртава тортуре, али и достојанства свих нас. Тамо где је и једно људско биће изложено нечовечном поступању, ничије достојанство не може да буде потпуно.

Захваљујем се свим органима, удружењима грађана и појединцима са којима сам у извештајном периоду сарађивао обављајући послове Националног механизма за превенцију тортуре.

Саша Јанковић,

Заштитник грађана

Београд, 12. јун 2014.

1.1. Општа оцена поштовања забране тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Р.Србији[1]

Људско достојанство, право на неприкосновеност физичког и психичког интегритета и забрана мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања зајамчени су Уставом Републике Србије, бројним законима, као и најзначајнијим конвенцијама које је Србија ратификовала. Међутим, у широј јавности недостаје јасна свест да та основна људска права припадају сваком грађанину, па и оном ко је ухапшен, притворен или осуђен, тражилац азила или илегални мигрант, као и свим особама са менталним сметњама или ометеним у развоју.

Залагање за поштовање међународних стандарда у Србији се уобичајено доживљава као нешто наметнуто, као прихватање туђих правила која су непримењива на овим просторима. Тезе о посебности културе људских права, односно о особености традиције и специфичних навика на овим просторима, доводе до популистичких теза о потреби непримерено оштре казнене политике, па и до заговарања оправданости злостављања. Сходно томе јављају се идеје поновног увођења смртне казне, повећања дужине трајања казни затвора, а између осталог, стално се обнављају идеје за увођење казне хемијске кастрације.

Охрабрује утисак да у органима власти који су надлежни за поступање према лицима лишеним слободе превлађује свест о неопходности искорењивања злостављања.

Ипак, појединачни случајеви злостављања лица лишених слободе које је у протеклом периоду утврдио Заштитник грађана јасно указују да су у великој мери последица недостатака система, који је тако устројен да не представља довољну препреку за настајање случајева тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, откривање тих појава, спровођење делотворне истраге и утврђивање одговорних за њен настанак.

У Републици Србији данас не постоји тортура као организована и подстицана појава, али постоје појединачни случајеви злостављања које надлежни органи толеришу.

Надлежни органи треба да унапреде своје поступање у борби против некажњивости за тортуру.

Позитиван пример је да је Уставни суд средином 2013. године донео пресуду у којој је утврдио да је осуђенику повређено право на неповредивост физичког и психичког интегритета.[2] Одлука је, између осталог, заснована на утврђеном чињеничном стању и препоруци коју је у том случају, годину дана раније, надлежним органима упутио Заштитник грађана[3].

Интерни контролни механизми државних органа су недовољно ефикасни, поступци које воде углавном нису делотворни. Јасно опредељење надлежности и самосталности тих механизама дало би значајан допринос борби против некажњивости, али и превенцији тортуре у Републици Србији.

Постојећи смештајни и други услови живота лица лишених слободе у бројним аспектима нису у складу са прописима и важећим стандардима, што у свом континуитету поприма карактер нечовечног или понижавајућег поступања.

---

1 Види више под 6. овог извештаја.
2 Одлука Уставног суда Републике Србије бр. Уж-4100/2011
3 Предмет бр. 12-3630/12

Просторије за задржавање у полицијским станицама су углавном неусловне, сходно томе НПМ је у протеклом периоду упутио препоруке да се прекине са полицијским задржавањем у преко 10 полицијских станица.

Забрињава да је у оквиру свог реактивног рада по притужбама Заштитник грађана утврдио неколико случајева злостављања током полицијског задржавања, а да Сектор унутрашње контроле није препознао те случајеве, нити је спровео истраге, односно истраге су биле неделотворне и када су спроведене.

Упркос препорукама НПМ, још није унапређено постојеће Упутство МУП о поступању према доведеним и задржаним лицима, тако да сходно његовим одредбама, које нису сагласне са важећим стандардима, полицијски службеници углавном присуствују лекарским прегледима задржаних лица, између осталог полицијски службеници лица лишена слободе углавном везују лисицама током транспорта.

Досадашње реформе правосуђа у Републици Србији нису довеле до ефикаснијег рада судова у тзв. притворским предметима. Осим тога, утисак је да се мере притвора често олако изричу, да су непримерено дугог трајања, као и да судови ретко одређују мере, попут јемства, које представљају ефикасне алтернативе притвору. Околности које прате извршење мере притвора, повреде претпоставке невиности притвореника, као и услови извршења те мере, у великом броју случајева представљају својеврсну казну пре осуде.[4]

Притворске јединице су углавном пренасељене, тако да се појединим притвореницима не омогућује простор у спаваоници од најмање осам кубних метара и четири квадратна метра. Затицани су појединци који спавају на троспратним креветима[5], што обесмишљава идеју о засебном лежају. Поједине просторије притворских јединица су у изузетно лошем стању, руиниране и прљаве. Непроветреност просторија нарочито отежава положај непушача који су смештени у истој просторији са пушачима. У појединим просторијама је недовољан и доток природне светлости, а вештачко осветљење је незадовољавајуће јачине.

Охрабрују напори усмерени ка унапређењу капацитета намењених за смештај притвореника. Током 2013. године извршене су бројне адаптације и реконструкције смештајних капацитета.

Проблем система извршења мере притвора у Србији је што су притвореници углавном по цео дан затворени, односно закључани у ћелији/спаваоници. По правилу, притворенима се не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт. У највећем броју случајева не омогућује им се радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности. Такође, нема довољно услова за физичке активности, посебно у време лоших временских прилика.

Присутна је појава да се притвореници који нису раније осуђивани смештају у исту спаваоницу са притвореницима који су раније осуђивани, а не поклања се довољна пажња распоређивању притвореника у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет.[6]

---

4 Види више у публикацији Притвор – Ultima ratio?, Београдски центар за људска права, Београд 2014.г.

5 Извештај НПМ о посети ОЗ Крагујевац, бр. 71-3/13

6 Извештај НПМ о посети ОЗ Крагујевац, бр. 71-3/13; Извештај НПМ о пратећој посети КПЗ Сремска Митровица, бр. 71-48/13

Жене којима је изречена мера притвора смештају се у притворским јединицама затвора широм Србије. Релативно мали број жена у једној притворској јединици има за последицу да су поједине од њих током извршења мере притвора, често на недопустиво дуги рок, практично у усамљењу. Иако у систему извршења кривичних санкција усамљење/самица представља посебну односно дисциплинску меру, која је строго временски ограничена, у постојећој пракси то је за поједине притворенице редован начин извршења мере притвора, што довољно говори о негативном аспекту система притварања жена.

Охрабрује то да су након бројних притужби притвореника, у Окружном затвору у Београду формиране посебне просторије за посету брачног друга, деце и других блиских лица, те да је у протеклом периоду одлуком надлежног суда једном притворенику, који се на извршењу мере притвора налази више од пет година, одобрена брачна посета, без присуства особља или других осуђених.

Положај осуђених лица у систему извршења кривичних санкција у Србији има битне недостатке. Велики казнено-поправни заводи су и даље пренасељени.

У бројним затворским капацитетима[7] не остварује се принцип заједничког извршења казне. Наиме, осуђени током дана не проводе расположиво време са другим осуђенима у заједничком боравку, већ су све време изоловани у ћелијама (сами или у малим групама).

Мера појачаног надзора, уместо да се остварује као појачана пажња над осуђенима, углавном се своди на изолацију тих лица и њихово изопштавање из редовних затворских активности.

Активности васпитача са осуђенима су спорадичне. Радно ангажовање осуђених је недовољно. Изражен је и недостатак културних садржаја. Поступак класификације осуђених лица је недовољно транспарентан. Осуђенима се недовољно појашњавају критеријуми за напредовање, васпитачи се претежно баве администрирањем упитника.

Механизам напредовања у третману по постојећим критеријумима подразумева отежан прелазак осуђених у повољније васпитне групе, тако да се многи осуђеници отпуштају из затвора из исте васпитне групе у коју су били разврстани одмах по пријему у затвор.

Затворски капацитети намењени малолетницима и женама[8] су централне (једине) установе, у којима се смешта по 200 лица. У њима, нарочито онима намењеним малолетницима, стварају се јаки неформални системи, што рађа немогућност адекватног третмана. У тим централним установама проблем је и то што су поједини затвореници веома удаљени од својих пребивалишта, а то значајно отежава остваривање контакта са породицом.

Недостаци у здравственој заштити у затворима су бројни. Први лекарски прегледи су по правилу паушални, затвореници се не прегледају без одеће, нити постоје протоколи који утврђују садржину прегледа. У пракси се не обављају периодични здравствени прегледи осуђених. Немедицинско особље углавном присуствује лекарским прегледима. Приметан је недостатак лекова.

Лекари углавном не остварују своју улогу у заштити од злостављања. У појединим случајевима пропуштају да утврде и детаљно опишу све уочене повреде, а углавном не

---

[7] Посебно одељење КПЗ у Пожаревцу за извршење казне за дела из области организованог криминала, новосаграђни КПЗ Београд у Падинској Скели, VII павиљон у КПЗ у Пожаревцу, II павиљон у КПЗ у Нишу, али и у многим окружним затворима.

[8] КПЗ за жене у Пожаревцу, КПЗ за малолетнике у Ваљеву и ВПД у Крушевцу.

дају мишљење о узрочно-последичној вези између примењене мере принуде или објашњења како су повреде настале - са повредама које су непосредно уочене током прегледа.

Осуђеници са менталним поремећајима се смештају у редовном затворском режиму, што не одговара њиховим потребама и ствара велики безбедносни ризик за та лица и за њихово окружење, а у сваком случају представљају велико оптерећење особљу, које није обучено за поступање према таквим лицима.

Закон о заштити лица са менталним сметњама[9] садржи бројне недостатке. Прописано је да се службе за заштиту менталног здравља у заједници организују као допунска делатност постојећих психијатријских установа и домова здравља, који нису кадровски оспособљени, нити заинтересовани у том погледу. Сходно таквом решењу, у Србији су активности на пољу деинституционализације неприметне. Законом је уведена мера изолације психијатријских пацијената, што не само да није у складу са важећим стандардима, него се то у Србији дуги низ година уопште није примењивало. Осим тога, Законом је прописана надлежност полицијских службеника на одржавању реда унутар психијатријских болница, што није у складу са важећим стандардима, имајући у виду да су то униформисана и наоружана лица.

Постојеће психијатријске болнице су гломазне, имају од неколико стотина до хиљаду пацијената. У великој мери попримају азиларни карактер, јер су у њима бројни пацијенти изопштени из заједнице већином преко месец дана, али многи и по десет година, а неки и доживотно. Присутна је појава да се велики број лица задржава у болницама пре свега из социјалних разлога - јер не постоји било какав облик подршке и њиховог лечења у заједници.

Одлуке суда о присилним хоспитализацијама особа са менталним сметњама углавном су засноване на вештачењима лекара који су запослени у болници која је предлагач те мере. Осим тога, уочени су случајеви да пристанак на болничко лечење дају лица која су од стране полиције доведена у агитираном стању, иако изјаве дате под таквим околностима не могу бити узете као правно релевантне.

У резиденцијалним социјалним установама поједини корисници, укључујући и децу ометену у развоју, изоловани су на веома дуг рок. До сада нису начињени значајнији помаци ка деинституционализације тих установа. НПМ је упутио препоруку надлежним органима да спроведу све неопходне радње у циљу смања постојећег броја корисника у Дому „Ветерник“ у наредне две године, односно да се њихов број од преко 500 корисника најразличитијег узраста сведе на 100 одраслих или на 50 деце.

Појачани надзор над корисницима се не спроводи као појачано праћење корисника и пружање додатне подршке/пажње, већ фактички представља изолацију.

Забрињавајуће је то што се лишавање слободе корисника у резиденцијалним установама социјалне заштите, као дементних лица у геронтолошким центрима и домовима за старе, врши искључиво на основу мишљења лекара, а као последица непостојања одговарајућег правног оквира који уређује поступак ограничавања слободе кретања ових лица.

Органи јавне власти нису установили системски приступ који омогућује ефикасно поступање у складу са важећим прописима и међународним стандардима у области азила и миграција.
Несразмера између броја странаца који су током 2013. године изразили намеру да траже азил у Србији (5066 лица) и странаца који су поднели захтев за азил (154 лица), као и

[9] Сл. гласник РС бр. 45/13

њихов занемарљив број који су заиста учествовали у поступку по њиховим захтевима за азил, показатељ је да стварни циљ тих лица није био добијање азила у Србији, већ начин да остваре могућност привременог смештаја у центрима за азил и легализују свој привремени боравак у Србији, док не обезбеде проходност преко границе - за одлазак у западноевропске земље.

Постоје индиције да је у Србији развијен неформални систем који игра значајну улогу у погледу положаја миграната и њиховог трансфера преко границе у суседне земље.

Полиција по правилу пропушта да чим затекне нерегуларне мигранте на територији Србије одмах спроведе поступак утврђивања њиховог идентитета. Та лица се по правилу не спроводе у полицијске станице, не претресају се ради проналажења личних исправа, нити се уносе њихови подаци у прописане евиденције. Углавном се од стране полицијских службеника усмено упућују да самостално оду у неки од центара за азил чим на било који начин укажу да имају намеру да траже азил у Србији.

Несхватљиво је да надлежни органи хиљаде миграната који немају или скривају личне исправе, не претресају, не предузимају све потребне радње на утврђивању њиховог идентитета, нити их евидентирају, већ их пуштају да се самостално крећу по територији целе Србије, без било каквог ограничења или обезбеђења.

1.2. Најзначајнији подаци о активностима Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у 2013. години[10]

НПМ је током 2013. године обавио 77 посета установама у којима су смештена лица лишена слободе.

У посетама је проведено 40 радних дана. Посећене су 44 полицијске станице, 11 затвора, 2 психијатријске болнице, 1 установа социјалне заштите домског типа, 13 приватних домова за старе, 2 посете центрима за азил, а обављена су и 4 мониторинга прихвата лица враћених у поступку реадмисије на Аеродрому Никола Тесла у Београду.

На основу обављених посета, НПМ је посећеним установама достављао извештаје о посетама, са препорукама за отклањање утврђених недостатака у раду који могу довести или доводе до тортуре или злостављања.

НПМ је током 2013. године сачинио 42 извештаја[11] о обављеним посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, са препорукама за отклањање утврђених недостатака.

НПМ је током 2013. године надлежним органима упутио 263 препоруке[12] за отклањање утврђених недостатака.

У циљу спровођења препорука упућених у извештајима о посетама, НПМ је током 2013. године ступио у дијалог са посећеним установама и надлежним министарствима.

---

[10] Види више под 5. овог извештаја.

[11] У првом тромесечју 2014. године надлежним органима су упућена још 4 извештаја о посетама које су обављене крајем 2013. године. Како је у њима описано стање положаја лица лишених слободе у 2013. години и основни налази из ових извештаја су наведени у овом Годишњем извештају НПМ.

[12] У првом тромесечју 2014. године упућено је још 137 препорука у извештајима о посетама које су обављене крајем 2013. године. Ове препоруке се наведене на крају Годишњег извештаја НПМ, у Додатку I/III.

Одржано је пет састанака на којима су разматране могућности за спровођење упућених препорука.

НПМ је поклонио посебну пажњу заштити од одмазде лица лишених слободе, запослених у установама у којима су смештена лица лишена слободе, као и свих осталих лица која су имала контакт са НПМ, пружили му информације о поступању према лицима лишеним слободе, односно указали му на појаву злостављања.

НПМ је надлежним органима упућивао мишљења и ставове поводом унапређења прописа у области заштите права лица лишених слободе и спречавања тортуре. Указано је на недостатке Упутства МУП о поступању према доведеним и задржаним лицима и Закона о заштити лица са менталним сметњама[13], као и на потребу да се донесе закон који ће регулисати област пробације[14]. НПМ је дао значајан допринос за почетак дијалога на државном нивоу у погледу унапређења прописа у области азила и миграција.

У циљу промоције и заштите права лица лишених слободе и превенције тортуре представници НПМ су током 2013. године узели учешће у бројним конференцијама, округлим столовима и радионицама. У медијама је објављен велики број интервјуа и саопштења. Одржан је низ предавања студентима. На Међународни дан подршке жртвама тортуре, 26. јуна 2013. године у Народној скупштини Републике Србије одржано је јавно слушање на ком је представљен Годишњи извештај о раду НПМ за 2012. годину.

У децембру 2013. године НПМ је, у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији, организовао Округли сто на тему „Превенција и кажњивост за тортуру", коме су присуствовали представници стручне јавности. Округли сто је био посвећен изазовима и проблемима са којима се Република Србија сусреће у превенцији тортуре и у кажњавању учинилаца кривичног дела злостављања.

Интернет страница НПМ[15] на српском и енглеском језику садржи битне активности НПМ, нарочито извештаје о посетама и одговоре органа о поступању по препорукама.

НПМ Србије одржава интензивну билатералну сарадњу са бројним НПМ других земаља.

НПМ Србије је иницијатор и један од оснивача Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе. У марту 2013. године, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, НПМ Србије је организовао састанак у Београду, на коме је оформљена Мрежа НПМ земаља Југоисточне Европе. Чланови Мреже су: НПМ Албаније, НПМ Македоније, НПМ Словеније, НПМ Србије, НПМ Хрватске и НПМ Црне Горе, као и Омбудсман Босне и Херцеговине. Мрежи је у октобру 2013. године приступио и НПМ Аустрије, а потом и НПМ Бугарске и НПМ Мађарске.

Извештај о раду НПМ за 2012. годину достављен је Народној скупштини, Председнику Републике, Влади Републике Србије и Врховном касационом суду, а широј јавности је учињен доступним путем интернет странице Заштитника грађана[16], односно НПМ[17].

Извештај у преводу на енглеском језику достављен је Поткомитету УН за превенцију тортуре и другим релевантним међународним и регионалним телима, као и међународним организацијама.

---

13 Сл. гласник РС бр. 45/13
14 72-160/12, Извештај о раду НПМ за 2012. годину
15 http://npm.rs, приступити и преко http://zastitnik.rs
16 http://zastitnik.rs
17 http://npm.rs

2. Забрана тортуре

2.1. Национални прописи

Устав Републике Србије[18] јемчи људско достојанство, неприкосновеност људског живота, неповредивост физичког и психичког интегритета, а злостављање изричито забрањује[19].

Устав Републике Србије, члан 25. став 2.
Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању[20].

Забрана мучења је предвиђена и другим прописима, између осталог, Закоником о кривичном поступку[21], Законом о полицији[22] и Законом о извршењу кривичних санкција[23]. Кривичним закоником[24] мучење и злостављање је одређено као посебно кривично дело[25].

Кривични законик Републике Србије, члан 137.
(1) Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.
(2) Ко применом силе, претње, или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он или неко треће лице застраши или незаконито казни, или то учини из друге побуде засноване на било каквом облику дискриминације, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
(3) Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

2.2. Међународни инструменти

Србија је држава чланица свих најважнијих конвенција које се односе на забрану, односно спречавање тортуре. Међународни пакт о грађанским и политичким правима[26], који је у члану 7. преузео одредбу о забрани мучења из члана 5. Опште декларације о правима човека[27], ратификован је 1971. године[28].

---

[18] "Сл. гласник РС", бр. 98/2006
[19] Устав РС, чланови 23, 24 и 25
[20] Преузето из члана 5. Опште декларације о правима човека, члана 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима и члана 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода
[21] "Сл. лист СРЈ", бр. 70/2001 и 68/2002 и "Сл. гласник РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - др. закон, 49/2007, 20/2009 - др. закон, 72/2009 и 76/2010
[22] "Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011
[23] "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 72/2009 и 31/2011
[24] "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009 и 121/2012
[25] Конвенција против тортуре, члан 4.: (1) Свака држава чланица настоји да се према њеном кривичном праву сва акта тортуре сматрају кривичним делима. Исти је случај и са покушајем вршења тортуре или неког другог акта који изврши неко лице, а који представља саучесништво или учествовање у акту тортуре. (2) Свака држава чланица одређује за ова кривична дела одговарајуће казне којима је узета у обзир њихова тежина.
[26] Потписан 19. децембра 1966. године у Њујорку
[27] Усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948. године у Паризу
[28] "Сл. лист СФРЈ", бр. 7/71

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[29] (Конвенција против тортуре) ратификована је 1991. године[30]. Она је један од најзначајнијих међународних инструмената у области забране тортуре.

Конвенција против тортуре, члан 1. став 1.
Тортура означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње у циљу добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања или његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено, застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице, или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације ако тај бол или те патње наноси службено лице или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком. Тај израз се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.

Осим што даје најпотпунију дефиницију тортуре, Конвенција против тортуре садржи низ одредби значајних за искорењивање тортуре.

Конвенција против тортуре, члан 2. став 1.
Свака држава чланица предузима законске, административне, судске или друге ефикасне мере како би спречила извршење аката тортуре на територији под њеном јурисдикцијом.

Конвенција против тортуре обавезује државе чланице да се старају да упознавање и информисање о забрани тортуре буде саставни део образовања службених лица, медицинског особља, носилаца јавних функција, као и свих осталих лица која на било који начин долазе у контакт са лицима лишеним слободе[31].

Конвенција против тортуре, члан 12.
Свака држава чланица се стара да надлежни органи неодложно изврше непристрасну истрагу сваки пут кад постоје оправдани разлози да се посумња да је акт тортуре извршен на некој територији под њеном јурисдикцијом.

У том смислу свака држава чланица је дужна да сваком ко сматра да је био подвргнут тортури омогући право да се жали надлежном органу који је обавезан да неодложно и непристрасно испита случај, уз обезбеђење заштите лицу које се жалило и сведока од сваког лошег поступања или било каквог застрашивања због поднете жалбе или дате изјаве[32].

Конвенција против тортуре, члан 14. став 1.
Свака држава чланица гарантује жртви акта тортуре право добијања накнаде и праведног и одговарајућег обештећења, укључујући средства потребна за његову што потпунију рехабилитацију.[33]

Свака држава чланица се стара да изјава за коју се докаже да је добијена тортуром не може да буде наведена као доказни елемент у неком поступку, осим против лица оптуженог за тортуру да би се утврдило да је изјава дата[34].

---

[29] Усвојена 10. децембра 1984. године у Њујорку
[30] "Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори", бр. 9/91
[31] Конвенција против тортуре, члан 10. став 1.
[32] Конвенција против тортуре, члан 13.
[33] Конвенција против тортуре, члан 14.
[34] Конвенција против тортуре, члан 15.

Конвенцијом против тортуре је установљен Комитет против тортуре[35]. Државе чланице су дужне да Комитету подносе извештаје о мерама које предузимају да би испуниле своје Конвенцијом преузете обавезе. Комитет разматра сваки извештај, када оцени за потребно, даје коментаре о извештају и доставља их свакој заинтересованој држави чланици, на шта држава чланица може да одговори[36]. Република Србија је доставила Извештаје Комитету, на шта је Комитет доставио Коментаре[37].

Република Србија је држава чланица Савета Европе. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода[38] и Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања[39] (Европска конвенција о спречавању мучења) су ратификоване 2003. године.[40]

Европском конвенцијом о спречавању мучења установљен је Европски комитет за спречавање мучења.[41] Држава је обавезна да дозволи посете Комитету свим местима у којима се налазе лица лишена слободе.[42] Држава је дужна да Комитету омогући приступ на њену територију и путовање по земљи без ограничења, потпуне информације о свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, као и неограничен приступ свим местима у којима се налазе особе лишене слободе, укључујући и право на слободно кретање унутар тих места и право да слободно разговара без присуства сведока са особама лишеним слободе и са било којом особом за коју верује да поседује релевантне информације.[43] После сваке посете Комитет саставља извештај о чињеничном стању утврђеном приликом посета.[44] Комитет је три пута посетио Србију, и то 2004, 2007. и 2011. године.[45]

3. Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре

Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[46] (Опциони протокол) државе чланице су потврдиле да је злостављање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права[47].

Опционим протоколом државе чланице су се споразумеле да успоставе систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.[48]

Интенција Опционог протокола да се омогуће посете, односно стално присуство механизама за превенцију тортуре у установама у којима се налазе лица лишена слободе

[35] Конвенција против тортуре, члан 17.
[36] Конвенција против тортуре, члан 19. став 1.
[37] Коментар Комитета против тортуре са 41 седнице од 3. до 21. 11. 2008. године на Извештај Р.Србије
[38] Сачињена 4. новембра 1950. године у Риму
[39] Потписана 26. новембра 1987. године у Стразбуру
[40] "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и Сл. лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003)
[41] Европска конвенција о спречавању мучења, члан 1.
[42] Европска конвенција о спречавању мучења, члан 2. и члан 7. став 1.
[43] Европска конвенција о спречавању мучења, члан 8.
[44] Европска конвенција о спречавању мучења, члан 10. став 1.
[45] Извештаје о посетама Р. Србији и одговоре Владе Р. Србије види на интернет страници Европског комитета за спречавање мучења www.cpt.coe.int/en/states/srb.htm
[46] Усвојен 18. децембра 2002. године у Њујорку, на 57. седници Генералне скуштине Уједињених нација резолуцијом A/RES/57/199, ступио на снагу 22. јуна 2006. године
[47] Опциони протокол, преамбула
[48] Опциони протокол, члан 1.

последица је схватања да је највећи проблем затворених институција управо то што су затворене, што су дешавања у њима склоњена од очију јавности.

Државе чланице Опционог протокола обавезне су да дозволе посете од стране механизама установљених Опционим протоколом сваком месту под њиховом надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њихову сагласност или пристанак (места задржавања).[49]

3.1. Поткомитет за превенцију тортуре[50]

Опционим протоколом успостављен је Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[51].

Поткомитет за превенцију тортуре је овлашћен да обилази сва места задржавања и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.[52]

Државе чланице Опционог протокола обавезне су:
- да приме Поткомитет за превенцију тортуре на своју територију;
- да му омогуће неограничен приступ свим местима задржавања, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- да му омогуће да насамо, по слободном избору, разговара са лицима лишеним слободе без сведока, било лично или уз помоћ преводиоца уколико се сматра потребним, као и са било којим другим лицем за које Поткомитет за превенцију тортуре верује да може да пружи релевантне информације;
- да му омогуће неограничен приступ свим информацијама у вези с бројем лица лишених слободе на местима задржавања, бројем таквих места и њиховом локацијом, неограничен приступ свим информацијама које се односе на поступање с тим лицима и условима притвора, као да му пруже релевантне информације које Поткомитет за превенцију тортуре може тражити ради процене потреба и мера које треба усвојити ради јачања заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;
- да разматрају препоруке Поткомитета за превенцију тортуре и да ступе у дијалог са њим о могућим имплементационим мерама.[53]

Поткомитет за превенцију тортуре до сада није посетио Србију.

3.2. Национални механизми за превенцију тортуре (НПМ)

Опционим протоколом одређено је да свака држава чланица има обавезу да има, успостави или одреди једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[54]

[49] Опциони протокол, члан 4. став 1.
[50] www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/
[51] Опциони протокол, члан 2. став 1.
[52] Опциони протокол, члан 11. тачка (а)
[53] Опциони протокол, члан 12. и 14.
[54] Опциони протокол, члан 3.

НПМ има право:
- на приступ свим подацима о броју и третману лица лишених слободе у установама задржавања, као и броју установа и њиховој локацији;
- на приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима, по слободном избору;
- на несметане разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације, по слободном избору[55].

НПМ је овлашћен да редовно проверава третман лица лишених слободе у установама задржавања, да даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, као и да подноси предлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима[56].

Држава је дужна да гарантује функционалну независност НПМ као и независност његовог особља[57].

Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин[58].

Држава је обавезна да стави на располагање потребна средства за функционисање НПМ[59].

Однос између НПМ и државних органа базиран је на принципу поверења и сарадње.

Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације[60].

Надлежни државни органи дужни су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.

3.3. Успостављање НПМ у Србији

Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, а ратификовала га 1. децембра 2005. године[61].

Србија је постала држава чланица Опционог протокола 26. септембра 2006. године[62].

Србија је четири године каснила са извршењем своје обавезе да има, одреди или уведе, независни национални механизама за превенцију тортуре на националном нивоу,

[55] Опциони протокол, члан 20.
[56] Опциони протокол, члан 19.
[57] Опциони протокол, члан 18. тачка 1.
[58] Опциони протокол, члан 21. тачка 1
[59] Опциони протокол, члан 18. тачка 3.
[60] Опциони протокол, члан 22.
[61] "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005, измене 2/2006
[62] 30. дана по подношењу инструмента ратификације генералном секретару Уједињених нација

најкасније годину дана након ступања на снагу Опционог протокола или након његове ратификације или приступања државе.[63]

НПМ је у Србији установљен Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године.[64]

У складу са сагласношћу постигнутом током јавне расправе, у Србији није формиран нови орган НПМ, већ је изабран је аутентичан, комплексан модел НПМ, који подразумева да послове НПМ обавља постојећи независни државни орган, у сарадњи са органима децентрализованих јединица и цивилним сектором.

Послове НПМ обавља Заштитник грађана у сарадњи са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода[65].

Приликом одабира комплексног модела НПМ у Србији узети су у обзир принципи који се односе на статус и функционисање националних институција за унапређење и заштиту људских права[66].

Заштитник грађана је Уставом Републике Србије[67] одређен као независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе и других носилаца јавних овлашћења[68]. Законом о Заштитнику грађана[69] прописано је да је Заштитник грађана независан државни орган, самосталан у обављању послова, који штити и стара се о унапређењу права грађана[70]. У априлу месецу 2010. године препознат је као орган који своје поступање базира на Париским принципима[71].

Заштитник грађана је независан и самосталан државни орган, омбудсман универзалне надлежности, акредитован као Национална институција за људска права са „А“ статусом при Међународном координационом комитету (ICC).

Заштитник грађана је Законом о Заштитнику грађана овлашћен да обавља посете установама у којима су смештена лица лишена слободе, да насамо разговора са њима и свим запосленима у установи, а такође има и приступ свим подацима који су од значаја за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности[72].

Надлежност Заштитника грађана у области заштите права лица лишених слободе прописана Законом о Заштитнику грађана подударна је са мандатом НПМ предвиђеним Опционим протоколом.

У образложењу предлога закона којим је установљен НПМ[73] предвиђено је обезбеђење материјалних услова потребни за остваривање мандата НПМ, и то запошљавање потребног броја извршилаца у Стручној служби Заштитника грађана, као и обезбеђење

[63] Опциони протокол, члан 17.
[64] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака „Сл. гласник РС – међународни уговори" бр. 7/11
[65] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, члан 2а
[66] Опциони протокол, члан 18. тачка 4.
[67] "Сл. гласник РС", бр. 98/2006
[68] Устав Републике Србије, члан 138, став 1.
[69] "Сл. гласник РС", бр. 79/2005 и 54/2007
[70] Закон о Заштитнику грађана, члан 1. став 1. и 2. и члан 2. став 1.
[71] http://www.ohchr.org/Documents/Countries/NHRI/Chart_Status_NIs.pdf
[72] Закон о Заштитнику грађана, члан 21. став 1. и 2. и члан 22.
[73] Закон о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре

потребних финансијских средстава, као наменска линија у оквиру буџета Заштитника грађана[74]

4. Методологија, ресурси и организација НПМ у 2013. г.

4.1. Методологија НПМ

НПМ Србије у свом раду има искључиво превентивни приступ. НПМ не врши контролу законитости и правилности рада надлежних органа у појединачним случајевима, већ о томе благовремено обавештаца организациону јединицу Заштитника грађана која поступа по притужбама лица лишених слободе.

НПМ Србије посете установама у којима су смештена лица лишена слободе обавља по унапред утврђеној методологији.

Методологија рада НПМ Србије првенствено је заснована на одредбама Опционог протокола које одређују мандат НПМ у обављању сталних посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

План НПМ Србије је да током прве четири године рада посете све установе у којима се смештају лица лишена слободе.

Методологија НПМ препознаје следеће врсте посета: редовне, накнадне *(follow-up)*, тематске и ванредне *(ad hoc)*.

Посете могу бити најављене и ненајављене. Након почетног периода рада, у ком су посете углавном биле најављене, циљ је да се у наредном периоду све чешће обављају ненајављене посете. Тиме ће се остварити потпунији увид у стварно стање, што ће имати за последицу повећање превентивног ефекта.

У методологији НПМ Србије посебана пажња се придаје припреми и спровођењу ненајављених посета установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

Након почетног периода, у ком је циљ утврђен методологијом био да се обаве редовне посете свим установама, планирано је да се у наредном периоду повећа број накнадних *(follow-up)* посета. Тиме се омогућује праћење стања утврђеног током редовних посета, нарочито поступање надлежних органа по упућеним препорукама НПМ.

У методологији НПМ Србије посебан значај се поклања накнадним *(follow-up)* посетама установама у којима се налазе лица лишена слободе.

У склопу припреме посете установи, разматрају се постојеће информације о установи. Врши се подела задужења, тако што се тим за посету по правилу дели у четири тематске групе – прва опажа смештајне услове (група за опажање услова смештаја), друга разматра остваривање правне заштите у установи (правна група), трећа се бави питањима третманског рада са лицима лишеним слободе (третманска група), док четврта испитује остваривање здравствене заштите лица смештених у установи (здравствена група). У циљу повећања ефикасности у прикупљању релевантних информација током посете, свим члановима тима се унапред доставља радни материјал (упитници, структура и модели делова извештаја), који им служи као водич.

[74] Предлог Закона о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, образложење

Тимови НПМ за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе су мултидисциплинарни, по правилу састављени од искусних правника, психијатра, лекара форензичара и психолога.

Посете се обављају по унапред одређеним фазама. Прва фаза је разговор са руководством установе, други део је заједнички обилазак установе. У трећој фази, представници тематских група тима НПМ (правна, третманска и здравствена група), обављају разговоре са руководиоцима референтних служби и разматрају документацију. У четвртој фази се обављају разговори са лицима лишеним слободе, а у петој фази се након кратког састанка свих тематских група обавља завршни разговор са руководством установе на ком се износе прелиминарни утисци о посети и уоченом стању. Поступање по утврђеним фазама није обавезно, оно зависи од врсте посете и других околности.

Ради ефикаснијег и систематичнијег рада сачињени су упитници које чланови тима користе, односно попуњавају током посете, као и збирке извода из релевантних прописа и стандарда у одређеним областима рада.

У складу са методологијом рада, извештаји се по правилу сачињавају по унапред утврђеној структури. Међутим, у зависности од врсте посете и података који се прикупљају током конкретне посете, на предлог чланова тима унапред задата структура извештаја се може изменити, односно прилагодити потреби.

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ утврђује пропусте и упућује препоруке за отклањање уочених недостатака који могу довести или доводе до тортуре или злостављања. Када се утврди недостатак, односно неправилност у раду уз упућену препоруку наводе се и релевантни прописи и стандарди са којима треба ускладити постојеће стање, односно поступање.

Извештаји се достављају посећеној установи и надлежном министарству уз позив на састанак на ком ће се разматрати могућности за спровођење препорука.

Методологијом НПМ предвиђено је да се са посећеном установом и надлежним министарством успостави дијалог.

Циљ дијалога са посећеном установама и надлежним министарствима је сагледавање стања у посећеној установи и систему као целини, пре свега ради изналажења најбољег начина за спровођење препорука које је НПМ упутио након обављених посета.

У циљу одржавања равнотеже између поверљивости и транспарентности у раду, НПМ извештај о посети установи, у коме су анонимизовани сви лични подаци, објављује након изјашњења надлежних органа по упућеним препорукама из извештаја. Извештаји и одговори органа се објављују на интернет страници Заштитника грађана и подстраници НПМ.

Методологијом НПМ предвиђено је да се посебна пажња обраћа заштити лица лишених слободе, запослених у установама детенције, као и свим осталим лицима која су имала контакт са НПМ, пружила му информације о поступању према лицима лишеним слободе или указала на појаву злостављања.

У методологији НПМ Србије посебан значај је посвећен предупређењу појаве одмазде на тај начин што штити извор информација, односно податке о лицима која су пружила информације. Уколико је њихов идентитет препознат, НПМ своју превентивну активност остварује путем накнадних посета тим лицима и праћењем њиховог положаја,

односно опхођења запослених у установама детенције према њима. Осим тога, одговорним лицима се предочава да предузимање одмазде према лицима која су сарађивала са НПМ представља најтежи начин злостављања.

Методологијом НПМ предвиђене су интензивне активности у циљу борбе против некажњивости за тортуру, или било који други облик злостављања. Надлежним органима се указује на појаве, односно поступања која представљају тортуру, односно злостављање, уз очекивање да ће у тим случајевима предузети расположиве мере и активности из своје надлежности у циљу утврђивања одговорности запослених.

У методологији НПМ Србије посебан значај је посвећен подршци активностима надлежних органа у циљу остваривања борбе против некажњивости за тортуру, и утврђивање како индивидуалне, тако и објективне одговорности.

4.2. Материјални услови и финансијска независност НПМ

Ради успешног остваривања послова НПМ у складу са мандатом утврђеним Законом о ратификацији Опционог протокола, неопходно је обезбедити потребна материјална средства за рад, уз остварење његове финансијске независности.

За потребе обављања послова НПМ, у оквиру усвојеног буџета Заштитника грађана за 2013. годину обезбеђена су финансијска средства у висини од 5.256,240,00 динара (око 45.700 €).

За потребе запослених на пословима НПМ током 2013. године коришћене су две канцеларије у згради Заштитника грађана, као и наменско комби возило за превоз чланова тима за посете установама.

Висина средства која се обезбеђује за рад НПМ у земљама региона варира. Тај износ се креће од неколико милиона еура за рад НПМ Аустрије, у којој је приближан број становника, као и број установа у којима се налазе лица лишена слободе и број лица лишених слободе као и у Републици Србији, до неколико десетина хиљада еура за рад НПМ Македоније, а која има неколико пута мањи број становника, установа у којима се налазе лица лишена слободе и број лица лишених слободе у односу на Републику Србију.

У циљу обезбеђења услова за ефикасан рад НПМ, у наредном периоду је потребно установити посебну линију у буџету Заштитника грађана за потребе рада НПМ.

Непостојање посебне буџетске линије у буџету Заштитника грађана за потребе рада НПМ, као и низ уведених мера у Републици Србији које подразумевају одобравање трошења буџетских средстава, доводи у питање ефикасан рад НПМ у 2014. години.

Очекивано је да ће недостатак потребних средстава за рад НПМ и непостојање његове финансијске независности довести до смањивања обима будућих активности НПМ, што ће умањити превенцију тортуре у Републици Србији.

4.3. Посебна НПМ јединица и њена функционална независност

Крајем 2012. године у Стручној служби Заштитника грађана раздвојени су постојећи реактивни послови на поступању по притужбама лица лишених слободе од проактивних послова на превенцији тортуре.

За ефикасан рад НПМ неопходно је ангажовање довољног броја запослених, односно ангажованих извршилаца, са потребним знањима из области превенције тортуре.

Број запослених, односно ангажованих на пословима НПМ у земљама региона варира. Њихов број се креће од неколико десетина у НПМ Аустрије, до двоје запослених у НПМ Македоније и у којој је планирано повећање броја запослених у НПМ.

Изменама систематизације радних места у Стручној служби Заштитника грађана потребно је предвидети формирање посебне организационе јединице за обављање послова НПМ. Та јединица треба да представља подршку у обављању послова НПМ, са најмање пет запослених. Потребно је да сви запослени у овој јединици заснују радни однос на неодређено време.

На пословима НПМ у Републици Србији је током 2013. године било ангажовано троје запослених, од којих је двоје у радном односу на неодређено време и један запослен на одређено време.

Недовољан број запослених на пословима НПМ спречава вршење послова НПМ у пуном, потребном обиму, што ће умањити ефикасност превенције тортуре у Републици Србији.

4.4. Учешће Покрајинског омбудсмана у активностима НПМ

Заштитник грађана је у складу са закљученим Меморандумом о сарадњи, током 2013. године сарађивао са Покрајинским омбудсманом АП Војводине (Покрајински омбудсман) у обављању посета местима задржавања на територији АП Војводине.

Представници Покрајинског омбудсмана су током 2013. године учествовали у 21 посети установама у којима су смештена лица лишена слободе.

Покрајински омбудсман је системски пратио положај лица смештених у приватним домовима за старе и геријатријским установама. Посетио је 13 установа, о чему је сачинио писане извештаје[75].

4.5. Учешће цивилног сектора у активностима НПМ

У циљу обављања послова НПМ, Заштитник грађана је закључио споразуме о сарадњи са девет удружења: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог - Ваљево, Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

[75] О закључцима на основу посета иди више под тачком 6.5. овог Годишњег извештаја НПМ.

Закљученим споразумима, свако удружење је преузело обавезу да учествује у праћењу положаја лица лишених слободе у појединим областима рада НПМ, неке у појединим врстама установа (полицијске станице, притвор, затвор, психијатријске болнице, резиденцијалне установе социјалне заштите, центри за азил и прихватилишта за странце) а поједине у односу на нарочито рањиве групе (малолетнике, жене, особе са инвалидитетом).

Током извештајног периода, представници девет удружења са којима су закључени уговори о сарадњи у обављању послова НПМ, су у складу са методологијом НПМ активно учествовали у посетама установама детенције, састављању извештаја и препорука, као и у дијалогу са посећеним установама и надлежним министарствима.

Осим удружењима са којима су закључени споразуми о сарадњи, у раду НПМ активно су учествовала и друга удружења.

У активностима НПМ значајно је учешће удружења бивших осуђеника „Либертас“, а посебно удружења корисника психијатријских услуга „Душа“.

НПМ је током 2013. године започео са обављањем тематских посета „Мониторинг лица лишених слободе са моторним, сензорским и менталним тешкоћама у затворском систему Србије“, уз учешће удружења Центар за људска права Ниш и Дијалог-Ваљево.

Током извештајног периода НПМ је учествовао и у бројним пројектима организација цивилног друштва са којима сарађује на пољу превенције злостављања.

Кроз пројекат „Програм превенције тортуре и рехабилитација жртава“, који је спровело удружење Међународна мрежа помоћи (IAN), организован је семинар „Институција и слобода – о процесу деинституционализације и искуствима из Италије“ и одржана конференција „Превенција тортуре и рехабилитација жртава“, док је кроз пројекат „Заједно против тортуре“ са наведеним удружењем НПМ учествовао у консултацијама за израду Платформе о улози и сарадњи организација цивилног друштва у обављању послова НПМ и организацији семинара „Улога цивилног друштва и експерата у обављању послова НПМ – искуства и изазови“. У оквиру пројекта „Заједно против тортуре“, НПМ је учествовао на трибинама о тортури и НПМ-у, које су организоване за студенте и становнике ромског насеља.

Са удружењем Хелсиншки одбор за људска права у Србији НПМ је учествовао у пројектима “Јачање НПМ и заговарање права институционализованих особа” и “Реформа затворског система у Србији 2012-2013“. У оквиру ових пројеката организоване су две студијске посете Холандији за запослене у НПМ, одржани тренинзи за особље у затвореним институцијама у Нишу, Београду и Новом Саду на тему „Улога и значај НПМ у превенцији тортуре“, као и конференција „Сарадња цивилног друштва и државе у процесу деинституционализације“. У сарадњи са удружењем Иницијатива особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S) одржан је семинар на тему „Улога различитих актера на пољу мониторинга и заштита права деце са сметњама у развоју и одраслих особа са инвалидитетом у затвореним установама“.

4.6. Учешће спољних стручњака у активностима НПМ

Тимови НПМ за посете установама у којима се налазе лица лишена слободе треба да имају мултидисциплинарни карактер.

Представници Заштитник грађана, Покрајинског омбудсмана и удружења у тимовима за посету установама у којима се налазе лица лишена слободе су углавном правници, тако да је за ефикасан рад НПМ неопходно ангажовање спољних сарадника других струка.

У раду НПМ су ангажовани спољни врхунски стручњаци у области форензичке медицине, психијатрије, психологије, специјалне превенције, интерне медицине и превенције злостављања.

Током 2013. године у раду НПМ учествовали су: Проф. др Ђорђе Алемпијевић, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; Проф. др Зоран Илић, професор на Катедри за превенцију и третман поремећаја понашања, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду; Доц. др Драган Јечменица, специјалиста за судску медицину, Медицински факултет Универзитета у Београду; Доц. др Владимир Јовић, специјалиста психијатар, Филозофски факултет Универзитета у Приштини / К.Митровица; др Мира Петровић, психијатар, Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ у Београду; Доц. др Срђан Миловановић, специјалиста психијатар, Медицински факултет Универзитета у Београду / Клинички центар Србије - Институт за психијатрију; др Бранислав Ничић, специјалиста интерне и ургентне медицине, Ниш.

Доприноси ангажованих спољних стручњака, односно њихови стручни доприноси довели су до унапређења квалитета рада НПМ, пре свега сачињених извештаја и бројних упућених препорука за отклањање утврђених недостатака.

4.7. Обука чланова НПМ

Удружење Хелсиншки одбор за људска права у Србији је у оквиру пројекта “Јачање Националног превентивног механизма и заговарање права институционализованих особа” и “Реформа затворског система у Србији 2012 - 2013“, организовало две студијске посете Холандији. Током прве, посећена су два затвора, а током друге је организована посета холандском НПМ и посета установи за форензичку психијатрију.

У будућем раду НПМ потребно је посветити већу пажњу стручној обуци чланова НПМ.

4.8. Остали облици сарадње

НПМ је са Високом комесарком УН за људска права г-ђом Неви Пилај обавио заједничку посету Психијатријској болници „Др Лаза Лазаревић“. Током те посете размотрени су проблеми дуготрајног задржавања особа са менталним сметњама у великим психијатријским болницама.

Организована је заједничка посету Центру за азил са Комесаром за људска права савета Европе, г-дином Муижниексом и том приликом су размотрени проблеми положаја тражилаца азила и илегалних миграција које се врше преко територије Републике Србије.

НПМ је у сарадњи са Канцеларијом УНХЦР у Србији предузео низ активности у циљу заштите права тражилаца азила у Србији. Сходно опредељености за унапређењем поступања органа јавне власти у тој области, представници НПМ су учествовали на неколико скупова заједно са представницима међународних организација и цивилним сектором. НПМ је узео учешће у неколико састанака Пројектне групе (и подгрупе) Владе Републике Србије која је формирана у циљу решавања проблема тражилаца азила.

У сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији, у децембру 2013. године, организован је Округли сто на тему „Превенција и кажњивост за тортуру“, коме су присуствовали представници стручне јавности. Округли сто је био посвећен изазовима и проблемима са којима се Република Србија сусреће у превенцији тортуре и у кажњавању учинилаца кривичног дела злостављања. Такође, Мисија ОЕБС у Србији подржала је оснивање Мреже НПМ земаља југоисточне Европе и организовање дијалога са Министарством унутрашњих послова и Полицијском управом за град Београд.

5. Остваривање мандата НПМ током 2013. г.

5.1. Посете установама у којима су смештена лица лишена слободе

НПМ је током 2013. године обавио 77 посета установама у којима су смештена лица лишена слободе.

У посетама је проведено 40 радних дана. Посећене су 44 полицијске станице, 11 затвора, 2 психијатријске болнице, 1 установа социјалне заштите домског типа, 13 приватних домова за старе, 2 посете центрима за азил, а обављена су и 4 мониторинга прихвата лица враћених у поступку реадмисије на Аеродрому Никола Тесла. На основу обављених посета, НПМ је посећеним установама доставио извештаје о посетама, са препорукама за отклањање утврђених недостатака у раду који могу довести или доводе до тортуре или злостављања.

Преглед остварења Плана посета за 2013. годину:

	планирано посета у 2013 год.	обављено посета у 2013 год.	извршење плана посета у 2013 год.
Полицијске станице	47	44	94%
Затвори (укључујући и притворске јединице)	7	11	157%
Психијатријске болнице	5	2	40%
Резиденцијалне установе социјалне заштите	4	1	25%
Домови за старе и пензионере / геронтолошки центри	7	13	185%
Центри за азил	2	2	100%
Мониторинг прихвата у поступку реадмисије	2	4	200%
УКУПНО	**74**	**77**	

5.2. Сарадња са органима власти током посета установама

Све посећене установе у којима су смештена лица лишена слободе, Дирекција полиције Министарства унутрашњих послова, Управа за извршење кривичних санкција Министарства правде и државне управе, затим Министарство здравља и Министарство

рада, запошљавања и социјалне политике, као и Комесаријат за избеглице и миграције, омогућили су остваривање мандата НПМ.

Током посета НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе обављеним 2013. године, надлежни органи и установе поступали су у складу са чл. 20. Опционог протокола.

НПМ је током 2013. године омогућен несметан приступ у све установе у којима су смештена лица лишена слободе, разговор са свим затеченим лицима лишеним слободе и запосленима, као и увид у целокупну документацију, без обзира на степен тајности.

5.3. Извештаји о посетама установама

НПМ је током 2013. године сачинио 42 извештаја[76] о обављеним посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, са препорукама за отклањање утврђених недостатака.

У сачињавању извештаја о обављеним посетама, односно уоченом стању, учествовали су чланови тима за посету, и то представници Заштитника грађана, Покрајинског омбудсмана и задужених удружења, као и ангажовани стручњаци. Покрајински омбудсман је самостално сачинио 13 извештаја о посетама домовима за старе и геријатријским установама.

5.4. Препоруке за отклањање утврђених недостатака

У извештајима о посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, НПМ надлежним органима упућује препоруке за отклањање недостатака.

НПМ је током 2013. године надлежним органима упутио 263 препоруке[77] за отклањање утврђених недостатака.

Уз сваку упућену препоруку, осим утврђених чињеница, односно недостатака у раду, наведени су и релевантни прописи и стандарди са којима посећена установа, односно надлежни орган треба да усклади постојеће стање, односно поступање.

Сачињени извештаји су достављени посећеним установама и надлежним министарствима, уз позив на састанак на ком ће се разматрати могућности за имплементацију препорука из извештаја.

5.5. Успостављање дијалога са органима власти

У циљу пуног спровођења препорука, које су упућене у извештајима о посетама, током 2013. године НПМ је ступио у дијалог са Управом за извршење кривичних санкција Министарства правде и државне управе, Казнено–поправним заводом у Сремској Митровици, Министарством здравља, Специјалном болницом за психијатријске болести

[76] У првом тромесечју 2014. године надлежним органима су упућена још 4 извештаја о посетама које су обављене крајем 2013. године. Како је у њима описано стање положаја лица лишених слободе у 2013. години и основни налази из ових извештаја су наведени у овом Годишњем извештају НПМ.

[77] У првом тромесечју 2014. године упућено је још 137 препорука у извештајима о посетама које су обављене крајем 2013. године. Ове препоруке се наведене на крају Годишњег извештаја НПМ, у Додатку I/III.

„Свети Врачеви“ из Новог Кнежевца, Министарством унутрашњих послова, Полицијском управом за град Београд и Комесаријатом за избеглице и миграције.

Са посећеним институцијама и надлежним министарствима НПМ одржава периодичне састанке, на којима се разматрају упућене препоруке и важећи стандарди у области заштите од тортуре, са циљем да се пронађу начини за спровођење препорука и унапређење поступања у складу са стандардима. Нарочита пажња се посвећује комплексним проблемима у функционисању које није могуће остварити унутар установе, односно појединачним активностима, већ је потребно остварити сарадњу више органа, у ком случају НПМ преузима улогу посредника у савладавању проблема.

5.6. Превенција одмазде према лицима која сарађују са НПМ

НПМ поклања посебну пажњу заштити од одмазде лица лишених слободе, запослених у установама у којима су смештена лица лишена слободе, као и свим осталим лицима који су имали контакт са НПМ, пружили му информације о поступању према лицима лишеним слободе, односно указали му на појаву злостављања.

НПМ Србије посебну пажњу посвећује предупређењу појаве одмазде на тај начин што штити извор информација, односно податке о лицима која су пружила информације. Уколико је њихов идентитет препознат, НПМ своју превентивну активност пре свега остварује путем накнадних посета тим лицима и праћењем њиховог положаја, односно опхођења запослених у установама према њима.

Одговорним лицима и запосленим у установама у којима су смештена лица лишена слободе НПМ на јасан начин предочава да предузимање одмазде према лицима која су сарађивала са НПМ представља најгрубљи начин злостављања.

5.7. Унапређење прописа у области спречавања тортуре

НПМ је надлежним органима упућивао мишљења и ставове поводом унапређења прописа у области заштите права лица лишених слободе и спречавања тортуре.

Током извештајног периода НПМ је указивао да Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима Министарства унутрашњих послова садржи низ одредби које нису у складу са важећим прописима и стандардима (надлежност контролних механизама, обавезно везивање приликом превоза/спровођења лица, обавезно присуство полицијских службеника лекарским прегледима задржаних лица, необавезност инсталирања аларма за позивање дежурног полицијског службеника када постоји видео надзор просторије).[78] Наведени пропусти створили су недоумицу код полицијских службеника о исправности начина примене полицијских овлашћења, те је дата препорука да је неопходно без даљег одлагања извршити усклађивање Упутства са важећим прописима и стандардима.

У складу са препоруком упућеном Министарству здравља у Извештају о раду НПМ за 2012. годину[79], да се створи правни оквир за заштиту менталног здравља у Републици Србији у складу са правилима међународног права, важећим стандардима и Стратегијом развоја заштите менталног здравља[80], којом је одређено да лечење и збрињавање особа са менталним сметњама треба да се одвија у заједници, што ближе породици оболеле особе,

[78] Бр. предмета: 78-6/13 и Извештај о НПМ посети ПУ за град Београд, бр. 71-71/13
[79] 72-160/12, Извештај о раду НПМ за 2012. годину
[80] „Службени гласник РС“, бр. 08/2007

током извештајног периода донети су прописи којима је успостављен правни оквир за деинституционализацију у поступању према особама са менталним сметњама. У мају 2013. године донет је Закон о заштити лица са менталним сметњама[81], а након тога и Правилник о врсти и ближим условима за образовање организационих јединица и обављање послова заштите менталног здравља у заједници[82].

У Извештају о раду НПМ за 2012. годину[83] указано је на неопходност доношења Закона о пробацији, у циљу заштите друштва од криминалитета, ресоцијализације извршилаца кривичних дела и њихове реинтеграције у заједницу, као и ради пружања помоћи жртвама, оштећеном и њиховим породицама.

НПМ је у циљу унапређења поступања према тражиоцима азила успоставио интензивну сарадњу са канцеларијом УНХЦР и удружењима Београдски центар за људска права и Група 484. Резултат заједничког указивања на бројне недостатке у поступању надлежних органа и заштити права тражилаца азила је формирање Пројектне групе Министарства унутрашњих послова у циљу унапређења поступања према тражиоцима азила, односно израде новог Закона о азилу.

5.8. Промоција НПМ и превенције тортуре

У циљу промоције и заштите права лица лишених слободе и превенције тортуре представници НПМ су током 2013. године узели учешће у бројним конференцијама, округлим столовима и радионицама.

Представници НПМ су путем средстава јавног информисања дали велики број интервјуа и саопштења који су се односили на појаву злостављања у Републици Србији и нужност превенције у том погледу.

На Међународни дан УН за подршку жртвама тортуре, 26. јуна у Народној скупштини Републике Србије одржано је јавно слушање на ком је представљен Годишњи извештај о раду НПМ за 2012. годину.

У децембру је, у сарадњи са Мисијом ОЕБС у Србији, организован Округли сто на тему „Превенција и кажњивост за тортуру“, коме су присуствовали представници стручне јавности. Округли сто је био посвећен изазовима и проблемима са којима се Република Србија сусреће у превенцији тортуре и у кажњавању учинилаца кривичног дела злостављања.

Извештај о посети Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици[84] је публикован, а публикација је послата заводима за извршење кривичних санкција и осталим релевантним институцијама.

Интернет страница НПМ (http://npm.rs) на српском и енглеском језику се редовно ажурира са актуелностима, извештајима о посетама и одговорима органа о поступању по препорукама, као и осталим активностима НПМ у Србији.

У сврху промоције превенције тортуре, представници НПМ одржали су неколико предавања студентима Правног факултета, Медицинског факултета и Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, као и предавање у Лекарској комори Крагујевац.

---

81 Сл. гласник РС бр. 45/13
82 Сл. гласник РС бр. 106/13
83 72-160/12, Извештај о раду НПМ за 2012. годину
84 Извештај НПМ о посети КПЗ Сремска Митровица, бр. 71-161/12

5.9. Сарадња са Поткомитетом за превенцију тортуре

НПМ Србије је током 2013. године остваривао сарадњу са Поткомитетом за превенцију тортуре [85].

Члан Поткомитета за превенцију тортуре Mari Amos, као гост НПМ Србије, учествовала је на састанку у Београду на ком је формирана Мрежа НПМ земаља југоисточне Европе. У септембру 2013. године, НПМ је доставио Поткомитету за превенцију тортуре Извештај о раду за 2012. годину на енглеском језику.

НПМ је доставио исцрпне одговоре на питања која му је Поткомитет за превенцију тортуре поставио у писму достављеном у децембру 2013. године.

5.10. Сарадња са другим НПМ и стварање регионалне мреже НПМ

НПМ Србије одржава интензивну билатералну сарадњу са бројним НПМ.

Уз подршку удружења Хелсиншки одбор за људска права у Србији, представници НПМ су били у посети НПМ Холандије.

НПМ Аустрије је у септембру 2013. године био у дводневној радној посети НПМ Србије и том приликом су размењена искуства у раду НПМ.

Одржавана је успостављена сарадња са НПМ Шпаније и договорене активности на пољу координације праћења депортације и прихвата лица у поступку реадмисије.

НПМ Србије је иницијатор и један од оснивача Мреже НПМ земаља Југоисточне Европе.

НПМ је, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, на плану регионалне сарадње, у марту 2013. године, организовао састанак у Београду, на коме је оформљена Мрежа НПМ земаља Југоисточне Европе. Чланови Мреже су: НПМ Албаније, НПМ Македоније, НПМ Словеније, НПМ Србије, НПМ Хрватске и НПМ Црне Горе, као и Омбудсман Босне и Херцеговине. Мрежи је у октобру 2013. године приступио и НПМ Аустрије, а потом и НПМ Бугарске и НПМ Мађарске.

На састанку одржаном у октобру 2013. године, такође у Београду, основана је Медицинска група Мреже, која окупља стручњаке медицинске струке, а који су чланови мониторинг тимова за посете установама у којима су смештена лица лишена слободе.

НПМ Србије је наставио сарадњу са НПМ у оквиру Европске НПМ мреже.

[85] Смернице Поткомитета за превенцију тортуре, тачке 39. и 40., на интернет страници Поткомитета http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/docs/SPT_Guidelines_NPM_en.doc

5.11. Дистрибуција / разматрање годишњег извештаја НПМ

Државе чланице Опционог протокола обавезне су да објаве и дистрибуирају годишње извештаје НПМ.[86]

Извештај о раду НПМ за 2012. годину достављен је Народној скупштини, Председнику Републике, Влади Републике Србије и Врховном касационом суду.

Уз подршку Мисије ОЕБС у Србији Извештај је преведен на енглески језик и публикован на српском и енглеском језику. Извештај је у форми публикације на српском језику достављен одборима и комисијама Народне скупштине, независним државним органима, ресорним министарствима, свим заводима за извршење кривичних санкција, свим полицијским управама, социјалним установама, специјалним болницама за психијатријске болести, факултетима, као и удружењима и стручњацима са којима је НПМ сарађивао у различитим специјалистичким областима.

Поводом разматрања Извештаја организовано је Јавно слушање у Народној скупштини Србије на Међународни дан борбе против тортуре 26. јуна 2013. године.

Извештај на енглеском језику достављен је Поткомитету УН за превенцију тортуре, Комитету УН за против тортуре, и Делегацији Европске уније у Србији, Канцеларији Савета Европе у Београду, Европском комитету за спречавање мучења, Асоцијацији за превенцију тортуре и другим релевантним међународним организацијама. Извештај је достављен и НПМ Албаније, Црне Горе, Македоније, Хрватске и Словеније, као и Омбудсману Босне и Херцеговине.

НПМ на интернет страници НПМ[87], као и на страници Заштитника грађана[88], поставља годишње извештаје о раду, на српском и енглеском језику.

Извештај о раду за 2013. годину НПМ ће доставити Народној скупштини, Председнику Републике, Влади Републике Србије, Уставном суду, Врховном касационом суду и Републичком јавном тужилаштву.

Извештај о раду за 2013. годину НПМ ће у форми публикације доставити релевантним одборима и комисијама Народне скупштине, независним државним органима, ресорним министарствима, свим полицијским управама, свим заводима за извршење кривичних санкција, специјалним болницама за психијатријске болести, социјалним установама, центрима за азил, прихватилиштима за странце, удружењима грађана, факултетима и институтима, као и стручњацима у области заштите права лица лишених слободе.

Надлежни државни органи дужни су да размотре препоруке НПМ и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.[89]

Годишњи извештај о раду у 2013. години НПМ ће доставити Поткомитету УН за превенцију тортуре, као и осталим релевантним међународним субјектима, по његовом превођењу на енглески језик.

---

[86] Опциони протокол, члан 23.
[87] http://ombudsman.npm.rs/index.php?limitstart=28&lang=sr
[88] http://www.zastitnik.rs/attachments/2902_izvestaj_%20NPM_%202012.pdf
[89] Опциони протокол, члан 22.

6. Стање и активности НПМ по областима у 2013. г.

6.1. Полицијско задржавање

НПМ Србије је у 2013. години обишао укупно 38 полицијских станица[90]. Током 2013. године сачињено је 12 извештаја о посетама полицијским станицама обављеним 2012. године, као и 5 извештаја полицијским управама о посетама обављеним полицијским станицама током 2013. године, а почетком 2014. године један извештај полицијској управи о посетама полицијским станицама у њеном саставу обављеним крајем 2013. године[91]. У наведеним извештајима упућено је укупно 160 препорука. Од овог броја упућених препорука надлежни органи су поступили по 114 препорука, делимично по 40, а нису поступили по 6 препорука.

Као и у претходном периоду, велики број препорука НПМ Србије односи се на унапређење смештајних услова у просторијама за задржавање. По препорукама које нису захтевале материјална улагања (промена угла видео камере или затамњење дела на монитору који покрива простор око мокрог чвора тако да се не угрожава приватност задржаних лица приликом коришћења тоалета, архивирање видео записа, унапређење хигијене, постављање обавештења да је просторија под видео надзором и сл.) је углавном поступљено. С друге стране, иако прихваћене, препоруке које су захтевале материјална улагања (реконструкција просторија, уградња грејних тела и сл.) углавном нису спроведене, већ су о потребним адаптацијама просторија и неопходним трошковима обавештене надлежне службе Министарства унутрашњих послова. Као разлог за неспровођење препорука углавном се наводи недостатак финансијских средстава.

НПМ указује да недостатак финансијских средстава не може бити прихваћен као оправдање за недостатке материјалних услова смештаја лица којима је одређено полицијско задржавање, јер смештање лица лишених слободе у неусловним просторијама[92] може представљати злостављање.

Десет препорука се односи на затварање постојећих просторија за полицијско задржавање, јер су неусловне и не испуњавају минималне важеће стандарде у погледу потребних услова смештаја, а 39 препорука се односе на адаптацију и прилагођавање важећим стандардима.

Просторије за задржавање у већини полицијских станица налазе се углавном у приземљу или сутерену зграда полиције или посебним објектима у двориштима и углавно не испуњавају одговарајуће услове за смештај доведених и задржаних лица.

Велики број уочених неправилности, које се тичу материјалних услова смештаја односе се на недостатак природне и вештачке осветљености као и недовољне проветрености просторија. Прозори на већини просторија су малих димензија, углавном су прекривени металном рупичастим плочама тако да је доток природне светлости скоро немогућ, а прозори се уобичајено не отварају, па је задржаним лицима онемогућен и адекватан доток свежег ваздуха.

---

[90] У оквиру 6 полицијских управа.

[91] У 2013. години промењена је методологија рада на извештајима о посетама полицијским управама и станицама унутар њих, тако што су састављани збирни извештаји за полицијску управу и полицијске станице у саставу. У извештајима је наведено све што је заједничко, а разлике које постоје у поступању појединих полицијских станица у оквиру једне полицијске управе су истицане у самом тексту заједничког извештаја. Такође су упућиване и заједничке препоруке у вези са пропустима који се односе на рад више полицијских станица.

[92] Неусловним просторијама сматрају се просторије које нису у складу са важећим стандардима.

У просторијама углавном постоји по једна сијалица обезбеђена металним рупичастим плочама које не дозвољавају довољан проток светлости, а поједине просторије се осветљавају светлошћу која допире из ходника. Хигијена већине просторија није на задовољавајућем нивоу, као ни хигијена постељине и ћебади. У просторијама углавном не постоји инсталирано грејање или је оно недовољно тако да се поједине просторије током зимских месеци не користе управо због недовољне загрејаности. Хигијена мокрих чворова такође није на задовољавајућем нивоу, а велики број је и руиниран. Одређени број просторија, које су прилично удаљене од дежурне службе, нема установљен систем позивања дежурног полицијског службеника (дугме аларма). Услед недостатка одговарајућих просторија, дешава се и да се задржана лица смештају по службеним канцеларијама или се превозе у друге ПС које су у саставу исте ПУ што представља повреду права задржаних лица и отежава рад полицијских службеника.

Просторије за полицијско задржавање треба да су довољно простране, да су површине најмање 7 квадратних метара[93]; морају бити чисте, суве и проветрене, мора да постоји доток свежег ваздуха, треба да су осветљене како природним, тако и вештачким светлом, загрејане у складу са климатским приликама, опремљене креветом, душеком и довољним бројем ћебади; унутар просторија потребно је да постоји дугме аларма за позивање straže и контрола путем видео/аудио надзора[94]; у просторији не треба да постоје елементи који у редовном току ствари могу послужити за самоповређивање; задржаним лицима треба да је стално доступна текућа вода за пиће и одржавање хигијене, средства за хигијену и санитарни уређаји; у полицијским станицама потребно је обезбедити и простор за време на свежем ваздуху.

Ни у једној од посећених полицијских станица у којима се спроводе задржавања преко 24 часа, не постоји простор за време на свежем ваздуху, тако да доведена и задржана лица обично све време задржавања проводе у затвореним просторијама.

Због потпуне неусловности просторија за задржавање у појединим полицијским станицама упућене су препоруке за престанак њиховог даљег коришћења, а у складу са препорукама НПМ већина полицијских управа и станица су поступиле по упућеним препорукама.[95]

Као примери просторија које задовољавају потребне услове, НПМ посебно истиче просторије за задржавање у седишту ПУ Нови Сад, седишту ПУ Панчево, седишту ПУ за град Београд, ПС Земун и ПС Чукарица. Ове просторије су реновиране и адаптиране према важећим стандардима, уз потпуно поштовање права лица лишена слободе која се односе на смештајне услове. Просторије у овим ПУ и ПС су довољно простране, чисте, суве и проветрене, са адекватним дотоком свежег ваздуха, добро осветљене како природним, тако и вештачким светлом и примерено загрејане.

Поводом упућених препорука за побољшање материјалних услова задржавања, све посећене полицијске управе су се обратиле Министарству унутрашњих послова са захтевом за обезбеђивање неопходних средстава за адаптације просторија за задржавање, као и захтевима за набавку неопходних средстава и опреме за просторије за задржавање. Поступајући у складу са препорукама НПМ, Управа за заједничке послове МУП је у децембру 2013. године упутила допис свим полицијским управама да доставе списак

---

93 По важећим стандардима површина просторије за полицијско задржавање трема да имају 7 м2 ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 м2 по особи ако су намењене за смештај више лица; размак између зидова просторије мора бити најмање 2 метра, висина од пода до плафона најмање 2,5 метра, а уколико су мањих димензија могу се користити само ако боравак у њима не траје дуже од неколико сати,

94 Водећи рачуна да се не нарушава приватност задржаних лица

95 Извештај НПМ о посети ПС Бач, бр. 71-151/12; ПС Извештај НПМ о посети ПС Бечеј, бр. 71-154/12; Извештај НПМ о посети ПС Беочин, бр. 71-156/12; Извештај НПМ о посети ПС Темерин, бр. 71-157/12; Извештај НПМ о посети ПС Лазаревац, бр. 71-25/13; Извештај о посети НПМ ПУ Шабац, бр. 71-52/13

неопходних средстава и опреме за просторије за задржавање (ћебад, постељина, душеци, прибор за прву помоћ итд.), како би се уврстила у план набавки за 2014. годину.

У складу са препорукама НПМ, током 2013. године лицима задржаним у полицијским станицама обезбеђивана је исхрана, тако што су за те сврхе обезбеђена наменска средства у буџету. Такође, уведене су посебне електронске евиденције (записници о задржавању) у које се уписују сви битни догађаји и радње које се предузимају према задржаним лицима, као што су обиласци задржаних лица, исхрана, здравствени прегледи, и сл.

Током НПМ посета, полицијски службеници и сва затечена задржана лица су наводила да се, на почетку задржавања, усмено обавештавају о својим правима. Међутим, увидом о предмете о задржавању уочено је да се у појединим полицијским станицама писана обавештења о правима не дају лицима која су задржана по основу Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Такође у појединим полицијским станицама[96] уочено је да се лицима која се задржавају не дозвољава „из разлога безбедности" да решење, односно наредбу о задржавању и осталу релевантну документацију уносе са собом у просторију, иста им се одузима и враћа тек по истеку задржавања. У циљу отклањања наведених неправилности упућиване су препоруке, поводом којих су се органи изјаснили да су поступили.

Током 2013. године уочен је пораст употребе средстава принуде. Наведено је у највећој мери последица одредби новодонетог Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима[97], које прописује обавезну употребу средстава за везивање сваки пут када се врши транспорт лица које се доводи у полицију.

Употреба средстава принуде против лица лишених слободе, која није апсолутно неопходна, нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.[98]

Употреба средстава принуде мора бити разумна, неопходна и сразмерна опасности због које јој се прибегава. Очигледно је да није неопходно везати сваку особу чије довођење полиција врши, тако да везивање особа које није нужно везати, представља повреду њихових права.

НПМ је става да је потребно без даљих одлагања изменити одредбе Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима којима је прописна обавезна употреба средстава за везивање када се врши транспорт лица које се доводи у полицију.[99]

Током извештајног периода НПМ је континуирано указивао на бројне недостатке Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима, односно на одредбе које нису у складу са важећим прописима и стандардима, као што је напред поменуто обавезно везивање приликом превоза/спровођења лица, али и погрешно одређена надлежност контролних механизама и њихових овлашћења, обавезно присуство полицијских службеника лекарским прегледима задржаних лица, необавезност инсталирања аларма за позивање дежурног полицијског службеника када постоји видео надзор просторије и сл.[100] Наведено је створило недоумицу код полицијских службеника о исправности начина примене полицијских овлашћења и различиту праксу поступања

---

96 ПСИ Смедерево и ПС Звездара

97 Упутство о поступању према задржаним и доведеним лицима, 01 бр. 7989/12-10 од 10.12.2012.г., т. 13. ст. 2.

98 Пресуда Европског суда за људска права, предмет *Берлински против Пољске* (представке 27715/95, 30209/96)

99 Види, на пример, пресуду Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), параграф 59.

100 Предмет бр. 78-6/13 и Извештај НПМ о посети ПУ за град Београд, бр. 71-71/13

у појединим полицијским управама, те је неопходно без даљег одлагања извршити усклађивање Упутства са важећим прописима и стандардима.

НПМ је става да полицијским службеницима треба препустити да у свакој појединачној ситуацији, узимајући у обзир све објективне околности, процене да ли је неопходно применити средства принуде и у којој мери.

При томе, полицијским службеницима треба пружити смернице о томе које чињенице би требало да имају у виду када доносе одлуку о томе да ли је употреба средстава принуде неопходна, односно да се обуче у процени релевантних околности које су од значаја за ту одлуку, као што су на пример године живота, пол, раст, физичка снага, физичко, а нарочито психичко стање особе коју је потребно довести, као и врста учињеног дела и други релевантни аспекти.

О употреби средстава принуде полицијски службеници сачињавају извештаје и воде посебне евиденције. Међутим, уз извештај о употреби средстава принуде често се не прилаже потписана изјава лица над којим је средство принуде употребљено, нити изјаве сведока догађаја уколико је реч о лицима која нису полицијски службеници. Изузетак представља поступање ПУ за град Београд[101], у којој постоји устаљена пракса да се уз извештај који сачињава полицијски службеник који је средства принуде употребио, старешини надлежном за контролу оправданости и правилности употребе средстава принуде прилаже и белешка коју сачињава старешина који је био дежурни старешина у станици у тренутку када је у њу доведено лице према коме су употребљена средства принуде. Ова белешка садржи наводе лица лишеног слободе о поступању полицијских службеника према њему, па евентуално и његове примедбе у вези са употребом средстава принуде. Међутим, лице лишено слободе не потврђује потписом да је видело и прочитало белешку, нити да су његови наводи у њој тачно пренети. У вези са наведеним препоручено је да је потребно успоставити праксу да лице лишено слободе над којим су употребљена средства принуде добије на увид белешку коју је у вези са његовим наводима о поступању полицијских службеника сачинио дежурни старешина, као и да потписом потврди да ју је прочитало и да су његови наводи тачно пренети.

Оно што може изазвати сумњу на присутност непримерене и незаконите употребе средстава принуде, односно указивати на случајеве злостављања у полицијским станицама је присуство недозвољених предмета (мотке, палице, лопате и сл.) у просторијама у којима се врше саслушања грађана.[102]

Највише полемике у области пружања здравствене заштите задржаним лицима изазива питање да ли полицијски службеник треба или не треба да присуствује лекарском прегледу. Иако је стандард да медицинским интервенцијама, дакле и лекарском прегледу, не треба да присуствује немедицинско особље, осим када то из оправданих разлога изричито захтева здравствени радник, Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, у тачки 26. ст. 3., прописује обавезу полицијских службеника да присуствују здравственом прегледу задржаног лица.

НПМ је става да је потребно без даљих одлагања изменити одредбу Упутства о поступању према доведеним и задржаним лицима којом је прописно обавезно присуство полицијских службеника здравственом прегледу задржаног лица.

Осим наведеног, немедицинско особље које присуствује лекарским прегледима може доћи до поверљивих медицинских информација које нису од значаја за њихово поступање према лицу лишеном слободе.

---

[101] Извештај НПМ о посети ПУ за град Београд, бр. 71-71/13

[102] Недозвољени предмети су пронађени током НПМ посета у ПУ Панчево, ПС Ковин и ПС Савски Венац.

НПМ је става да рутинско присуство немедицинског особља лекарским прегледима онемогућује остваривање значајне улоге лекара у превенцији злостављања.

Такође, током посета као спорно питање се јавило и питање доступности медицинске документације у полицијским досијеима о задржавању, јер таква документација представља посебно осетљиве податке о личности. С друге стране, уколико лекар даје медицинску документацију неком другом лицу, то може бити искључиво уз сагласност пацијента, јер у противном представља одавање медицинске тајне.

НПМ је става да медицинска документација сачињена при лекарском прегледу задржаног лица у редовном поступку не треба да буде доступна полицијским службеницима.

Уколико је пак неопходно да надлежни полицијски службеници имају информације од значаја за њихово поступање (нпр. потреба да задржано лице у одређеном временском интервалу узима лекове, посебне потребе/ограничења у вези са исхраном и сл.) лекар треба такве информације, без навођења дијагноза и других поверљивих података, да саопшти полицијском службенику; а да о овим информацијама полицијски службеник сачини службену белешку.

НПМ је става да лекар који је обавио преглед задржаног лица треба да надлежном полицијском службенику писаним путем, уз усмено појашњење, на јасан и разумљив начин, пружи све релевантне информације о поступању према задржаном лицу које ће омогућити остваривање његове здравствене заштите током задржавања, односно спречити погоршање његовог здравственог стања.

У случају да лекар пропусти или одбије да поступи сходно напред наведеном ставу, потребно је да надлежни полицијски службеник затражи од лекара да га, на начин који је њему разумљив, усмено поучи о потребним мерама и активностима које треба да предузме у циљу заштите здравља задржаног лица, те да о томе сачини писану белешку и исту евидентира у записнику о задржавању.

Осим наведеног, лекари при лекарским прегледима треба да врше детаљне прегледе свих телесних предела задржаних лица, те да, уколико установе телесне повреде, исте што детаљније опишу, као и да наведу изјаву пацијента (задржаног лица) о начину њиховог настанка, па да на основу тога дају закључак.

НПМ је става да лекар током прегледа задржаних лица треба да детаљно истражи постојање телесних повреда, ако постоје да их прецизно опише у складу са правилима медицинске струке, те да у свом закључку укаже на каузалитет између изјаве задржаног лица о настанку повреда (евентуално и службених података о примењеној мери принуде) са конкретним телесним повредама које је уочио током прегледа.

НПМ је у великом броју случајева уочио да извештај који лекар сачињава након употребе средстава принуде не садржи информације о наводима лица које се прегледа у вези с пореклом евентуалних повреда, нити мишљење лекара о томе на који начин су те повреде могле настати. Овај извештај по правилу не садржи ни информације о томе да ли је преглед извршен у присуству полицијских службеника. Ове информације су релевантне и неопходне да би се поступак контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде могао спровести на ваљан начин и због тога их је потребно бележити.

НПМ је током извештајног периода посветио пажњу активностима полиције у области борбе против некажњивости, као једном од чинилаца у превенцији тортуре. Наиме, Заштитник грађана је у оквиру свог реактивног рада по притужбама, у неколико случајева утврдио да су ухапшена лица била жртве злостављања током полицијског задржавања и полицији упутио препоруке у циљу спречавања таквог поступања у будућности. НПМ је преузео на себе праћење поступања полиције у том погледу.

НПМ је уочио да полиција, упркос томе што су задржана лица благовремено изнела аргументоване тврдње (*arguable claims*) да су им нанете телесне повреде током незаконите и неправилне примене полицијских овлашћења, углавном не спроводи благовремене и темељне поступке (на брз, детаљан, објективан и ефикасан начин) како би испитала такве случајеве, не утврђује се индивидуална одговорност учинилаца, нити одговорност оних који су објективно одговорни за пропусте у раду и организацији рада, нити су кривци кажњени.

Интерни контролни механизми полиције су се у области злостављања показали неефикасни. На тај начин се не остварује обавеза полиције на борбу против некажњивости за тортуру, а посебан проблем представља поступање јавног тужилаштва, које и по пријему обавештења од стране Заштитника грађана да је утврдио случај злостављања, није нашло основ да покрене кривични поступак против полицијских службеника[103].

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Министарство унутрашњих послова треба да остварује у пуном обиму своју улогу у борби против некажњивости за било који облик злостављања који настане у вези примене полицијских овлашћења.

Просторије за задржавање у полицијским станицама треба ускладити са важећим стандардима, у ком циљу треба без даљих одлагања обезбедити потребна средства.

Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима треба без даљих одлагања ускладити са важећим прописима и стандардима.

Полицијски службеници неће присуствовати лекарским прегледима задржаних лица, осим ако, изузетно, то изричито затражи лекар. Полицијски службеник ће лекару благовремено пружити све расположиве информације које су релевантне за доношење одлуке лекара о присуству полицијског службеника лекарском прегледу задржаног лица.

Полицијски службеници неће узимати медицинску документацију о прегледу и пруженој здравственој заштити која се односи на задржано лице. Полицијски службеник ће затражити од лекара да га, на начин који је њему разумљив, поучи о потребним мерама и активностима које треба да предузме у циљу заштите здравља задржаног лица, те ће о томе сачинити писану белешку.

[103] Заштитник грађана, предмети бр. 12-1782/10; 12-1782/10; и 12-1782/10. Годишњи извештај Заштитник грађана за 2013. годину, 2.5./5. став 2.

6.2. Извршење мере притвора

Досадашње реформе правосуђа у Републици Србији нису довеле до ефикаснијег рада судова у тзв. притворским предметима. Осим тога, утисак је да се мере притвора често олако изричу, да су непримерено дугог трајања, као и да судови ретко одређују мере, попут јемства, које представљају ефикасне алтернативе притвору. Околности које прате извршење мере притвора, повреде претпоставке невиности притвореника, као и услови извршења те мере, у великом броју случајева представљају својеврсну казну пре осуде.[104]

У Републици Србији се мера притвора доживљава и спроводи као казна.[105]

Током извештајног периода НПМ је посетио 5 притворских јединица и упутио укупно 23 препоруке.

На основу посета притворским јединицама у заводима за извршење кривичних санкција, уочено је да смештајни и други животни услови притвореника у појединим притворским јединицама и даље нису у складу са важећим стандардима.

Капацитети су већином пренасељени, тако да се појединим притвореницима не омогућује простор у спаваоници од најмање осам кубних метара и четири квадратна метра. Затицани су појединци који спавају на троспратним креветима[106], што обесмишљава идеју о засебном лежају. Поједине просторије притворских јединица су у изузетно лошем стању, руиниране и прљаве. Непроветреност просторија нарочито отежава положај непушача који су смештени у истој просторији са пушачима. У појединим просторијама је недовољан и доток природне светлости, а вештачко осветљење је незадовољавајуће јачине.

Охрабрују напори усмерени ка унапређењу капацитета намењених за смештај притвореника. Током 2013. године извршене су бројне адаптације и реконструкције смештајних капацитета.

Током 2013. године извршена је реконструкција дела притворске јединице ОЗ Београд, на који начин су ти капацитети усклађени са важећим прописима и стандардима. Након посета НПМ и упућених препорука извршена је реконструкција дела притворске јединице у КПЗ за малолетнике у Ваљеву[107], као и реконструкција притворске јединице у ОЗ Неготин[108], на који начин су у том делу обезбеђени материјални услови смештаја у складу са важећим стандардима. Међутим, упркос упућеним препорукама[109], у притворским јединицама појединих завода за извршење кривичних санкција материјални услови смештаја и даље нису усклађени са важећим стандардима.

---

104 Види више у публикацији Притвор – Ultima ratio?, Београдски центар за људска права, Београд 2014.г.

105 *Ibid,* Увод, стр. 4..: Притвор, који је дефинисан као изузетна мера која треба да обезбеди присуство окривљеног и несметано вођење кривичног поступка, у нашем друштву се доживљава и спроводи као казна. Ово је могуће закључити на основу бројних показатеља, у које убрајамо медије, већински став јавног мњења, изјаве водећих политичких личности, али и праксу правосудних органа, рад бранилаца, и што је најважније, на основу третмана лица којима је одређена мера притвора.

106 Извештај НПМ о посети ОЗ Крагујевац, бр. 71-3/13

107 Препорука бр. 12-1949/13 од 11. јула 2013. године

108 Извештај НПМ о посети ОЗ Неготин, бр. 71-98/12

109 Извештај НПМ о посети ОЗ Краљево, бр. 71-164/12; Извештај НПМ о посети ОЗ Крагујевац, бр. 71-3/13, Извештај НПМ о посети ОЗ Панчево, бр. 71-28/13

Проблем система извршења мере притвора у Србији је што су притвореници су по цео дан затворени, односно закључани у ћелији/спаваоници.

По правилу, притворенима се не омогућује да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт. У највећем броју случајева не омогућује им се радно ангажовање, нити су укључени у социјалне и културне активности. Иако по важећим прописима притвореници имају право да сваког дана изван затворених просторија проводе најмање два сата, у појединим притворским јединицама не постоје услови за остварење тог права у пуном обиму. Постојећа шеталишта углавном немају адекватне надстрешнице, подобне за заштиту од атмосферских падавина. Такође, нема довољно услова за физичке активности, посебно у време лоших временских прилика.

Не поклања се довољна пажња распоређивању притвореника по просторијама у којима се смештају.

Присутна је појава да се притвореници који нису раније осуђивани смештају у исту спаваоницу са притвореницима који су раније осуђивани, а не поклања се довољна пажња распоређивању притвореника у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет.[110] Наведено није у складу са важећим стандардима и може имати далекосежне негативне последице по притворена лица. Посебан проблем представља смештање у исту просторију малолетних са пунолетним притвореницима.

Услед постојећег систем извршења мере притвора, често се дешава да притворенице због њиховог релативно малог броја, меру притвора проводе у осамљењу (у изолацији).

Жене којима је изречена мера притвора смештају се у притворским јединицама затвора широм Србије. Њихов релативно мали број у једној притворској јединици има за последицу да су поједине од њих током извршења мере притвора, често на недопустиво дуги рок, практично у усамљењу. Иако у систему извршења кривичних санкција то представља дисциплинску или посебну меру која је строго временски ограничена, у постојећој пракси то је за поједине притворенице редован начин извршења мере притвора, што довољно говори о постојећем негативном аспекту притварања жена.

У систем извршења мере притвора, током 2013. године започето је увођење нове праксе – након формирања посебне просторије за посету брачног друга, деце и других блиских лица, притворенику је одобрена брачна посета, без присуства особља или других осуђених.

Охрабрује то да су након бројних притужби притвореника, у Окружном затвору у Београду формиране посебне просторије за посету брачног друга, деце и других блиских лица, те да је у протеклом периоду одлуком надлежног суда једном притворенику, који се на извршењу мере притвора налази више од пет година, одобрена брачна посета, без присуства особља или других осуђених.

[110] Извештај НПМ о посети ОЗ Крагујевац, бр. 71-3/13; Извештај НПМ о пратећој посети КПЗ Сремска Митровица, бр. 71-48/13

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Потребно је унапредити постојеће неусловне смештајне капацитете притворских јединица, односно ускладити их са важећим прописима и стандардима.

Притвореницима треба омогућити да расположиво време током дана проводе ван ћелије, у заједничким просторијама са другим притвореницима са којима им одлуком суда није забрањен контакт.

Притвореницима је потребно омогућити радно ангажовање и укључити их у социјалне и културне активности.

Треба поклонити повећану пажњу да се притвореници који нису раније осуђивани не смештају у исту спаваоницу са притвореницима који су раније осуђивани, као и да се притвореници распоређују у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет. Посебну пажњу треба обратити на смештање у исту просторију малолетних са пунолетним притвореницима. Притворенике непушаче не треба смештати у исту просторију са пушачима.

6.3. Извршење кривичних санкција

НПМ је током 2013. године посетио 11 завода за извршења кривичних санкција (завода)[111]. Током 2013. године сачињено је 3 извештаја о посетама обављеним 2012. године и 5 извештаја о посетама обављеним 2013. године, а почетком 2014. године је сачињен један извештај о посети која је обављена крајем 2013. године. У наведеним извештајима упућено је укупно 178 препорука. Од овог броја упућених препорука надлежни органи су поступили по 90 препорука, делимично по 46, а нису поступили по 42 препоруке.

Током посета обављених у 2013. години уочени су, као и у ранијем периоду, бројни недостаци који се односе на смештајне и друге животне услове затвореника.

Смештајни и други животни услови осуђених и прекршајно кажњених лица у појединим затворским капацитетима и даље нису у складу са важећим стандардима.

Упркос смањењу укупног броја лица на извршењу казне затвора по основу спроведене амнестије, извршеним адаптацијама појединих смештајних капацитета, као и видним напорима Управе за извршење кривичних санкција као и управника завода да унапреде организацију рада, велики казнено-поправни заводи[112] су и даље пренасељени, велики број просторија је и даље руиниран, тако да можемо констатовати да не испуњавају материјалне и друге животне услове прописане важећим стандардима.

Охрабрују напори усмерени ка унапређењу капацитета намењених за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица. Током 2013. године извршено је неколико адаптација и реконструкција смештајних капацитета.

[111] У Републици Србији има 29 затвора

[112] КПЗ Сремска Митровица, КПЗ Пожаревац-Забела и КПЗ Ниш

Током 2013. године, у складу са препорукама[113] НПМ, предузете су одређене активности за унапређење смештајних услова у заводима, а у некима од њих су спроведене адаптације појединих смештајних капацитета (КПЗ Сремска Митровица, ОЗ Чачак и ОЗ Неготин). Такође, КПЗ за жене и Управа за извршење кривичних санкција су предузели одређене мере за унапређење смештајних услова осуђеница – у току је спровођење пројекта реконструкције и доградње Завода, а у финансијском плану за 2014. годину намењена су средства за израду пројектне документације. Због потпуне неадекватности смештајних капацитета ОЗ Панчево, услед чега је препоручено измештање затвора из постојеће зграде, обезбеђени су услови за почетак изградње новог затвора у Панчеву. У 2014. години биће адаптирани и поједини смештајни објекти КПЗ за малолетнике Ваљево. У наредном периоду НПМ ће, кроз контролне посете, пратити које су од наведених планираних активности усмерених на побољшање смештајних услова реализоване.

Највећи проблем постојећег система извршења кривичних санкција у Србији представљају гломазни и пренасељени Казнено-поправни заводи у Сремској Митровици, Пожаревцу и Нишу.

У наредном периоду потребно је поклонити посебну пажњу унапређењу смештајних капацитета великих казнено-поправних завода и њиховом растерећењу премештајима у друге заводе, нарочито у новосаграђени КПЗ Београд, који је дужи временски био половично попуњен.

Великом броју лица на извршењу казне затвора, која су смештена у затвореним одељењима, не омогућује се да расположиво време током дана проводи ван спаваонице, у заједничким просторијама са другим осуђеницима.[114]

Наведено се не остварује ни у КПЗ Београд, новосаграђеном затвору, у ком по блоковима нису формиране заједничке просторије, тако да су осуђени све време закључани у ћелијама (осим око сат времена на свежем ваздуху).

Недостатак представља пракса да се мера појачаног надзора спроводи као вид изопштавања, а у великом броју случајева и изолације, односно своди се искључиво на склањање лица којима је мера изречена из редовног режима - на затварање/закључавање у просторије – спаваонице. На тај начин је фактички смањен надзор над тим лицима.

Потребно је начинити ревизију начина извршења мера појачаног надзора, тако да се током извршења те мере појача непосредна пажња затворских служби у односу на лица којима је мера изречена, нарочито да се појачају третманске активности васпитача, како групне, тако и појединачне.

Значајан број осуђених који су разврстани у васпитну групу В1 и В2 и смештени у затворено одељење, време предвиђено на свежем ваздуху проводе углавном мање од предвиђених два часа дневно колико је прописано релевантним прописима. У већини казнено-поправних установа не постоје затворени и посебни простори за физичке и друге слободне активности као ни посебне просторије за посете блиских лица.

---

[113] Препорука бр. 12-1949/13 од 11. јула 2013. године; Извештај НПМ о посети ОЗ Неготин, бр. 71-98/12; Извештај НПМ о посети ОЗ Чачак, бр. 71-163/12; Извештај НПМ о посети ОЗ Зајечар, бр. 71-48/12; Извештај НПМ о посети ОЗ Панчево, бр. 71-28/13; Извештај НПМ о посети КПЗ за жене у Пожаревцу, бр. 71-66/13

[114] нпр. у VII Павиљону КПЗ Пожаревац-Забела и II Павиљону КПЗ Ниш

Од укупног броја упућених препорука у области извршења кривичних санкција, 47 су се односиле на третманске активности и поступања према лицима лишеним слободе. Од укупног броја препорука које се односе на третманске активности поступљено је по 18, по исто толико препорука није поступљено, док је по 11 поступљено делимично. Препоруке по којима није поступљено, углавном се односе на недостатак финансијских средства и недостатак просторија за обављање одређених активности.

Већина неправилности које је НПМ уочио и на које је указао у својим извештајима и кроз препоруке, односиле су се на недостатке у спровођењу интензивног и активног васпитно-корективног рада, потпуније и благовремено информисање осуђених о правима, обавезама, правилима и другим питањима којима је регулисано извршење казне затвора, као и информисање о начинима и условима за остваривање и заштиту њихових права.

Такође, одређени број упућених препорука односио се и на активну и системску сарадњу са органима социјалне заштите која углавном изостаје или је паушална, али и на потребу израде и спровођења програма припреме за отпуст осуђених и подршке након отпуста. Потребна су даља интензивирања активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима. Неопходно је унапредити систем накнадног разврставања осуђених, у смислу стварања могућности да осуђени због доброг владања прелазе у повољнију васпитну групу, на који начин ће се смањити велики број осуђених који се отпуштају из завода директно из затвореног одељења. Програми који се сачињавају ради пружања социјалне подршке и помоћи осуђенима након отпуштања из завода су и даље паушални, тако да је осуђени након отпуштања препуштен сам себи, што појачава опасност да ће, као лице које није адекватно прилагођено животу ван затворских услова, у најкраћем року поново учинити кривично дело.

НПМ је током својих посета такође уочио да се недовољно пажње поклања образовању осуђених, а да су могућности за радно ангажовање осуђених недовољне, као и да се новчане надокнаде за рад не исплаћују редовно. Упркос учињеном помаку у повећању упослености осуђених[115], преостао је и даље велики број лица на извршењу казне затвора који нису радно ангажовани.

Оно што је НПМ уочио и кроз Извештај о посети КПЗ за малолетнике Ваљево[116] посебно скренуо пажњу надлежним органима, јесте да се, у јединoм КПЗ за малолетнике у Ваљеву, где казну затвора између осталих извршавају и осуђени на казну малолетничког затвора, третманске активности према овој групи осуђених не разликују од третмана других осуђених. Такође, према једном броју осуђених, који су из безбедносних разлога, изоловани у одељење појачаног надзора (ОПН), третманске активности се или не спроводе или се спроводе у мањој мери него што је предвиђено њиховим програмима поступања, иако је са овом групом осуђених потребно више радити. Осим тога, у КПЗ за малолетнике осуђени који су смештени у полуотвореном одељењу су у знатно неповољнијем положају у односу на осуђене који су у затвореном одељењу, што се пре свега огледа у доступности различитих спортских, културних и других слободних активности.

КПЗ за жене у Пожаревцу који према постојећим прописима спада у групу завода полуотвореног типа, у ствари је Завод затвореног типа, јер све осуђенице без обзира на васпитну групу, казну фактички извршавају у Заводу који је опасан високим зидинама. У свом извештају НПМ је указао да услови у којима осуђенице издржавају своје казне

---

[115] нпр. у КПЗ Сремска Митровица је упослено око 700 осуђених, Извештај НПМ о контролној посету КПЗ Сремска Митровица, бр. 71-48/13

[116] Извештај НПМ о посети КПЗ за малолетнике у Ваљеву, бр. 71-40/13

морају бити усклађени са релевантним прописима и прилагођени посебностима, али и индивидуалним програмима поступања према женама које се налазе на извршењу казне у овом Заводу. Такође, уочено је да је због удаљености овог Завода од места пребивалишта појединих осуђеница, често отежано њихово одржавање контаката са породицама, на шта је НПМ и указао у свом извештају[117].

У односу на 2012. годину учињени су и извесни помаци који се односе на третманске активности. У фебруару 2013. године донета је Директива[118] о начину рада службе третмана у заводима са циљем поједностављења и уједначавања праксе у раду службеника третмана у свим Заводима. У мају 2013. године израђена је нова Стратегија развоја система извршења кривичних санкција за период 2013. - 2020. године[119], којом се између осталог предвиђа усвајање Закона о пробацији којим ће се регулисати поступци извршења алтернативних мера и санкција као и на систематски начин уредити помоћ и подршка осуђенима после издржане казне, а у циљу њихове лакше социјалне реинтеграције у друштвену заједницу. Овом Стратегијом такође су предвиђене одређене измене и побољшања у области извршења казни малолетних учиниоца кривичних дела, а које се односе на унапређење програма третмана и програма припреме за отпуст. Такође су најављене и измену у области извршења казне затвора када су у питању жене, а то се пре свега односи на изградњу нових смештајних капацитета као и изградњу отвореног одељења у КПЗ за жене у Пожаревцу, унапређење програма третмана, успостављање обуке и стручног оспособљавања осуђеница у складу са потребама тржишта рада и у циљу упошљавања након извршене казне.

Највећи број препорука из области здравствене заштите се односи на неправилности које су биле присутне и током претходне, 2012. године[120]. И даље су присутни бројни недостаци у пружању здравствене заштите лицима на извршењу казне затвора, као и обезбеђивању лекова и терапије. Лекарски прегледи по пријему у затвор су паушални, не постоје јединствени протоколи, углавном се не обављају редовни лекарски прегледи осуђених у интервалима краћим од три месеца, лекар лица лишена слободе која су болесна не прегледа свакодневно. Уобичајено је да терапије дели немедицинско особље.

НПМ је током бројних посета утврдио да је и даље присутна појава да немедицинско особље присуствује лекарским прегледима и када то не захтева здравствени радник, чиме се повређује приватност осуђених и право на тајност података о њиховом здравственом стању.

Заводски лекари по правилу уопште не подносе управницима завода периодичне извештаје предвиђене Законом о извршењу кривичних санкција (о здравственом стању осуђених, налазе и препоруке о количини и квалитету хране, санитарним и хигијенским условима у заводу, о физичким активностима осуђених…)

Упркос бројним препорукама које је НПМ упутио, службе за здравствену заштиту у заводима за извршење кривичних санкција и даље су под надлежношћу завода, односно Управе за извршење кривичних санкција, уместо да су под надлежношћу Министарства здравља.

Посебан проблем је што је, упркос бројним препорукама НПМ, присутна појава да се осуђени са тешким менталним поремећајима смештају у редовном затворском режиму.

---

117 Извештај НПМ о посети КПЗ за жене у Пожаревцу, бр. 71-66/13

118 Директиву[118] о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измена програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, и начину примене Правилника о третману, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, бр.110-00-1/13-03 од 24.02.2013.год

119 бр. 021-10982/13 од 18.12.2013. год

120 Годишњи извештај НПМ за 2012. годину

Наведено је у супротности са важећим стандардима и представља пропуст у погледу заштите права тих лица, а у свом континуитету може да представља нечовечно и понижавајуће поступање. Осим немогућности пружања примерене здравствене заштите, отварају се и бројна друга питања, попут безбедности тих лица, осталих затвореника, као и питање оспособљености службеника завода, па и постојећег медицинског особља да адекватно поступају у односу на та лица. Потребно је начинити додатне напоре да се особама менталним поремећајима обезбеди смештај и асистенција која одговара њиховим потребама. НПМ је упутио препоруку да се смештају у здравствену установу одговарајућег типа, Специјалну затворску болницу, евентуално у стационарну здравствену јединицу унутар завода, у којој постоје услови за њихово лечење и третман.

Помак у пружању здравствене заштите и уредном вођењу здравствених евиденција у односу на претходни извештајни период запажен је у КПЗ за жене у Пожаревцу.[121] У овом Заводу пракса је да лекар редовно прегледа све осуђенице у интервалима не дужим од три месеца са елементима првог лекарског прегледа, а да приликом мере принуде извештај лекара о прегледу садржи изјаву осуђенице о начину настанка повреде, као и изјашњење о повезаности настале повреде и мере принуде. Када има индиција да је повреда настала применом насиља, лекарски извештај се доставља управнику. Лекар управнику, у писаној форми, подноси налазе и препоруке о количини и квалитету хране, санитарним и хигијенским условима у заводу, као и о физичким активностима осуђеница.

У претходном извештајном периоду утврђено је да је једном лицу у време издржавања казне затвора повређено право на физички и психички интегритет, јер је био изложен тортури. Надлежном органу је упућена препорука да утврди одговорност службених лица[122], коју орган није спровео. Јавном тужилаштву је о случају достављено обавештење, са релевантном документацијом, али је тужилаштво током извештајног периода обуставило своје поступање. Како је адекватна реакција надлежних органа изостала, осуђени је поднео уставну жалбу, по којој је Уставни суд средином 2013. године донео пресуду утврђујући да је осуђеном у време издржавања казне затвора повређено право на неповредивост физичког и психичког интегритета[123]. Наведена одлука, представља значајан корак у борби против некажњивости за тортуру у Републици Србији.

Управа за извршење кривичних санкција, односно заводи за извршење кривичних санкција, у будућем раду треба да у пуном обиму остварују своју улогу у борби против некажњивости за злостављање, тако што ће предузимати све потребне мере и активности да до злостављања не дође, као и тако што ће спроводити благовремене и темељне поступке како би се испитали сви аргументовани наводи о злостављању и утврдила индивидуална (субјективна и објективна) одговорност службеника.

Контролна посета КПЗ Сремска Митровица

У циљу праћења поступања по препорукама упућених у Извештају о посети КПЗ Сремска Митровица из 2012. године[124], НПМ је 21. јуна 2013. године обавио пратећу посету Казнено – поправном заводу Сремска Митровица, као једном од највећих завода у Србији, и том приликом утврдио да је Завод од 65 упућених препорука поступио по 21 препоруци у потпуности и по 15 препорука делимично. Није поступљено по 29 препорука.

---

121 Извештај НПМ о посети КПЗ за жене у Пожаревцу, бр.71-66/13
122 Предмет бр. 12-3630/12
123 Одлука Уставног суда Републике Србије бр. Уж- 4100/2011
124 Извештај НПМ о посети КПЗ Сремска Митровица, бр. 71-161/12

Највећи број препорука по којима није поступљено односи се на материјалне, односно смештајне услове. Разлог за непоступање по тим препорукама је, према речима службених лица, недостатак финансијских средстава. Међутим, знатан број препорука по којима није поступљено, се односи и на здравствену заштиту у Заводу. Препоруке по којима није поступљено односе се на следеће: уредно вођење протокола, података о пруженим здравственим услугама; забрана присуства немедицинског особља лекарским прегледима лица лишених слободе; свакодневни прегледи лица лишених слободе који су болесни; давање инјекција и инфузија у болесничкој просторији а не преко решетака; давање препорука лекара управнику Завода о неопходним физичким активностима лица лишених слободе, итд.

Одређени помаци се виде кроз поступање по препорукама које су се односиле на третмански рад у КПЗ Сремска Митровица. Наиме, НПМ је уочио да се после прве посете и упућених препорука, осуђени сада ретко задржавају дуже од предвиђених 30 дана у пријемном одељењу. Третмански рад се спроводи, али и даље отежано из разлога недостатка и преоптерећености стручног особља различитим активностима у Заводу, али и ван њега. Осуђени се информишу о свим условима, начинима и процедурама који се тичу остваривања њихових права и обавеза током извршења затворске казне. Када је у питању социјална подршка и припрема за отпуст, постоје помаци, али и даље изостаје укључивање и сарадња одређених спољних установа које би требало да пружају активну помоћ и подршку осуђенима током, а посебно после извршења казне. Што се тиче образовања и упошљавања, током контролне посете, такође су уочена побољшања, о чему говори већа укљученост осуђених у разне видове обука, као и укљученост у основно и средње стручно образовање.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Потребно је наставити активности уређивања смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција са важећим стандардима.

Потребно је свим лицима на извршењу казне затвора омогућити да расположиво време током дана проводе ван спаваонице, у заједничким просторијама са другим осуђеницима.

Потребна су даља интензивирања активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима. Неопходно је унапредити систем накнадног разврставања осуђених.

Рад завода за извршење кривичних санкција треба унапредити у погледу пружања здравствене заштите, како у лечењу и обављању прегледа, тако и у пружању терапије и у погледу обезбеђивања лекова.

Лица са тешким менталним поремећајима која издржавају казну затвора треба да буду измештена из редовног затворског смештаја и да им се пружи здравствена заштита примерена њиховој болести и потреби за лечењем.

Службе за здравствену заштиту у заводима за извршење кривичних санкција треба да буду у систему здравствене заштите, односно под надлежношћу Министарства здравља.

Потребно је да се обављају редовни, периодични надзори над стручним радом здравствених служби у заводима за извршење кривичних санкција.

У заводима за извршење кривичних санкција треба наставити са унапређивањем радног ангажовања лица на извршењу казне затвора.

Потребно је повећати број запослених у служби за третман у заводима за извршење кривичних санкција у којима је њихов број недовољан; потребно је интензивирати активности у оквиру појединачног и групног третманског рада са осуђенима; рад васпитача не треба да се примарно своди на административне послове, нити треба да буду додатно оптерећени ванзаводским пословима (нпр. на извршењу казне „кућног затвора").

У заводима за извршење кривичних санкција потребно је остваривати програме припреме за отпуст из затвора и установити посебне отпусне јединице у којима би се осуђеници припремали за живот на слободи.

Потребно је Одељење за надзор изместити из Управе за извршење кривичних санкција тако да надзор над радом Управе као целине врши посебна организациона јединица Министарства правде и државне управе.

6.4. Задржавање особа са менталним сметњама у психијатријским болницама

У претходном Годишњем извештају НПМ[125] је констатовано да велике психијатријске болнице у великој мери имају азиларни карактер, у њима је велики број особа са менталним сметњама смештен на непримерено дуг рок, многи из социјалних разлога.

НПМ указује да дугорочно задржавање пацијената у дислоцираним психијатријским болницама, посебно у смештајним условима који не испуњавају важеће стандарде само по себи – као систем може бити извор појединачних случајева тортуре, а у сваком случају представља нечовечно и понижавајуће поступање.

У складу са препоруком упућеном Министарству здравља у Извештају о раду НПМ за 2012. годину[126], да се створи правни оквир за заштиту менталног здравља у Републици Србији у складу са правилима међународног права, важећим стандардима и Стратегијом развоја заштите менталног здравља[127], којом је одређено да лечење и збрињавање особа са менталним сметњама треба да се одвија у заједници, што ближе породици оболеле особе, током извештајног периода донети су прописи којима је успостављен правни оквир за деинституционализацију у поступању према особама са менталним сметњама. У мају 2013. године донет је Закон о заштити лица са менталним сметњама[128], а након тога и Правилник о врсти и ближим условима за образовање организационих јединица и обављање послова заштите менталног здравља у заједници[129].

НПМ изражава задовољство што је током јавне расправе на нацрт Закона о заштити лица са менталним сметњама[130], прихваћена његова интервенција да се уместо факултативности унесе обавезност образовања посебних јединица за обављање послова заштите менталног здравља у заједници. Међутим, НПМ је у протеклом периоду

---

125 Годишњи извештај НПМ за 2012. годину
126 72-160/12, Извештај о раду НПМ за 2012. годину
127 „Службени гласник РС", бр. 08/2007
128 Сл. гласник РС бр. 45/13
129 Сл. гласник РС бр. 106/13
130 Сл. гласник РС бр. 45/13

указивао[131], а то се чини и овом приликом, на мањкавост решења у Закону о заштити лица са менталним сметњама, којим је предвиђено да се јединице за заштиту менталног здравља организују као допунска делатност постојећих психијатријских установа и домова здравља. Недостатак је у томе што се сваковрсно збрињавање и пружање подршке особама са менталним сметњама не може обављати као успутна активност постојећих субјеката чији је делокруг рада потпуно другачијег карактера. Потребно је предвидети формирање центара за заштиту менталног здравља, као аутономних мултидисциплинарних служби, те уредити њихову организацију, надлежност и делокруг рада, све у циљу стварања услова за ефикасно лечење, збрињавање и сваковрсну подршку особама са менталним сметњама у заједници.

Осим бројних других примедби на Закон о заштити лица са менталним сметњама[132], НПМ указује да су одредбе које регулишу меру изолације у супротности са важећим стандардима. Наиме, изолација особа са тешким или акутним менталним сметњама није дозвољена[133], осамљивање тих лица, у било ком трајању, представља сурово, нечовечно или понижавајуће поступање.[134] Посебно, примена мера изолације не представља праксу у психијатријским установама у Србији. Сходно наведеном, Закон треба изменити, тако што ће се брисати одредбе које се односе на изолацију лица са менталним сметњама.

НПМ је у претходном годишњем извештају указао на уочене недостатке у раду психијатријских болница у погледу везивања узнемирених/насилних пацијената, као и евиденција које се о томе воде. У циљу отклањања наведених неправилности, као и одсуства јасних процедура, током извештајног периода донет је Правилник о ближим условима за примену физичког спутавања и изолације лица са менталним сметњама која се налазе на лечењу у психијатријским установама[135]. НПМ је става да је доношење тог Правилника била неопходност, и то у делу којим је регулисано физичко спутавање, с тим да ту меру треба спроводити у најмањој мери, имајући у виду да било који облик спутавања особа са менталним сметњама, чак и на кратак период, може представљати тортуру и злостављање[136]. Као и Закон, и постојећи Правилник треба изменити, тако што ће се брисати одредбе које се односе на изолацију лица са менталним сметњама која се налазе на лечењу у психијатријским установама.

Поред осталог, потребно је отклонити и недостатке постојећег Закона који се односе на улогу полиције у поступку принудне хоспитализације особа са менталним сметњама, нарочито улоге полиције у одржавању реда унутар психијатријских болница.

Током извештајног периода НПМ је посетио Специјалну болницу за психијатријске болести у Ковину и у Извештају о посети[137] упутио 19 препорука за отклањање уочених недостатака. Смештајни капацитети у Болници су у веома лошем стању, нису у довољној мери хуманизовани, а великом броју пацијената није обезбеђен ни минимум приватности. Пацијенти нису довољно информисани о својим правима, паушално се упознају са дијагностичким процедурама, болести и лечењу, а индивидуални планови лечења не садрже све потребне елементе. Услед недовољне сарадње спољних институција са Болницом, јављају се бројни проблеми у остваривању и заштити права пацијената. Наиме, надлежни центри за социјални рад и одељења општих болница не пружају у свим случајевима потребне услуге пацијентима Болнице, док надлежни суд није довољно ефикасан приликом одлучивања о присилној хоспитализацији. Такође, у заједници не постоје одговарајуће службе за заштиту менталног здравља чиме се

---

131 Мишљење упућено Министарству здравља на нацрт Закон о заштити лица са менталним сметњама
132 Сл. гласник РС бр. 45/13
133 Извештај Комитета УН против тортуре, 47 и 48 седница, UN Doc A/67/44 (2012), Канада (62)
134 Извештај Специјалног известиоца УН за тортуру за 2012. годину, UN Doc A/22/53 (2013)
135 Сл. гласник РС, бр. 94/2013
136 Извештај Специјалног известиоца УН за тортуру за 2012. годину, UN Doc A/22/53 (2013)
137 Извештај НПМ о посети СБПБ Ковин, бр. 71-73/13

онемогућава континуитет неге и адекватна психо-социјална рехабилитација, по отпусту пацијената из Болнице.

У односу на претходни извештајни период, када је упућено 25 препорука Специјалној болници за психијатријске болести „Свети Врачеви“[138], током 2013. године ова Болница је поступила по готово свим препорукама (све препоруке су прихваћене, а 18 их је спроведено). Материјални услови, хуманизација простора и заштита приватности пацијената у многоме су побољшани. Такође, процедуре пријема на хоспитализацију и давања сагласности на предложене медицинске мере се углавном поштују. Међутим, и у овој Болници је и даље присутан један број пацијената који су ту, већ више година смештени искључиво из социјалних разлога, односно зато што за њих није обезбеђена адекватна брига и подршка у заједници. У циљу спровођења процеса деинституционализације, у Болници је направљен план отварања Центра за ментално здравље у заједници у Кикинди, у коме ће радити лекари из Болнице.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Потребно је без даљих одлагања, спровести све потребне активности усмерене на рационализацију служби у секундарним и терцијарним психијатријским институцијама, фокусирање на дневне болнице и диспанзерско лечење и започети интезивне активности на успостављању службе за заштиту менталног здравља у локалној заједници.

Потребно је из Закона о заштити лица са менталним сметњама и Правилника о ближим условима за примену физичког спутавања и изолације лица са менталним сметњама која се налазе на лечењу у психијатријским установама брисати одредбе које се односе на изолацију.

Хоспитализацију у психијатријску установу лица за која постоје разлози за сумњу у релевантност његове изјаве воље, односно у његову способност за расуђивање, не треба вршити на основу изјаве о сагласности на пријем у болницу.

6.5. Задржавање особа у установама социјалне заштите

У великим резиденцијалним установама социјалне заштите и даље је смештен велики број корисника искључиво из разлога што не постоје услови за њихово збрињавање у заједници. Корисници који су дужи период смештени у тим азиларним установама изопштени су из редовног социјалног окружења, па временом губе социјалне и друге вештине и постају све мање способни за самосталан живот. Наведено, узевши у обзир и смештајне услове који не испуњавају важеће стандарде, само по себи – као систем може бити извор појединачних случајева тортуре, а у сваком случају представља нечовечно и понижавајуће поступање.

Постојеће резиденцијалне установе социјалне заштите, не само што нису подобне за збрињавање корисника, већ у њима постоји и недостатак особља, пре свега лекара, педагога и неговатеља, а нису ни видљиве активности које ће у законом предвиђеним роковима довести до уподобљавања броја корисника смештених у ове установе са законом утврђеним ограничењима. Због тога је потребно без даљих одлагања интевизирати активности на деинституционализацији, односно смањивању капацитета и гашењу постојећих резиденцијалних установа социјалне заштите, као и збрињавању њихових корисника у заједници.

[138] Извештај НПМ о посети СПБ „Свети Врачеви“, бр. 71-30/12

У појединим резиденцијалним установама социјалне заштите одређени број корисника је стално затворен у изолацији. Изолација особа са тешким или акутним менталним сметњама није дозвољена[139], осамљивање тих лица, у било ком трајању, представља сурово, нечовечно или понижавајуће поступање.[140] Стога је потребно је одмах прекинути са праксом изолације корисника.

Великом броју лица смештених у најразличитијим резиденцијалним установама социјалне заштите ограничена је слобода кретања (закључани су), многи од њих се повремено физички спутавају (везују се), за шта не постоји ваљан правни основ, нити су прописане одговарајуће процедуре. Наведено се оправдава тиме што су та лица лишена пословне способности, односно да је то у њиховом интересу.

Током извештајног периода посећена је једна установа социјалне заштите за смештај деце и младих „Дому за децу и омладину ометену у развоју у Ветернику", којој је упућен Извештај о посети[141]. У извештају је овој установи дато 12 препорука за отклањање уочених недостатака.

У обављању послова НПМ, Покрајински омбудсман је самостално обавио 13 посета приватним домовима за смештај старих лица. По завршеним посетама овим установама, констатовано је да постоје велике разлике у пружању услуга и оне нису уједначене по квалитету. У Извештају Покрајинског омбусмана[142] изнети су следећи закључци:

- центри за социјални рад не знају за домове ван мреже установа социјалне заштите, које су основала физичка лица и који су регистровани у надлежном покрајинском органу;

- не постоји пракса центара за социјални рад да стара лица упућују у домове који су основани решењем надлежног секретаријата;

- није уједначен квалитет услуга које се пружају, што оснивачи приватних домова правдају тиме да не постоје јасно постављени услови за рад које би требало испунити приликом регистрације домова, да нема обавезе за похађање обуке за будуће запослене и да није прописана обавеза поседовања лиценце за обављање ове делатности;

- оснивачи нису обавезни да прођу одговарајућу обуку нити да имају одговарајуће образовање као услов за регистрацију дома за смештај старих лица; често им недостају основна знања неопходна за успешно обављање делатности домова, нису упознати с Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите („Службени гласник РС", број 42/2013), нити с другим прописима из ове области, којима су детаљно регулисани сви услови и стандарди за услуге социјалне заштите;

- у многим домовима, чији су оснивачи физичка лица, нису испуњени законом прописани обавезни услови и стандарди за обављање делатности (у погледу просторија, приступа собама и деловима објеката у које су корисници смештени, слободе кретања, основне опреме);

- недостаје ефикасан инспекцијски надзор надлежних органа и провера стања на терену;

- поступак пријема у дом није уједначен, не подлеже контроли, уговори о смештају се често закључују с родбином, а не са самим корисником, чак и у случајевима када то није оправдано.

---

[139] Извештај Комитета УН против тортуре, 47 и 48 седница, UN Doc A/67/44 (2012), Канада (62)
[140] Извештај Специјалног известиоца УН за тортуру за 2012. годину, UN Doc A/22/53 (2013)
[141] Извештај НПМ о посети Дому Ветерник, бр. 71-26/13
[142] Извод из Извештаја Покрајинског омбудсмана за 2013. годину, стр. 47.

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ НЕДОСТАТАКА

Потребно је донети прописе којима ће се регулисати услови и процедуре лишавања слободе и везивања корисника у резиденцијалним установама социјалне заштите.

Потребно је без даљих одлагања интевизирати активности на свеобухватној деинституционализацији, односно смањивању капацитета и гашењу постојећих резиденцијалних установа социјалне заштите, као и збрињавању њихових корисника у заједници.

Потребно је одмах прекинути са праксом изолације корисника у резиденцијалним установама социјалне заштите.

Потребно је прописима предвидети услове и прописати процедуре за ограничење слободе кретања и физичког спутавања у резиденцијалним установама социјалне заштите.

6.6. Поступање према тражиоцима азила

Током 2013. године НПМ је посветио посебну пажњу положају тражилаца азила у Републици Србији. Тим поводом, остварена је интензивна координирана сарадња са канцеларијом УНХЦР и удружењима Београдски центар за људска права и Група 484.

Испитујући законитости и правилности поступања, као и примену важећих стандарда према тражиоцима азила, односно иррегуларним мигрантима затеченим на територији Србије, НПМ је уочио да органи јавне власти нису установили системски приступ који омогућује ефикасно поступање у складу са важећим прописима и међународним стандардима у области азила и миграција.

Према службеним подацима, током 2013. године евидентирано је 5066 странаца, који су изразили намеру да траже азил у Србији[143]. Процена је да је укупни број миграната који су током 2013. године прошли преко територије Србије двоструко већи од броја евидентираних тражилаца азила. Од свих њих, само је 154 поднело захтев за азил, азил су добила два, а субсидијарну заштиту три лица. Околност да је само у јануару 2014. године евидентирано скоро хиљаду странаца који су изразили намеру да траже азил у Србији недвосмислено указује на повећање проблема миграција преко територије Србије.

Диспропорција између броја лица који су изразили намеру да траже азил и лица која су поднела захтев за азил, нарочито оних који су учествовали у поступку по захтеву за азил, показатељ је да њихов циљ није био добијање азила, већ начин да остваре могућност привременог смештаја у центрима за азил и легализују свој привремени боравак у Србији док не обезбеде могућност за одлазак преко границе у западноевропске земље.

Постоје значајне индиције да постоји развијен неформални систем који игра значајну улогу у погледу положаја миграната и њиховог трансфера преко границе у суседне земље.

Забрињавајуће је појава да полиција у највећем броју случајева пропушта да чим затекне мигранте започне поступак утврђивања њиховог идентитета. Они се по правилу не спроводе у полицијске станице, не претресају се ради проналажења личних исправа,

[143] најчешће су из Авганистана, Малија, Сомалије, Сирије, Алжира…

нити се уносе њихови подаци у прописане евиденције. Углавном се од стране полицијски службеника усмено упућују да самостално оду у неки од центара за азил.

Несхватљиво је да хиљаде миграната који немају, или скривају личне исправе, без утврђивања њиховог идентитета, претреса и евидентирања, надлежни органи пуштају да се самостално крећу Републиком Србијом, без било каквих ограничења. Та лица се у највећем броју случајева евидентирају од стране полиције тек након тога што, односно ако приступе у неки од центара за азил и пријаве се на смештај.

На напред описани начин полицијски службеници пропуштају да благовремено примене полицијска овлашћења, као и мере и радње прописане Законом о заштити државне границе, односно Законом о странцима, у циљу удаљења тих лица из Србије, односно ради њиховог смештања у Прихватилиште за странце под појачаним полицијским надзором. Наведено има за последицу да је од претпостављеног великог броја иррегуларних миграната у Прихватилишту смештено само десетак.

НПМ скреће пажњу на случајеве када се на територији Србије затекне породица миграната која је незаконито прешла границу, оцу прекршајни суд изриче казну затвора у трајању од неколико дана, а за то време се мајка са децом сналази како зна и уме док јој супруг не изађе из затвора. Као крајње поражавајуће, неке од њих са својом децом заклон налазе на градској депонији, па и у гробницама локалног гробља у Суботици.

На основу посета центрима за азил, НПМ је сачинио извештаје[144] из којих проистичу неправилности у раду, пре свега у погледу неопходности да се обезбеди смештај и сваковрсно збрињавање за сва лица која пристигну у центар, нарочито породица са децом. Наиме током посета, у оближњим шумама поред Центра за азил у Боговађи, затицан је велики број незбринутих миграната, просечно преко 200.

НПМ је препознао да проблем није само у погледу збрињавања лица која су изразила намеру да траже азил у Србији, односно њиховог смештања у центре за азил, већ да је суштински проблем у постојању бројних пропуста у раду Министарства унутрашњих послова у односу на затечене мигранте. По правилу полицијски службеници пропуштају да затечене мигранте претресу, одмах идентификују, фотографишу и узму њихове биометријске податке (отисци прстију и сл), као и да их спроведу у прихватилиште за странце, или, ако су изразили намеру да ће тражити азил у Србији, у неки од центара за азил. Осим тога није формирана Канцеларија за азил, као кадровски и технички оспособљена јединица подобна да оствари законом предвиђену функцију.

Резултат указивања на бројне недостатке у поступању надлежних органа и заштити права тражилаца од стране НПМ, УНХЦР, као и удружења Београдски центар за људска права и Група 484, формирана је Пројектна група Министарства унутрашњих послова у циљу унапређења поступања према тражиоцима азила, односно израде новог Закона о азилу.

Уверен да резултати Пројектне групе МУП неће уследити у блиској будућности, НПМ је, на основу утврђених бројних незаконитости и неправилности које је уочио је током извештајног периода, Министарству унутрашњих послова и Комесаријату за избеглице и миграције (Комесаријат) упутио системски акт који садржи 29 образложених препорука за отклањање утврђених недостатка и унапређење поступања према и тражиоцима азила као и свим лицима која спадају у иррегуларне мигранте[145].

Министарство унутрашњих послова и Комесаријат су обавестили НПМ и тим поводом дали низ изјава за јавност у којима су навели да прихватају препоруке НПМ.

---

[144] Извештај НПМ о посети Центру за азил у Боговађи, бр. 71-59/13 и предмет бр. 12-2255/13

[145] Предмет бр. 75-6/14, листу 29 препорука види под ДОДАТАК I/III-5

6.7. Прихват повратника у поступку реадмисије

НПМ је током 2013. године обавио четири посете аеродрому „Никола Тесла“, ради утврђивања чињеница о поступању према лицима која се враћају у Републику Србију, по основу одлуке надлежних власти држава са којима Србија има закључене споразуме о реадмисији.

Током посета уочено је да полицијски службеници након слетања авиона сачекују групе повратника, којима одмах, на језику који разумеју, указују на њихова права и поступак остваривања. Уколико је потребно без одлагања се омогућује хитна здравствена заштита. Након тога се обављају разговори у просторијама Канцеларије за реадмисију Комесаријата за избеглице и миграције. Том приликом прикупљају се основни лични и здравствени подаци повратника уз поштовање њихове сагласности за давањем истих, пружају им се информације о процесу реадмисије и њиховим правима и обавезама, попуњавају упитник о стању њихових потреба како би им се у наредном периоду пружила потребна помоћ и самим тиме унапредила реинтеграција. Омогућава им се контакт телефоном са родбином и пријатељима, појашњава им се да се могу обратити Повереништву за миграције и другим службама на локалном нивоу, ради даље помоћи. У случају да немају новчаних средстава за превоз до пребивалишта обезбеђује им се превоз.
Повратници који у Србији немају породицу или било који други вид подршке и смештаја упућују се у центре за интервентни прихват, који су оформљени у Шапцу, Белој Паланци и Зајечару. У центрима је обезбеђен смештај и исхрана, у трајању до 14 дана.

Сва службена лица на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду (представници Станице пограничне полиције и Канцеларије за реадмисију Комесаријата за избеглице и миграције) остварила су законом предвиђену сарадњу НПМ и пружила све тражене информације. На основу утврђеног стања није уочен било који облик злостављања према лицима враћеним у поступку реадмисије.

7. Како даље – будућност НПМ

У протеклом периоду развијена је методологија рада и остварене бројне активности у обављању послова НПМ. НПМ је до сада у циљу превенције злостављања посетио преко 140 установа, о томе сачинио извештаје, у којима је упутио око 600 препорука за отклањање утврђених недостатака, које су надлежни органи у највећем броју прихватили. НПМ одржава стални дијалог са посећеним установама у циљу спровођења препорука.

Заштитник грађана је у обављању послова НПМ успоставио сарадњу са Покрајинским омбудсманом и 14 невладиних организација. НПМ Србије одржава интезивну сарадњу са бројним НПМ других држава, а иницијатор и један од оснивача Мреже НПМ земаља југоисточне Европе, којој се прикључују и НПМ ван региона. Издат је и велики број публикација о превенцији тортуре. Организован је велики број радионица и конференција, као и јавно слушање у Народној скупштини поводом претходног годишњег извештаја НПМ. НПМ одржава стални контакт са Поткомитетом УН за превенцију против тортуре.

За ефикасан рад НПМ неопходно је ангажовање довољног броја запослених, односно ангажованих извршилаца, са потребним знањима из области превенције тортуре.

На пословима НПМ у Републици Србији је током 2013. године било ангажовано троје запослених, од којих је двоје у радном односу на неодређено време, а један је запослен на одређено време.

Очекивано је да ће недостатак потребног броја запослених на пословима НПМ довести до смањивања обима будућих активности НПМ Србије, што ће може довести до смањења ефективности превенције тортуре у Републици Србији.

Досадашњи резултати рада НПМ су последица тога што је Заштитник грађана, у овој почетној фази, постојеће ресурсе предвиђене за обављање своје опште надлежности, преусмерио за обављање послова НПМ. То је за последицу имало да су због обављања послова НПМ били смањени капацитети за обављање других надлежности Заштитника грађана.

Изменама систематизације радних места у Стручној служби Заштитника грађана потребно је предвидети формирање посебне организационе јединице за обављање послова НПМ - секретаријат НПМ, ван Стручне службе Заштитника грађана.

Непостојање посебне буџетске линије у буџету Заштитника грађана за потребе рада НПМ, као и низ уведених мера у Републици Србији које подразумевају одобравање трошења буџетских средстава, доводи се у питање ефикасан рад НПМ у 2014. години.

У циљу обезбеђења услова за ефикасан рад НПМ, у наредном периоду је потребно установити посебну буџетску линију у буџету Заштитника грађана за потребе рада НПМ.

До обезбеђења напред наведених услова за рад НПМ у погледу организације, броја запослених и потребних финансијских средстава, укључујући и његову функционалну и финансијску независност, НПМ је принуђен да у наредном периоду смањи активности у обављању послова НПМ. Наведено смањење активности НПМ у наредном периоду ће бити од штете по превенцију тортуре у Републици Србији.

Очекивано је да ће недостатак потребних средстава за рад НПМ и непостојање његове финансијске независности довести до смањивања обима будућих активности НПМ, што ће умањити превенцију тортуре у Републици Србији.

ДОДАТАК I

Препоруке НПМ упућене органима власти Републике Србије

I/I Први део
Препоруке упућене током 2013. године у извештајима о посетама које су обављене крајем 2012. године

1. Полицијска управа Нови Сад
2. Полицијска станица Бач
3. Полицијска станица Бачка Паланка
4. Полицијска станица Бачки Петровац
5. Полицијска станица Бечеј
6. Полицијска станица Беочин
7. Полицијска станица Србобран
8. Полицијска станица Сремски Карловци
9. Полицијска станица Темерин
10. Полицијска станица Тител
11. Полицијска станица Врбас
12. Полицијска станица Жабаљ
13. Окружни затвор Зајечар
14. Окружни затвор Неготин
15. Окружни затвор Краљево

I/II Други део
Препоруке упућене током 2013. године у извештајима о посетама које су обављене током 2013. године

1. Полицијска станица Лазаревац
2. Полицијска управа Панчево и полицијске станице у њеном саставу
3. Полицијска управа Сремска Митровица и полицијске станице у њеном саставу
4. Полицијска управа Шабац и полицијске станице у њеном саставу
5. Полицијска управа Смедерево и полицијске станице у њеном саставу
6. Окружни затвор у Чачку
7. Окружни затвор у Крагујевцу
8. Казнено-поправни завод за жене Пожаревац
9. Окружни затвор Панчево

I/III Трећи део
Препоруке упућене почетком 2014. године у извештајима о посетама које су обављене током 2013. године

1. Полицијска управа за град Београд и полицијске станице у њеном саставу
2. Казнено-поправни завод за малолетнике Ваљево
3. Дом за децу и омладину ометену у развоју Ветерник
4. Специјална болница за психијатријске болести Ковин
5. МУП и Комесаријат за избеглице и миграције / тражиоци азила

I/I Први део

– Препоруке упућене током 2013. године у извештајима о посетама које су обављене крајем 2012. године

I/I - 1-Полицијска управа Нови Сад[146]:

ПУ Нови Сад ће омогућити да писмено обавештење о правима задржаних лица, осим на српском и енглеском језику, буде доступно и на језицима националних мањина који живе на подручју које покрива Полицијска управа. Преведено обавештење о правима ће се проследити свим полицијским станицама у саставу ПУ Нови Сад.

У ПУ Нови Сад се неће спроводити полицијско задржавање у канцеларији за довођење, испитивање и саслушање задржаних лица (тзв. „просторија за прихват").

Полицијско задржавање ће се вршити у наменским просторијама, те је стога потребно у што краћем року окончати радове на адаптацији просторија за задржавање.

ПУ Нови Сад ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПУ Нови Сад ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.
У седишту ПУ Нови Сад ће се водити посебна евиденција о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника, посебно подаци о доношењу воде и хране.

ПУ Нови Сад ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради ПУ поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Нови Сад ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и полицијску управу обезбедити потребном кутијом са прозором за прву помоћ.

I/I - 2-Полицијска станица Бач[147]:

Постојећа просторија за полицијско задржавање у ПС Бач и даље се неће користити за полицијско задржавање, а у новој полицијској станици формираће се посебне просторије за полицијско задржавање које испуњавају све важеће стандарде.

I/I - 3-Полицијска станица Бачка Паланка[148]:

ПС Бачка Паланка ће обезбедити адекватан доток светлости и ваздуха уклањањем постојећих заштитних металних решетки постављених преко прозора, тј. ове решетке ће

[146] Извештај о посети ПС Нови Сад, од новембра 2013. године, 71-148/12
[147] Извештај о посети ПС Бач, од новембра 2013. године, 71-151/12
[148] Извештај о посети ПС Бачка Паланка, од новембра 2013. године, 71-149/12

заменити одговарајућом решетком – мрежом подобном за пропуштање светлости и свежег ваздуха у довољној мери и омогућити коришћење чисте постељине и јастука.

ПС Бачка Паланка ће формирати посебан простор намењен за боравак на свежем ваздуху за лица која се задржавају до 48 сати.

ПС Бачка Паланка ће задржаним лицима омогућити један оброк хране најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Бачка Паланка ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

У ПС Бачка Паланка ће се водити посебна евиденција о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника, посебно подаци о доношењу воде и хране.

ПС Бачка Паланка ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате и у згради где су просторије за задржавање и на видљивим местима истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Бачка Паланка ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи задржаним лицима у случају потребе и обезбедити кутију са прибором за прву помоћ.

ПС Бачка Паланка ће у просторији за полицијско задржавање видно истаћи обавештење да је просторија под видео надзором.

I/I - 4-Полицијска станица Бачки Петровац[149]:

ПС Бачки Петровац ће у просторији за задржавање побољшати систем вештачког осветљења.

ПС Бачки Петровац ће задржаним лицима омогућити коришћење чисте постељине и покривача.

У просторијама за задржавање ће се извршити неопходно кречење и убудуће редовно одржавати хигијена унутар истих, а све у циљу како би се лицима лишеним слободе омогућио боравак у пристојним и чистим условима током задржавања.

У просторијама ће се редовно одржавати хигијена тоалета и на тај начин обезбедити да задржана лица обављају физиолошке потребе у чистим и хигијенски исправним условима.

Унутар просторија за задржавање у ПС Бачки Петровац инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет)* или ће се задржаним лицима на други одговарајући начин омогућавати довољне количине воде за пиће.

ПС Бачки Петровац ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

[149] Извештај о посети ПС Бачки Петровац, од новембра 2013. године, 71-150/12

ПС Бачки Петровац ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника и установити посебну евиденцију о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника, као и подацима о доношењу воде, хране и сл.

ПС Бачки Петровац ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате на одговарајућим местима у згради ПС и на видљивим местима истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Бачки Петровац ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи.

Ради заштите приватности унапредити систем видео надзора у просторијама за задржавање у ПС Бачки Петровац на тај начин што на контролном монитору део око чучавца неће бити јасно видљив него замућен, уз задржавање постојећег квалитета видео надзора и очувања безбедности.

I/I - 5-Полицијска станица Бечеј[150]:

У постојећој просторији за задржавање ПС Бечеј неће се спроводити полицијско задржавање док се не обезбеде просторије које испуњавају важеће стандарде.

I/I - 6-Полицијска станица Беочин[151]:

У ПС Беочин ће се обезбедити просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

I/I – 7-Полицијска станица Србобран[152]:

Унутар просторија за задржавање у ПС Србобран инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет)*, или ће се задржаним лицима омогућавати довољне количине воде за пиће на други одговарајући начин.

ПС Србобран ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Србобран ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника и установити посебну евиденцију о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника у коју ће се уносити подаци о физичком стању у коме се лице налази као и подаци о доношењу воде и хране.

ПС Србобран ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате на одговарајућим местима у згради ПС и на видљивим местима

---

[150] Извештај о посети ПС Бечеј, од новембра 2013. године, 71-154/12
[151] Извештај о посети ПС Беочин, од новембра 2013. године, 71-156/12
[152] Извештај о посети ПС Србобран, од новембра 2013. године, 71-153/12

истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Србобран ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи и обезбедити кутију са прибором за прву помоћ.

I/I - 8-Полицијска станица Сремски Карловци[153]:

ПС Сремски Карловци ће унапредити систем осветљења и вентилације у просторијама за задржавање.

У ПС Сремски Карловци редовно ће се одржавати хигијену тоалета и на тај начин обезбедити да задржана лица обављају физиолошке потребе у чистим и пристојним условима.

Унутар просторија за задржавање у ПС Сремски Карловци инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет),* или ће се задржаним лицима омогућавати довољне количине воде за пиће на други одговарајући начин.

ПС Сремски Карловци ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Сремски Карловци ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Сремски Карловци ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате на одговарајућим местима у згради ПС и на видљивим местима истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Сремски Карловци ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи и обезбедити кутију са прибором за прву помоћ.

ПС Сремски Карловци ће просторије за полицијско задржавање покрити системом видео надзора и обезбедити записивање и архивирање снимљеног материјала, а из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност.

I/I - 9-Полицијска станица Темерин[154]:

У згради ПС Темерин неће се спроводити полицијско задржавање док се не обезбеде просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

I/I - 10-Полицијска станица Тител[155]:

[153] Извештај о посети ПС сремски Карловци, од новембра 2013. године, 71-155/12
[154] Извештај о посети ПС Темерин, од новембра 2013. године, 71-157/12
[155] Извештај о посети ПС Тител, од новембра 2013. године, 71-159/12

У просторијама за задржавање ће се извршити неопходно кречење и редовно одржавати хигијена унутар истих.

Унутар просторија за задржавање у ПС Тител инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет),* или ће се задржаним лицима омогућавати довољне количине воде за пиће на други одговарајући начин.

ПС Тител ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Тител ће постављањем грејних тела у просторији за задржавање обезбедити њену примерену загрејаност у зимским условима.

ПС Тител ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника и установити посебну евиденцију о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника у коју ће се уносити подаци о физичком стању у коме се лице налази као и подаци о доношењу воде и хране.

ПС Тител ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате на одговарајућим местима у згради ПС и на видљивим местима истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Тител ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи.

ПС Тител ће просторије за полицијско задржавање покрити системом видео надзора и обезбедити записивање и архивирање снимљеног материјала, а из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност.

I/I - 11-Полицијска станица Врбас[156]:

ПС Врбас ће просторију за полицијско задржавање која није покривена видео надзором покрити системом видео надзора и обезбедити записивање и архивирање снимљеног материјала.

У просторијама за задржавање ће се извршити неопходно кречење и убудуће редовно одржавати хигијена унутар истих, а све у циљу како би се лицима лишеним слободе омогућио боравак у пристојним и чистим условима током задржавања.

У ПС Врбас редовно ће се одржавати хигијену тоалета и умиваоника и на тај начин обезбедити да задржана лица обављају физиолошке потребе у чистим и хигијенски исправним условима.

Унутар просторија за задржавање у ПС Врбас инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет),* или ће се задржаним лицима омогућавати довољне количине воде за пиће на други одговарајући начин.

---

[156] Извештај о посети ПС Врбас, од новембра 2013. године, 71-152/12

ПС Врабас ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Врбас ће постављањем грејних тела у просторији за задржавање обезбедити њену примерену загрејаност у зимским условима.

ПС Врбас ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Врбас ће установити посебну евиденцију о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника у коју ће се уносити подаци о физичком стању у коме се лице налази као и подаци о доношењу воде и хране.

ПС Врбас ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће поставити противпожарне апарате на одговарајућим местима у згради ПС и на видљивим местима истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Врбас ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи и обезбедити кутију са прибором за прву помоћ.

ПС Врбас ће у просторији за полицијско задржавање видно истаћи обавештење да је просторија под видео надзором.

I/I - 12-Полицијска станица Жабаљ[157]:

Унутар просторија за задржавање у ПС Жабаљ инсталираће се славине за текућу воду *(водећи рачуна да славина не представља ризик за повређивање или оштећење - по моделу постојећих испирача за тоалет)* или ће се задржаним лицима на други одговарајући начин омогућавати довољне количине воде за пиће.

ПС Жабаљ ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Жабаљ ће постављањем грејних тела у просторији за задржавање обезбедити њену примерену загрејаност у зимским условима.

ПС Жабаљ ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Жабаљ ће унапредити систем противпожарене заштите тако ће поставити на одговарајућим видљивим местима у згради ПС план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу да се задржаним лицима обезбеди заштита физичког интегритета.

ПС Жабаљ ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и обезбедити кутију са прозором за прву помоћ.

I/I - 13-Окружни затвор Зајечар[158]:

[157] Извештај о посети ПС Жабаљ, од новембра 2013. године, 71-158/12
[158] Извештај о посети ОЗ Зајечар, мај 2012. године, 71-48/12

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење. Омогућиће бољи вентилациони систем у просторијама-спаваоницама, као и могућност проветравања.

ОЗ Зајечар ће спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на притворенике да одржавају личну хигијену, као и хигијену унутар простора у ком бораве, а Завод ће створити услове за одржавање исте омогућавањем неопходних средстава и опреме.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) притворске јединице ОЗ Зајечар поставиће надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У ОЗ Зајечар малолетна лица ће се смештати у исту просторију-спаваоницу са пунолетним лицима, искључиво на основу одлуке надлежног судије за малолетнике.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) затвореног одељења ОЗ Зајечар поставиће се надстрешница димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење. Омогућиће бољи вентилациони систем у просторијама-спаваоницама, како би се побољшала проветреност просторија. Такође, извршиће замену дотрајалих санитарија у оквиру мокрих чворова.

ОЗ Зајечар ће се спровести расположиве мере и активности у циљу утицаја на осуђене да одржавају хигијену простора у коме бораве, а Завод ће створити услове за одржавање хигијене омогућавањем неопходних средстава и опреме.

У ОЗ Зајечар ће се осуђеним лицима у пријемном одељењу омогућити да проводе време изван затворених просторија на свежем ваздуху најмање два часа дневно.

ОЗ Зајечар ће у свим просторијама-спаваоницама у пријемном одељењу санирати зидове од влаге, извршити хигијенско кречење и заменити санитарије у оквиру мокрих чворова.

ОЗ Зајечар у пријемном одељењу неће заједно у исту спаваоницу смештати пушаче и непушаче.

ОЗ Зајечар ће у просторијама-спаваоницама у пријемном одељењу инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног припадника службе обезбеђења.

У ОЗ Зајечар посебна пажња ће се посветити квалитету, разноврсности и количини хране.

Надлежне службе, нарочито Служба за здравствену заштиту, односно лекар, редовно ће контролисати исхрану. Налази и препоруке ће се периодично, као и увек када да је то неопходно, у писменој форми достављати Управнику и запосленима у кухињи.

У ОЗ Зајечар ће се без одлагања, од стране надлежног органа/организације, обавити хигијенско - санитарни преглед кухињских просторија и опреме која се у њој налази.

ОЗ Зајечар ће учинити доступним Устав Републике Србије, Кривични законик, Закон о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција (ЗИКС), Закон о помиловању, Закон о Заштитнику грађана, подзаконске акате који су донети на основу ЗИКСА, као и текстове потврђених међународних аката који се односе на извршење кривичних санкција и заштиту људских права и слобода. ОЗ Зајечар ће посебно у свакој

просторији–спаваоници видно истакнути Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора.

У ОЗ Зајечар ће лице лишено слободе, према коме је примењена мера принуде, бити одведено код лекара на преглед одмах након примене мере принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере.

У ОЗ Зајечар заводски лекари ће своје извештавање о прегледима у случају примене средстава принуде допунити недостајућим, а по Закону обавезним подацима и то: (1) наводима лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, дакле анамнестичким подацима о повређивању и (2) мишљењем лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

ОЗ Зајечар ће у оквиру програма поступања осуђеног спроводити предвиђене активности у вези са припремом осуђеног за отпуст, у сарадњи са надлежним центрима за социјални рад.

ОЗ Зајечар ће у свом будућем раду осуђеницима радно ангажованим у Заводу редовно исплаћивати накнаде за рад, и то најкасније до краја текућег месеца.

У ОЗ Зајечар ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете брачног друга, деце, или других блиских лица осуђеног.

У ОЗ Зајечар ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

ОЗ Зајечар ће, одмах по ступању у Завод, омогућити осуђеним лицима - припадницима националних мањина, да добију информације о својим правима на свом језику.

У ОЗ Зајечар лекар ће у навести у извештају након лекарског прегледа лица према којима је примењена мера принуде и наводе лица према коме је примењена мера принуде о начину настанка повреда, мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

I/I - 14-Окружни затвор Неготин[159]:

У ОЗ Неготин ће се лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебним просторијама-спаваоницама, одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне затвора.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) притворске јединице ОЗ Неготин формираће се надстрешница димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У ОЗ Неготин формираће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности притвореника на свежем ваздуху, као и у затвореном простору (за вежбу када атмосферске прилике на отвореном то не дозвољавају).

ОЗ Неготин ће се у свим просторијама-спаваоницама у притвору регулисати проблем влаге на зидовима, извршити хигијенско кречење и поправити санитарне уређаје у оквиру мокрих чворова, а где је потребно поставити нове санитарне уређаје.

[159] Извештај о посети ОЗ Неготин, мај 2012. године, 71-47/12

ОЗ Неготин ће у просторијама-спаваоницама у притворској јединици инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног припадника службе обезбеђења.

У ОЗ Неготин формираће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности осуђеника на свежем ваздуху, као и у затвореном простору (за вежбу када атмосферске прилике на отвореном то не дозвољавају).

ОЗ Неготин ће у просторији-спаваоници полуотвореног одељења регулисати проблем влаге на зидовима и извршити хигијенско кречење.

У ОЗ Неготин посебна пажња ће се посветити квалитету, разноврсности и количини хране.

Надлежне службе, нарочито Служба за здравствену заштиту, односно лекар, редовно ће контролисати исхрану. Налази и препоруке ће се периодично, као и увек када да је то неопходно, у писменој форми достављати управнику и запосленима у кухињи.

ОЗ Неготин ће приступити комплетном реновирању кухиње и опремити је у складу са важећим стандардима.

У ОЗ Неготин ће заводски лекар своје извештавање о прегледима у случају примене средстава принуде да допуни по закону обавезним подацима и то: (1) наводима лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, дакле анамнестичким подацима о повређивању и (2) мишљењем лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

У ОЗ Неготин ће у оквиру програма поступања осуђеног предвидети и процедуре служби Завода за припрему за отпуст осуђеног.

У ОЗ Неготин ће у свом будућем раду осуђеницима радно ангажованим у Заводу редовно исплаћивати накнаде за рад, и то најкасније до краја текућег месеца за претходни месец.

ОЗ Неготин ће омогућити осуђеним лицима да бораве изван затворених просторија најмање два часа дневно.

ОЗ Неготин ће омогућити осуђеним лицима остваривање права на физичку активност, тако што ће им омогућити коришћење расположивих капацитета намењених за физичке активности и спортских реквизита.

ОЗ Неготин ће, одмах по ступању у Завод, омогућити осуђеним лицима - припадницима националних мањина, да добију информације о својим правима.

ОЗ Неготин ће опремити амбуланту у складу са прописима и важећим стандардима.

ОЗ Неготин ће омогућити дистрибуцију информација о заразним болестима, како лицима лишеним слободе, тако и затворском особљу.

I/I - 15-Окружни затвор Краљево[160]:

[160] Извештај о посети ОЗ Краљево, новембар 2012. године, 71-164/12

У притворској јединици ОЗ Краљево обезбедиће се потребан простор за смештај притвореника, тако да на једног притвореника у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

ОЗ Краљево ће у оквиру дневног боравка оформити мокри чвор који је осуђеним лицима непосредно доступан.

У ОЗ Краљево ће се осуђенима у пријемном одељењу обезбедити смештајни услови у складу са законом и стандардима, посебно водећи рачуна да се обезбеди приватност.

ОЗ Краљево ће се у просторијама које се користе за извршавање посебне мере усамљења и дисциплинске мере самице решити проблем недостатка природне светлости, тако да она омогућава читање без сметњи за вид, као и доток свежег ваздуха у довољној мери.

ОЗ Краљево ће у оквиру програма поступања осуђеног спроводити процедуре у вези са припремом осуђеног за отпуст, у сарадњи са надлежним центрима за социјални рад.

ОЗ Краљево ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете брачног друга, деце, или других блиских лица осуђеног.

У ОЗ Краљево ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

I/II Други део

– Препоруке упућене током 2013. године у извештајима о посетама које су обављене током 2013. године

I/II - 1 Полицијска станица Лазаревац[161]:

ПС Лазаревац ће задржаним лицима омогућити један оброк најкасније у року од 6 сати од момента лишења слободе, а у случају да задржавање траје дуже од 12 сати, задржаном лицу ће се обезбедити три оброка дневно (доручак, ручак и вечера).

ПС Лазаревац ће извршити потребно адаптирање просторија за задржавање, или ће обезбедити друге просторије за полицијско задржавање, у складу са важећим стандардима и убудуће неће вршити задржавање лица у поменутим просторијама док се не реновирају или оспособе за задржавање лица лишених слободе.

ПС Лазаревац ће формирати посебан простор намењен за боравак на свежем ваздуху за лица која се задржавају до 48 сати.

У ПС Лазаревац време задржавања ће се рачунати од часа лишавања слободе, а не од момента доношења и уручивања решења о задржавању. ПС Лазаревац ће у будућем раду у решењима о задржавању као време почетка задржавања уносити време лишавања слободе.
ПС Лазаревац ће решење о задржавању убудуће доносити најкасније у року од два сата од момента лишења слободе задржаног лица.

[161] Извештај о посети ПС Лазаревац, март 2013. године, 71-25/13

I/II – 2-Полицијска управа Панчево и полицијске станице у њеном саставу[162]:

Имајући у виду да просторије за задржавање у седишту ПУ Панчево испуњавају важеће стандарде, лица задржана по одредбама ЗКП неће се искључиво задржавати у већ пренасељеном Окружном затвору у Панчеву. Лица задржана по ЗКП-у ће се спроводити у ОЗ Панчево само уколико су просторије у седишту ПУ Панчево заузете.

ПУ Панчево ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторије за задржавање у полицијским станицама у саставу ПУ, реновирале и адаптирале према важећим стандардима, а постојеће просторије и даље се неће користити за полицијско задржавање док се исте не оспособе за полицијско задржавање.

У полицијским станицама у саставу ПУ Панчево се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларијама. Полицијско задржавање ће се вршити у наменским просторијама, те је стога потребно у што краћем року оспособити просторије за задржавање.

ПУ Панчево ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се снимци са видео камера чувају у трајању не краћем од 30 дана.

Лекарски прегледи особа задржаних од стране полиције обављаће се тако да припадници полиције не могу да чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не захтева, виде обављање лекарског прегледа. Званична белешка лекара која садржи резултате лекарског прегледа односно наводе лица лишених слободе, објективни налаз и закључке о конзистентности између навода и објективног налаза треба да буде доступна задржаном лицу и његовом адвокату.

Полицијске станице у саставу ПУ Панчево ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

Полицијске станице у саставу ПУ Панчево ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и своје просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

Из просторија за задржавање или испитивање лица уклонити све предмете који не припадају стандардној опреми (нестандардне предмете такође уклонити из касета и ормана у којима могу бити лако доступни). Предмети који су одузети током криминалистичке истраге биће евидентирани у посебној књизи евиденција, прописно обележени (уз назнаку случаја на који се односе) и складиштени на издвојеном месту предвиђеном за то.

I/II – 3-Полицијска управа Сремска Митровица и полицијске станице у њеном саставу[163]:

ПУ Сремска Митровица и полицијске станице у њеном саставу ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Закона о полицији, Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима уручује писано обавештење о правима задржаних лица.

[162] Извештај о посети ПУ Панчево, март 2013. године, 71-7/13
[163] Извештај о посети ПУ Сремска Митровица, септембар 2013. године, 71-61/13

Писана обавештења о правима задржаних лица учинити доступним на ћириличном и на латиничном писму, као и на језицима припадника националних мањина и на енглеском језику.

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка.

Полицијски службеник неће вршити увид у медицинску документацију задржаног лица нити ће се та документација, било у оригиналу или фотокопији, држати у списима предмета о задржавању. Дежурни полицијски службеник ће од лекара који је извршио здравствени преглед или предузео другу медицинску меру затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно ради омогућења остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.). У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

У ПУ Сремска Митровица и полицијским станицама у њеном саставу полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само након брижљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, и то у законом предвиђеним случајевима.

ПУ Сремска Митровица и полицијске станице у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Сремска Митровица и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и своје просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

Полицијски службеници ПУ Сремска Митровица задужени за надзор над лицима, која су задржана у просторијама КПЗ Сремска Митровица редовно ће обилазити задржана лица у размацима краћим од сат времена, како би се обезбедила њихова потпунија заштита током задржавања.

ПУ Сремска Митровица ће омогућити да просторија за задржавање буде довољно осветљена природном светлошћу и проветрена, да се у њој налазе чист душек и ћебе.

ПУ Сремска Митровица ће на видном месту поставити обавештење о постојању видео надзора у просторији.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Шид неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Шид ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ПС Рума ће омогућити да просторије за задржавање буду довољно проветрене и осветљене природним светлом, да се у њима налазе чисти душеци и ћебад. ПС Рума ће у просторијама за задржавање инсталирати дугмад за позивање полицијских службеника.

ПС Пећинци ће предузети одговарајуће мере и активности како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. Такође, у просторије ће се увести грејање.

ПС Пећинци ће предузети потребне мере како би се обезбедило да се видео записи чувају и архивирају у трајању не краћем од 30 дана.

ПС Ириг ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПС Ириг ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају и архивирају у трајању не краћем од 30 дана.

У постојећим просторијама за полицијско задржавање у ПС Инђија неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Инђија ће се обезбедити просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

У ПС Стара Пазова се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларијама. У ПС Стара Пазова ће се обезбедити просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

ПС Стара Пазова ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају и архивирају у трајању не краћем од 30 дана и на видним местима поставити обавештење о видео надзору.

I/II – 4-Полицијска управа Шабац и полицијске станице у њеном саставу[164]:

ПУ Шабац и полицијске станице у њеном саставу ће лицима задржаним, односно лишеним слободе по основу одредаба ЗКП, поред усменог обавештавања о правима и уручивања образаца „права задржаног лица“ и „права лица лишеног слободе“, уручивати и примерак обрасца „Права доведеног и задржаног лица“. Лицима која се задржавају по основу Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, поред усменог обавештавања о правима уручиваће се и писани образац „Права доведеног и задржаног лица“.

У седишту ПУ Шабац и ПС у њеном саставу сачињаваће се записник о задржавању по стандардном обрасцу и за лица која су задржана на основу одредаба ЗКП-а.

У седишту ПУ Шабац и полицијским станицама у њеном саставу време задржавања по ЗКП-у ће се рачунати од часа лишавања слободе, а не од момента доношења и уручивања решења о задржавању. ПУ Шабац и полицијске станице у њеном саставу ће у будућем раду у решењима о задржавању као време почетка задржавања уносити време лишавања слободе.

ПС Мали Зворник ће у свом будућем раду одмах обавештавати истражног судију и јавног тужиоца о задржавању лица.

Лекарски преглед задржаног лица (на голо – без одеће) потребно је обавити одмах по његовом довођењу у полицијску станицу уколико је према њему употребљено средство принуде – физичка снага или службена палица. Уколико задржано лице не пристане на здравствени преглед, о томе треба сачинити службену белешку коју ће потписати и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати.

Полицијски службеници не треба да врше увид у извештаје – налазе и мишљења лекара о здравственом стању задржаног лица у којима су наведене дијагнозе о здравственом стању и други здравствени подаци који нису релевантни за полицијско задржавање,

[164] Извештај о посети ПУ Шабац, јул 2013. године, 71-52/13

нити такви извештаји треба да се налазе у полицијском предмету о задржавању. О поступању према задржаном лицу везано за његово здравствено стање, полицијски службеници треба да се консултују са лекаром који је обавио телесни преглед задржаног лица. Од лекара је потребно прибавити информације да ли је лице способно за извршење мере задржавања са аспекта његовог здравственог стања; да ли је потребан посебан режим исхране и какав; да се ли је неопходно давати му одређену терапију, и то коју, у којим дозама и динамици, ко треба да издаје терапију. О прибављеним информацијама од лекара потребно је сачинити службену белешку коју треба да потпише и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати.

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка, коју треба да потпише и лекар, а ако исти то одбија, наведено треба писано констатовати. Уколико по захтеву лекара полицијски службеник присуствује лекарском прегледу, потребно је да се лекарски преглед обави ван видокруга полицијског службеника (нпр. оделити параваном) и наведено треба писано констатовати.

Потребно је прибавити писане изјаве или изјаве на записник лица над којима су примењена средства принуде у вези са околностима настанка повреда, као и изјаве евентуалних сведока догађаја.

ПУ Шабац и полицијским станицама у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Шабац и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и своје просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

ПУ Шабац ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској управи, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПС Богатић ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПС Богатић ће унапређењем система видео надзора у просторијама за задржавање обезбедити приватност задржаних лица, на тај начин што део око мокрог чвора неће бити јасно видљив, уз задржавање постојећег квалитета видео надзора и очувања безбедности.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Владимирци неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Владимирци ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ПС Коцељева ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПС Љубовија ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПС Крупањ ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Лозница неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Лозница ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

У ПИ у саставу ПС Лозница се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларијама. Полицијско задржавање ће се вршити у наменским просторијама, те је стога потребно у што краћем року оспособити просторије за задржавање.

ПС Мали Зворник ће предузети одговарајуће и ефикасне мере како би се просторија за задржавање у полицијској станици, реновирала и адаптирала према важећим стандардима.

ПУ Шабац ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана.

ПУ Шабац и полицијске станице у њеном саставу ће, у складу са својим могућностима, обезбедити посебан простор намењен за боравак на свежем ваздуху задржаних лица.

I/II – 5-Полицијска управа Смедерево и полицијске станице у њеном саставу[165]:

У седишту ПУ Смедерево формираће се комплетни предмети о задржавању лица по одредбама ЗКП и Закона о полицији, који ће садржати сву потребну документацију. СПИ Смедерево ће ПУ Смедерево прослеђивати примерке документације која се тиче задржавања конкретног лица, ради комплетирања предмета о задржавању.

У документацији – предметима сачињеним поводом лишења слободе и задржавања неког лица не сме се налазити било каква медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у периоду након доношења решења којим је одређено полицијско задржавање, односно у времену које је непосредно претходило доношењу овог решења.

Уколико доктор медицине или други здравствени радник, који врши преглед лица којем је решењем одређено задржавање, односно на други начин пружа здравствену заштиту, процени да је у интересу здравља пацијента – задржаног лица – да полицијски службеник има одређене информације и/или упутства, односно податке медицинске природе (нпр. потреба да се одређеном времену дају лекови, посебно поступање и сл.), доктор медицине или други здравствени радник ће ове информације и/или упутства усмено саопштити надлежном полицијском службенику. У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће без одлагања сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка.

У ПУ Смедерево и полицијским станицама у њеном саставу полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само након брижљивог сагледавања конкретних околности које упућују на неопходност везивања одређеног лица, и то у законом предвиђеним случајевима.

---

[165] Извештај о посети ПУ Смедерево, август 2013. године, 71-60/13

ПУ Смедерево и полицијске станице у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ Смедерево и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и своје просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

У ПУ Смедерево задржаном лицу ће се без одлагања уручивати сва релевантна документација приликом његовог задржавања, односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања држи код себе формулар о правима, потврду о одузетим предметима, решење, односно наредбу о задржавању, извештај лекара и сл.

ПУ Смедерево ће омогућити да просторије за задржавање у згради саобраћајне полиције у Смедереву буду довољно осветљене да се у њима може читати без сметњи за вид, да буду проветрене, да се у њима налазе чист душек и ћебе, и да се хигијена санитарних уређаја одржава на одговарајући начин.

ПУ Смедерево ће омогућити да просторије за задржавање у Полицијској станици у Великој Плани буду проветрене и осветљене на одговарајући начин, тако да се у њима током дана може читати. Такође, у просторијама ће се инсталирати грејање и исте опремити душецима и чистим ћебадима.

ПУ Смедерево и полицијске станице у њеном саставу ће, у складу са својим могућностима, обезбедити посебан простор намењен за боравак на свежем ваздуху за лица која се задржавају дуже од 12, односно 24 сата.

I/II – 6-Окружни затвор у Чачку[166]:

ОЗ Чачак ће санирати просторије-спаваонице, притворске јединице и затвореног одељења од влаге и обавиће хигијенско кречење.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) притворске јединице ОЗ Чачак поставиће надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

ОЗ Чачак ће у оквиру затвореног одељења обезбедити адекватан простор за дневни боравак.

ОЗ Чачак ће без одлагања адаптирати заједничко купатило - простор за туширање осуђених и мокри чвор, у оквиру затвореног одељења, у складу са важећим хигијенским и санитарним условима, уз обезбеђивање приватности лица која га користе.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) затвореног одељења ОЗ Чачак поставиће надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

ОЗ Чачак ће без одлагања адаптирати заједничко купатило - простор за туширање осуђених и мокри чвор, у оквиру полуотвореног одељења, у складу са важећим хигијенским и санитарним условима, уз обезбеђивање приватности лица која га користе.

ОЗ Чачак ће санирати подове и зидове у обе просторије-спаваонице пријемног одељења.

---

[166] Извештај о посети ОЗ Чачак, 71-163/12

ОЗ Чачак ће осуђеном против кога се води дисциплински поступак омогућити стручну правну помоћ од стране дипломираног правника.

ОЗ Чачак ће у просторијама које су под видео надзор поставити уочљива писана обавештења да су исте под видео надзором. ОЗ Чачак ће без одлагања предузети мере у циљу омогућавања да се архивирање забележеног материјала врши у трајању не краћем од 30 дана.

ОЗ Чачак ће у све просторије спаваонице у којима се налазе лица лишена слободе инсталирати дугме електричног звона за позивање дежурног припадника службе обезбеђења.

У ОЗ Чачак ће лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде бити одведено код лекара на преглед одмах након примене мере принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере. Лекарски преглед мора бити евидентиран, са навођењем тачног времена када је исти извршен.

ОЗ Чачак ће у дисциплинским поступцима, поред врсте дисциплинске мере, утврђивати и висину, односно рок на који је одређена. Врста и висина утврђене дисциплинске мере у сваком конкретном случају уносиће се у решење којим се иста изриче.
У дисциплинском поступку прибављаће се и разматрати мишљење надлежног васпитача о понашању осуђеног током издржавања казне, његовом односу према раду и радним обавезама и другим битним околностима које се тичу његове личности.

У ОЗ Чачак формираће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности осуђеника у затвореном простору (за вежбу када атмосферске прилике на отвореном то не дозвољавају).

ОЗ Чачак ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете брачног друга, деце, или других блиских лица осуђеног.

У ОЗ Чачак ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

I/II – 7-Окружни затвор Крагујевац[167]:

У притворској јединици ОЗ у Крагујевцу обезбедиће се потребан простор за смештај притвореника, тако да на једног притвореника у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

У ОЗ Крагујевац неће се користити троспратни кревети, односно избациће се из употребе трећи лежај кревета.

У притворској јединици ОЗ у Крагујевцу избациће се из употребе постојећи дотрајали душеци и обезбедити одговарајући.

ОЗ у Крагујевцу ће спровести дезинсекцију притворске јединице.

ОЗ Крагујевац омогућиће у притворској јединици да све просторије буду осветљене на одговарајући начин, како природном тако и вештачком светлошћу, као и да у свим просторијама постоји одговарајући доток свежег ваздуха.

---

[167] Извештај о посети ОЗ Крагујевац, 71-3/13

ОЗ Крагујевац неће заједно у исту просторију-спаваоницу смештати пушаче и непушаче.

У ОЗ Крагујевац притвореници који нису раније осуђивани неће се смештати у исте просторије-спаваонице са притвореницима који су раније осуђивани, а поклониће се посебна пажња распоређивању притворених по просторијама-спаваоницама у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет.

У простору за време на свежем ваздуху (шетњу) ОЗ Крагујевац поставиће надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања адаптирати заједничко купатило - простор за туширање осуђених тако да у потпуности испуњава важеће хигијенске и санитарне услове.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања адаптирати заједничко купатило - простор за туширање осуђених, као и мокрих чворова тако да у потпуности испуњавају важеће хигијенске и санитарне услове.

У ОЗ Крагујевац ће се прекршајно кажњена лица смештати у посебној јединици (одељењу), одвојено од осуђених лица.

ОЗ Крагујевац ће приступити комплетном реновирању кухиње, тако да задовољи све хигијенске и техничке услуге за припрему хране за предвиђени капацитет затвора.

Служба за опште послове ОЗ Крагујевац ће лица лишена слободе упознати са правом да у Заводу могу да добију правну помоћ и водиће књигу Евиденција пружене правне помоћи. ОЗ Крагујевац ће обезбедити да у дисциплинским поступцима који се воде за лакше дисциплинске преступе правна помоћ буде омогућена и унутар Завода.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Затвора системом видео камера, уз обезбеђење текућег мониторинга и архивирања забележеног/ снимљеног материјала у трајању не краћем од 30 дана. ОЗ Крагујевац ће у просторима који се снимају поставити уочљива обавештења да су просторије под видео надзором.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања предузети мере да се просторије за смештај лица лишених слободе опреме дугмадима аларма за узбуњивање са звучним сигналом – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

Овлашћена службена лица ОЗ Крагујевац ће вршити издвајање осуђених лица у посебној просторији или у другој просторији у којој бораве осуђени са одговарајућим третманом.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања, у складу са важећим прописима и стандардима уредити постојеће просторије које су намењене извршењу посебне мере усамљења.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања, у складу са важећим прописима и стандардима уредити постојеће просторије у којима се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу, поставити камере и адекватну дугмад за позивање страже.

У ОЗ Крагујевац је неопходно обезбедити одговарајући број запослених на пословима третмана, односно примити у радни однос још васпитног особља (3), како је и предвиђено Актом о систематизацији радних места и радити на успостављању Службе за третман, као посебне организационе јединице у оквиру ОЗ Крагујевац.

У ОЗ Крагујевац је, потребно у васпитно - корективни рад увести и остале облике васпитног деловања, пре свега групни васпитни рад и формирати васпитне групе уз поштовање одговарајућих критеријума.

ОЗ Крагујевац, у складу са својим обавезама и могућностима, већу пажњу посветиће активностима на плану социјалне подршке и помоћи осуђенима током њиховог боравка у затвору. ОЗ Крагујевац ће у складу са потребама осуђених приступити изради програма помоћи и подршке након отпуста. Ту се пре свега мисли на обавезу информисања спољних институција и позивања на сарадњу.

ОЗ Крагујевац ће у свом будућем раду осуђенима радно ангажованим у Заводу исплаћивати накнаде за рад, и то најкасније до краја текућег месеца за претходни месец.

У ОЗ Крагујевац обезбедиће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности осуђеника у затвореном простору (за вежбу када атмосферске прилике на отвореном то не дозвољавају).

ОЗ Крагујевац ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете брачног друга, деце, или других блиских лица осуђеног.

У ОЗ Крагујевац ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

Обезбедити да особље ангажовано на пословима здравствене заштите има законом прописане лиценце за рад издате од надлежне коморе здравствених радника.
Надлежном органу доставити систематизацију радних места за послове у здравственој заштите у Заводу са предлогом за радно ангажовање довољног броја медицинских сестара (техничара) како би се обезбедило њихово присуство у Заводу на бази 24/7; алтернативно, сачинити са јасним роковима план периодичне обуке и провере знања и вештина за припаднике службе за обезбеђење за пружање прве помоћи.

У ОЗ Крагујевац управник ће без одлагања предузимати мере које му препоручи лекар.

ОЗ Крагујевац омогућиће адекватну просторију за издвајање и боравак оболелих, тако да она буде у складу са важећим законима и стандардима.

ОЗ Крагујевац ће радно ангажовати довољан број медицинских сестара (техничара) како би се обезбедило њихово присуство у Заводу током целог дана и ноћи.

ОЗ Крагујевац ће без одлагања обезбедити пуно поштовање медицинске поверљивости лекарских прегледа, тако што прегледу лица лишених слободе и другим медицинским радњама неће присуствовати немедицинско особље. Немедицинско особље лекарским прегледима и другим медицинским радњама може присуствовати само на захтев здравственог радника, а у том случају здравствени радник је дужан да у медицинској документацији констатује присуство немедицинског радника.

У ОЗ Крагујевац први преглед лица лишених слободе укључиваће преглед свих телесних предела, односно преглед лица без одеће, а ради откривања евентуалних телесних повреда које могу бити у вези са насилним поступањем према лицу лишеном слободе. У вези са овим прегледом у медицинску документацију ће се унети одговарајуће констатације – да је извршен целокупни телесни преглед којим нису установљене телесне повреде, односно, када се овакве повреде установе исте морају бити описане.

Служба здравствену заштиту у ОЗ Крагујевац ће израдити план и приступити редовним (периодичним) прегледима лица лишених слободе у интервалу не дужем од три месеца.

Ови прегледи морају минимално садржати елементе првог лекарског прегледа, а по потреби, у складу са здравственим стањем осуђеног лица, предузеће се и друге потребне мере.
У вези са налазима установљеним при редовном (периодичном) прегледу у писаној форми ће се известити управник завода најмање једном годишње, а по потреби, уколико је дошло до побољшања или погоршања здравственог стања осуђеног, чешће, односно кад год се оваква промена констатује.

Направити евиденцију заказаних специјалистичких прегледа и других медицинских интервенција које су заказане ван Завода како би се централизовали подаци о потреби планираних спровођења ван Завода ради остваривања здравствене заштите. Са потребама за спровођење морају бити благовремено упознати управа Окружног затвора и Служба за обезбеђење. Овако најављена спровођења морају имати приоритет у односу на сва остала спровођења.

ОЗ Крагујевац обезбедиће обавезно спровођење лекарских прегледа најмање једном у току дана за сва лица током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.

У ОЗ Крагујевац лекар ће у писмени извештај о обављеном прегледу, а у вези са применом средстава принуде, обавезно унети 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

ОЗ Крагујевац ће, без одлагања, установити Евиденцију тестирања на заразне болести или психоактивне супстанце.

Лекар ће подносити управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

I/II – 8 Казнено-поправни заводу за жене Пожаревац[168]:

Казнено-поправни завод за жене ће извршити адаптацију у затвореном одељењу, тзв. Смештају I. КПЗ за жене ће извршити и адаптацију и реновирање тоалета и купатила у полуотвореном одељењу тзв. Смештају III, у пријемном одељењу и у смештају за прекршајно кажњене жене.

КПЗ за жене ће у свим просторијама-спаваоницама (затвореног, полуотвореног, пријемно одељење и одељење за прекршајно кажњене) регулисати проблем влаге на зидовима и извршити хигијенско кречење, где је то потребно.

КПЗ за жене ће без одлагања приступити адаптацији/реновирању зграде која представља отворено одељење.

Министарство правде, Управа за извршење кривичних санкција и КПЗ за жене Пожаревац ће размотрити могућност и предузети неопходне мере да се Завод опреми кухињом.

КПЗ за жене Пожаревац ће предузети потребне мере како би се повећао број запослених у Служби за обезбеђење и тиме унапредила безбедност осуђеница у Заводу.

КПЗ за жене Пожаревац ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео надзором, уз обезбеђење текућег мониторинга и архивирања

[168] Извештај о посети КПЗ за жене, 71-66/13

забележеног/снимљеног материјала у трајању не краћем од 30 дана. У просторијама које су покривене камерама поставиће се уочљиво обавештење да је просторија под видео надзором.

КПЗ за жене у Пожаревцу омогућиће свим женама распоређеним у васпитне групе А1, А2, Б1 и Б2 да казну затвора не издржавају у затвореном делу завода, јединственој затворској јединици опасаној високим зидом.

КПЗ за жене предузеће мере како би се у кројачкој радионици увело грајање и поставили уређаји за расхлађивање просторије, а дотрајале машине и остала потребна опрема заменила новом, како би се створили неопходни услови за несметан рад током целе године.

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторију намењену за физичке активности, како би се осуђеницама створили бољи услови за задовољење телесних потреба.

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторије намењене за културно уметничке активности како би осуђеницама било омогућено задовољење уметничких и културних потреба.

КПЗ за жене Пожаревац ће предузети мере како би ТВ сала у затвореном одељењу, Смештају I, била адекватно загрејана у време када то временске прилике налажу.

КПЗ за жене Пожаревац ће адаптирати просторију намењену за библиотеку и вратити је у употребу.

КПЗ за жене ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило остваривање права на контакт осуђеница телефоном путем телефонских говорница које задовољавају уобичајене техничке стандарде, а чије цене картица су у нивоу цена на тржишту.

Налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених, када их има, лекар управнику мора подносити искључиво у писаној форми. Потребно је санирати бетонску подлогу на спортском терену, да би се редуковала повређивања током спортских активности ЛЛС.

Служба за здравствену заштиту КПЗ за жене, односно лекар, редовно ће прегледати све осуђене, у интервалима не дужим од три месеца. Редовни периодични прегледи лица лишених слободе ће садржати све елементе првог лекарског прегледа по пријему лица лишеног слободе у Завод, а по потреби, у складу са здравственим стањем прегледаног лица и другим посебним потребама, предузеће се и друге медицинске мере.

Заводски лекари треба своје извештавање о прегледима у случају примене средстава принуде да допуне сада недостајућим, а по Закону обавезним подацима и то: (1) наводима лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда, дакле анамнестичким подацима о повређивању и (2) мишљењем лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Понудити осуђеницама да при ступању на издржавање казне затвора, посебно уколико је казна дужа од једне године, обаве стоматолошки преглед како би се могао направити план заштите зуба. Размотрити све могућности да се обезбеде сви видови рутинске стоматолошке заштите, дакле све врсте конзервативног зубног третмана за осуђене са казном дужом од једне године, а посебно у случају дуготрајних затворских казни. Ово стога што је орално/зубно здравље у нераскидивој вези са општим здравственим стањем.

У медицинској документацији лекар ће уписивати и мишљење о повезаности навода повређене осуђенице о настанку повреде и констатованих повреда.
У случају индиција да се са осуђеном поступа насилно, лекар ће одмах писаним путем о томе обавестити управника Завода.

Служба за здравствену заштиту КПЗ за жене Пожаревац, односно лекар ће контролисати исхрану у Заводу и управнику Завода у писменој форми давати налазе и препоруке о количини и квалитету хране.

I/II – 9-Окружни затвор Панчево[169]:

Потребно је без одлагања предузети одговарајуће мере како би у најкраћем могућем року зграда Окружног затвора у Панчеву престала да се користи, односно како би се завршили радови на изградњи новог затвора и тиме обезбедио адекватан смештај за лица лишена слободе.

У Заводу ће се редовно, од стране надлежног органа / организације, обављати хигијенско - санитарни преглед кухињских просторија и опреме која се у њој налази.

Лицу лишеном слободе ће у моменту предаје писма, службеном лицу завода ради слања препорученом поштом, бити издата потврда о предаји писма, која садржи име и презиме лица које је писмено предало, назив (име и презиме) примаоца, датум предаје, евиденциони број, потпис службеног лица и печат ОЗ Панчево.

Лекар ће контролисати здравствено стање осуђеног који се налази на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу најмање једном у току дана, а своје налазе и запажања бележиће у књигу извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.

У ОЗ Панчево је потребно интензивирати индивидуалне форме васпитно - корективног рада, а у складу са утврђеним потребама и одређеним индивидуалним циљевима. После сваког разговора потребно је сачинити белешку о садржини обављеног разговора као и о спровођењу других третманских активности утврђених индивидуалним програмом поступања и приложити их у досије осуђеног. ОЗ Панчево ће увести и групни васпитни рад у третманске активности осуђених.

У ОЗ Панчево васпитачи ће осуђене из затвореног одељења благовремено и потпуно информисати о начину и условима за додељивање посебних права.

У ОЗ Панчево васпитачи ће све осуђене благовремено и потпуно информисати о начину и условима за преиспитивање програма поступања. У ОЗ Панчево васпитачи ће благовремено информисати осуђене о току поступка поводом преиспитивања њиховог програма поступања, као и о разлозима непостојања промена у том погледу.

ОЗ Панчево ће уредно обавештавати:
- надлежне органе старатељства о смештању у Завод осуђених који имају малолетну децу, да би у сарадњи са тим органима, а у складу са својом надлежношћу, омогућили остваривање најбољих интереса детета чији отац се налази на издржавању казне затвора у Заводу.
- надлежне органе старатељства о смештању у Завод осуђених који се искључиво старају о трећим лицима.
- осуђене о свим информацијама прибављеним у контактима са надлежним органима старатељства поводом њихове малолетне деце, односно поводом лица о којима се они искључиво старају.

[169] Извештај о посети ОЗ Панчево, 71-28/13

ОЗ Панчево, у складу са својим обавезама и могућностима, већу пажњу посветиће активностима на плану социјалне подршке и помоћи осуђенима током њиховог боравка у затвору.

ОЗ Панчево ће у складу са потребама осуђених приступити изради програма помоћи и подршке након отпуста. Ту се пре свега мисли на обавезу информисања спољних институција и позивања на сарадњу.

У ОЗ у Панчеву ће се омогућити да посете притвореницима трају најмање сат времена, као што је прописано важећим прописима.

ОЗ Панчево ће предузети одговарајуће мере како би се отклонили технички недостаци фиксне телефоније у Заводу и унапредио квалитет успостављања и одржавања телефонске везе осуђених током трајања разговора.

ОЗ Панчево ће имати најмање једног медицинског техничара док се не стекну услови за ангажовање пуног здравственог кадра предвиђеног систематизацијом (један лекар и две мед.сестре-техничара). ОЗ Панчево ће обезбедити просторију за обављање здравствених прегледа опремљену у складу важећим законом и стандардима. ОЗ Панчево ће обезбедити посебну болесничку собу за издвајање оболелих лица лишених слободе.

Лекар у ОЗ Панчево ће прегледати сваког притвореника и лице на извршењу казне затвора одмах након пријема у Завод, лице на извршењу казне затвора по повратку у Завод са привременог одсуства и пре отпуштања из Завода.

У ОЗ Панчево лекар ће одмах прегледати притвореника и лице на извршењу казне затвора који се жали да је болестан или постоје знаци да је болестан. Примена ових мера уз повећану ажурност постојећег лекара (повремено ангажованог) била би реално остварива запошљавањем здравствених кадрова према напред наведеној систематизацији.

У ОЗ Панчево ће се здравствени картони притвореника и лица на извршењу казне затвора попуњавати на адекватан начин тако што ће се уносити сви подаци до којих се дошло на основу прегледа.

Лекар у ОЗ Панчево ће уписане налазе прегледа својеручно потписивати и оверавати факсимилом.

ОЗ Панчево ће притворенику и лицу на извршењу казне затвора омогућити да буду упознати са налазима о њиховом здравственом стању и садржином њиховог здравственог картона.

ОЗ Панчево обезбедиће обавезно спровођење лекарских прегледа најмање једном у току дана за сва лица током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.

У ОЗ Панчево лицима лишеним слободе ће се у што краћем року омогућити преглед и остале неопходне услуге стоматолога.

У ОЗ Панчево лекар ће у писмени извештај о обављеном прегледу, а у вези са применом средстава принуде, обавезно унети 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.
Констатоване повреде код употребе мера принуде треба детаљније описивати у документацији евидентирања.

У ОЗ Панчево лекар ће управнику у писаној форми подносити одговарајуће извештаје, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне, као и препоруке за поступање према том

лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.
Управник ОЗ Панчево ће без одлагања предузимати мере које му препоручи лекар.

I/III Трећи део

– Препоруке упућене почетком 2014. године у извештајима о посетама које су обављене крајем 2013. године

I/III - 1 Полицијска управа за град Београд и полицијске станице у њеном саставу[170]:

Писана обавештења о правима задржаних лица уручиваће се приликом задржавања лица по свим основима (ЗКП, Закона о полицији, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима).

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева. Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка.

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у периоду након доношења решења којим је одређено полицијско задржавање, односно у времену које је непосредно претходило доношењу овог решења. Уколико доктор медицине или други здравствени радник који врши преглед лица којем је решењем одређено задржавање, односно на други начин пружа здравствену заштиту, процени да је у интересу здравља пацијента – задржаног лица – да полицијски службеник има одређене информације и/или упутства, односно податке медицинске природе (нпр. потреба да се у одређеном времену дају лекови, посебно поступање и сл.), доктор медицине или други здравствени радник ће ове информације и/или упутства саопштити надлежном полицијском службенику. У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће без одлагања сачинити службену белешку која ће чинити саставни део предмета о задржавању лица.

У ПС Звездара задржаном лицу ће се без одлагања уручивати решење, односно наредба о задржавању, као и сва остала релевантна документација (формулар о правима, потврда о одузетим предметима, извештај лекара и сл.), односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држи код себе.

У ПС Стари град сачињаваће се записник о задржавању по стандардном обрасцу и за лица која су задржана на основу одредаба ЗКП и ЗОБС, а сви записници о задржавању лица даће се на увид задржаним лицима, која ће исте потписати, односно уносиће се констатације да је лице одбило да потпише записник.

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање

[170] Извештај о посети ПУ за град Београд, 71-71/13

користити само када је то заиста неопходно, а не приликом транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено.

У ПУ за град Београд полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из објективних разлога, у законом предвиђеним случајевима.

У ПС Стари град потврде о привремено одузетим и враћеним предметима потписиваће задржана лица од којих су предмети привремено одузети.

ПУ Београд ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило адекватно проветравање просторија за задржавање.

ПС Савски венац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. Такође, у просторије ће се увести грејање. ПС Савски венац обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Стари град ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. ПС Стари град обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Стари град ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Звездара ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторија за задржавање буде осветљена у довољној мери. Такође, у просторију ће се увести грејање.

ПС Звездара ће у просторији за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Палилула ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери и у просторије ће се увести грејање.

ПС Палилула ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Младеновац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери. ПС Младеновац обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Сопот неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Сопот ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ПС Нови Београд ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду осветљене у довољној мери и загрејане. ПС Нови Београд обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих. У ПС Нови Београд обезбедиће се чисте и суве просторије са примереним санитарним уређајима, тако што ће се извршити неопходне адаптације постојећег тоалета.

ПС Гроцка ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду проветрене и осветљене у довољној мери. ПС Гроцка обавиће хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих, као и хигијену мокрог чвора.

ПС Гроцка ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Раковица ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене, да се у њима може читати без сметњи за вид, да буду проветрене и увешће грејање. ПС Раковица ће извршити хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

Потребно је извршити неопходне адаптације тоалета у ПС Раковица, који користе задржана лица и редовно одржавати хигијену истог.

У ПС Врачар ће се побољшати систем природног и вештачког осветљења просторија за задржавање, тако да буду довољно осветљене да се у њима може читати без сметњи за вид, као и омогућити адекватан доток свежег ваздуха.

ПС Врачар ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПС Вождовац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене и проветрене. ПС Вождовац ће у просторијама за задржавање увести грејање.

ПС Вождовац ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

У постојећим просторијама за полицијско задржавање у ПС Барајево неће се спроводити полицијско задржавање. У ПС Барајево ће се обезбедити просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

ПС Обреновац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да просторије за задржавање буду довољно осветљене природном и вештачком светлошћу, проветрене и загрејане.

ПС Обреновац ће извршити хигијенско кречење просторија и убудуће ће редовно одржавати хигијену унутар истих.

ПС Обреновац ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

Из просторија за испитивање лица потребно је уклонити све предмете који не припадају стандардној канцеларијској опреми.

ПУ за град Београд предузеће одговарајуће мере и обезбедити посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПУ за град Београд и ПС у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПУ за град Београд и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи, и просторије обезбедити потребном кутијом са прибором за прву помоћ.

I/III - 2-Казнено – поправни завод за малолетнике Ваљево[171]:

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву притвореници који нису раније осуђивани неће се смештати у исте просторије-спаваонице са притвореницима који су раније осуђивани, а поклониће се посебна пажња распоређивању притворених по просторијама-спаваоницама у зависности од врсте кривичног дела које им се ставља на терет.

Сви припадници Службе за обезбеђење КПЗ за малолетнике у Ваљеву задужени за надзор над притвореницима, обављаће своје дужности уз што мање ремећење осмочасовног ноћног одмора притвореника.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће редовно мењати сијалице у свим просторијама-спаваоницама.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања адаптирати мокре чворове и просторије за туширање у објекту „Интернат", тако да у потпуности испуњавају важеће хигијенске и санитарне услове и обезбеђује приватност лица која их користе.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће решити проблем влаге и приступити адаптацији санитарија у оквиру заједничког мокрог чвора у оквиру полуотвореног одељења, у складу са важећим прописима и стандардима.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у оба простора за време на свежем ваздуху (шетњу) Одељења за појачан надзор поставити надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у просторијама Одељења за појачан надзор, у којима се смештају лица којима су изречене дисциплинске мере омогућити доток природне светлости у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид, као и адекватно вештачко осветљење.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће приступити адаптацији санитарија у оквиру заједничког мокрог чвора и мокрих чворова унутар просторија-спаваоница, у којима се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу у складу са важећим прописима и стандардима.

У КПЗ Ваљево обезбедиће се просторија за дневни боравак осуђених лица која су издвојена у посебне просторије за појачан надзор.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће у свим просторијама-спаваоницама Одељења за појачан надзор санирати зидове од влаге и извршити хигијенско кречење.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву, у Одељењу појачаног надзора, обезбедиће се потребан простор за смештај осуђених, тако да на једног осуђеног у спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања адаптирати заједничко купатило као и мокре чворове у оквиру свих просторија-спаваоница у Одељењу за појачан надзор- тако да у потпуности испуњавају важеће хигијенске и санитарне услове.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће у свим просторијама пријемног одељења извршити хигијенско кречење и санираће подове.

---

[171] Извештај о посети КПЗ за малолетнике Ваљево, 71-40/13

КПЗ за малолетнике Ваљево ће у „Истражном затвору“ у оквиру простора за време на свежем ваздуху (шетњу) поставити надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву обезбедиће се затворен простор, опремљен справама за вежбање, намењен за физичке активности прекршајно кажњених.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће приступити реновирању кухиње и опремити је у складу са важећим стандардима.

У записник о дисциплинском поступку, који се сачињава приликом саслушања осуђеног лица против којег се води дисциплински поступак, уносиће се подаци о томе да ли је лицу одобрено пружање стручне помоћи.

У КПЗ Ваљево, водиће се посебна књига евиденција притужби и жалби у коју ће се уносити подаци о начину решавања притужби, датуму доношења одлуке и поука о правном леку.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће без одлагања предузети мере за бољу покривеност Завода системом видео надзора. КПЗ за малолетнике Ваљево ће у просторији за посете поставити уочљиво обавештење да је просторија под видео надзором.

КПЗ Ваљево ће без одлагања предузети мере да се просторије за смештај лица лишених слободе опреме алармима за узбуњивање са звучним сигналом – позивање страже у случају инцидентних ситуација.

У КПЗ за малолетнике Ваљево ће лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде бити одведено код лекара на преглед одмах након примене мере принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере. У Заводу се мора водити евиденција о прегледу лекара, као и уписивање тачног времена када је преглед извршен.

У КПЗ за малолетнике Ваљево неопходно је извршити унутрашњу реорганизацију Службе за третман, тако да се васпитачи и остало особље Службе за третман сходно условима и процењеним потребама интензивније укључе у рад са осуђенима који су смештени у ОПН. Потребно је прецизније дефинисати обавезе и задатке васпитног особља у раду са овом категоријом осуђених, посебно оних са казном малолетничког затвора.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће приступити изради практичног информатора за осуђене – прилагођеног специфичностима саме установе и процедура у раду појединих служби Завода, пре свега Службе за обезбеђење и Службе за третман. У информатору ће се дефинисати и јасна задужења и прецизирати процедуре у раду стручног тима на пријему.

У КПЗ за малолетнике Ваљево ће се васпитна група као организационо-методички облик васпитног рада у већој мери користити у раду са осуђеним. У складу са тим КПЗ за малолетнике Ваљево ће формирању васпитних група посветити већу пажњу уз поштовање критеријума за њихово формирање, посебно када је у питању популација осуђених на казну малолетничког затвора.

Боравак у ОПН-у из безбедносних разлога не би смео бити нужна препрека за измену програма поступања, већ смештај у ОПН-у мора бити један од критеријума за промену програма поступања и разлог интензивнијег рада са овом затворском популацијом. Потребно је развити процедуре за константно преиспитивање тока третмана осуђених лица.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће сходно својим могућностима и обавезама, као и потребама популације осуђених, посебно оних који су осуђени на казну малолетничког затвора, већу пажњу посветити активностима, на плану социјалне подршке и помоћи осуђенима током и након њиховог боравка у затвору. Индивидуални програми третмана морају бити употпуњени садржајима из области постпеналне социјалне подршке и помоћи. Овде није довољно само позивати на сарадњу и информисати спољне чиниоце о потреби такве сарадње, него са овим акцијама и конкретним садржајима кренути одмах након доласка осуђених у КПЗ.

КПЗ за малолетнике Ваљево ће предузети мере како би се свим осуђенима независно у ком одељењу су смештени омогућило остваривање права на средње образовање, сходно донетом програму поступања, а посебну пажњу посветиће лицима са посебним потребама односно лицима која имају проблема са учењем или когнитивних проблема. КПЗ Ваљево ће предузети потребне мере како би осуђени могли да остварују право на бесплатно средње образовање.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће предузети потребне мере како би се осуђенима из полуотвореног одељења обезбедио адекватан простор за слободне време на свежем ваздуху са потребном опремом.

Притвореницима у КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће се омогућити да на отвореном проводе најмање два сата дневно.

КПЗ за малолетнике Ваљево обезбедиће простор опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности лица смештених у ОПН.

У притворској јединици КПЗ за малолетнике Ваљево формираће се посебан простор, опремљен справама за вежбу, намењен за физичке активности притвореника.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће се омогућити да посете притвореницима трају најмање сат времена, као што је прописано важећим прописима.

У КПЗ за малолетнике ће се обезбедити просторије које ће бити прилагођене осуђенима са инвалидитетом, односно смештај примерен врсти и степену њихових посебних потреба.

Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљеву ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, радно ангажујући лекара одговрајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Заводу најмање два пута током недеље, сваки пут најмање по четири сата, како би се уз континуирано учешће овог специјаслисте у мултидисциплинарном тиму обезбедио интегрисани приступ у здравственој заштити за малолетничку популацију.

Обезбедити да особље ангажовано на пословима здравствене заштите има законом прописане лиценце за рад издате од надлежне коморе здравствених радника.
Доставити систематизацију радних места за Службу здравствене заштите у Заводу.
Ангажовати додатне кадрове на пословима здравствене заштите и то минимално довољан број медицинских сестра (техничара) како би се обезбедило њихово присуство у Заводу на бази 24/7.

Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљеву ће обезбедити да приступ медицинској документацији – личним здравственим картонима и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, а које се чувају у просторијама Завода које користи Службе за здравствену заштиту, има искључиво медицинско особље.

Лекар Завода ће у року од месец дана управнику Завода у писменој форми дати налазе и препоруке о побољшању хигијене у просторијама Службе за здравствену заштиту Завода – стационару и указати на стање санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у овим просторијама.
Избациће се из употребе постојећи дотрајали душеци и обезбедиће се одговарајући.
Завод ће обезбедити да се постељина мења у прописаним роковима, најмање једном у 15 дана, као и да се прање и сушење постељине, рубља и одеће обавља у заједничкој перионици Завода.

Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљеву ће одмах спровести забрану пушења у просторијама Службе за здравствену заштиту – стационару и то у свим собама које се користе за смештај болесника, дакле у којима болесници спавају, као и у просторији за дневни боравак; забрана пушења у наведеним просторијама мора бити јасно означена одговарајућим знаком. Посебно ће се одредити и означити просторија у којој је дозвољено пушење.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће без одлагања адаптирати санитарни чвор намењен за лица која бораве у стационару, тако да у потпуности испуњава важеће хигијенске и санитарне услове.

КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће израдити план и приступити редовним (периодичним) прегледима лица лишених слободе у интервалу не дужем од три месеца. Ови прегледи морају минимално садржати елементе првог лекарског прегледа, а по потреби, у складу са здравственим стањем осуђеног лица, предузеће се и друге потребне мере. У вези са налазима установљеним при редовном (периодичном) прегледу у писаној форми ће се известити управник завода најмање једном годишње, а по потреби, уколико је дошло до побољшања или погоршања здравственог стања осуђеног, чешће, односно кад год се оваква промена констатује. Такође, Завод ће сачинити план по којем ће се малолетници најмање једанпут годишње подвргавати систематском прегледу од стране одговарајуће здравствене установе.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву лекар ће у писмени извештај о обављеном прегледу, а у вези са применом средстава принуде, обавезно унети 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

У КПЗ за малолетнике у Ваљеву ће се водити уредна евиденција у књизи „Обиласци ОПН“ тако што ће се попуњавати све обрасцем предвиђене рубрике одговарајућим подацима, а у једном реду (бод једним редним бројем) ће се евидентирати искључиво подаци који се односе на обављену посету једном лицу.

Завод ће без одлагања обезбедити да се осуђени Ц.У. упути у болничку установу која је адекватно опремљена и има одговарајуће обучено особље за лечење особа са менталним поремећајима – Специјалну затворску болницу. Задржавање лица са неспорно дијагностикованим менталним поремећајима, пре свега психотичног карактера, у Заводу, па чак и када ова лица примају од специјалисте прописану фармакотерапију, где нема адекватне опреме и одговарајуће обученог особља за третман ових лица може се посматрати, посебно када је у продуженом трајању, као нечовечно поступање.

У евентуално сличним случајевима убудуће, Завод ће од специјалисте психијатра који врши преглед затражити да се приликом сваког прегледа (првог и контролних) изјасни о томе да ли се даље лечење може спровести у Заводу или је потребно да се пацијент упути у за то специјализовану установу. Такође, Завод ће без изузетка поштовати препоруку специјалисте психијатра у вези са роковима у којима је потребно вршити контролне прегледе.

Лекар ће уредно водити Књигу повреди и за сваког пацијента уносити податке у предвиђене рубрике, с тим што ће посебну пажњу посветити томе да буду унети 1) наводи повређеног лица о начину настанка повреда и 2) мишљење лекара о повезаности у наводима описаног догађаја и насталих повреда.

Лекар ће подносити у писменој форми управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

I/III - 3-Дом за децу и омладину ометену у развоју Ветерник[172]:

Потребно је подстицати развој почетне и континуиране обуке за професионалце и друго особље које ради на пружању услуга одржавања и рехабилитације.

Установа ће сачинити анализу потребног броја особља и врсте третмана, направити план организације рада који ће омогућити обухваћеност свих корисника активностима рехабилитације и идентификовати потребне програме обуке који ће подстицати рад са корисницима са сложеним тешкоћама.

Потребно је без одлагања корисницима који не напуштају кревете обезбедити адекватан начин смештаја и неопходну рехабилитацију.

Потребно је отклонити недостатке у погледу остваривања континуираног надзора корисника који се смештају у просторије за "појачан надзор".

„Појачани надзор" не користити као васпитну меру.

Унапредити смештајне услове у просторијама за "појачан надзор".

Не спроводити било које облике осамљивања корисника, јер изолација корисника, у било ком трајању, представља суровo, нечовечно или понижавајуће поступање, док дуготрајност такве изолације може представљати тортуру.

Не користити везивање као васпитну меру, имајући у виду да је то искључиво медицинска мера, коју може одредити само лекар.

За лечење корисника потребно је омогућити довољан број лекара као и другог медицинског особља одговарајућих специјализација.

Потребно је формирати тим стручњака различитих профила који би за сваког корисника понаособ направио индивидуализован план рехабилитације са разноврсним садржајима: медицинска нега и лечење, начин и квалитет исхране, физикална терапија, корекција говорних поремећаја, корекција сензорних поремећаја (вид, слух), окупациона терапија, радна терапија, социотерапија, рекреација, хоби... Потребно је да се план рехабилитације налази у писаној форми за сваког корисника.

У случајевима одбијања пружања адекватне здравствене заштите ван Дома, од стране надлежних здравствених установа, неопходно је да буде упознат начелник здравствене службе надлежне установе, као и управа Дома која ће потом, уз одговарајућу медицинску документацију, обавестити Министарство здравља.

Након пријема, кориснике и чланове њихових породица, потребно је упознати са начином поступања у Установи и њиховим правима. Такође је потребно успоставити

[172] Извештај по посети Дому за децу и омладину ометену у развоју, 71-26/13

одговарајуће формалне процедуре за подношење молби, притужби и жалби на рад Установе и њених запослених, које могу подносити корисници или њихови родитељи, односно стараоци, као и установити одговарајуће процедуре за поступање по истима. Потребно је успоставити евиденције о поднетим молбама, притужбама и жалбама.

I/III - 4-Специјална болница за психијатријске болести Ковин[173]:

Извршити адаптацију руинираних смештајних капацитета. Постојеће велике собе поделити на мање.

Болница ће у болесничким собама и осталим просторијама у којима бораве пацијенти (дневни боравци, ходници, трпезарија...) обезбедити потребне елементе за одлагање личних ствари пацијената и декорисаће их на тај начин да стварају утисак хуманијег окружења и осликавају посебности пацијената који их користе.

Болница ће охрабрити пацијенте да доносе своје личне ствари: књиге, часописе, фотографије.

Болница ће охрабривати пацијенте да током дана носе дневну одећу.

У тоалетима и куптилима обезбедити приватност пацијената.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће на видним местима на свим одељењима поставити писана обавештења о правима и дужностима пацијената у Болници.

У складу са својим могућностима, Болница ће израдити брошуре којима ће се на прилагођен начин пацијенти информисати о својим правима и обавезама, као и правилима понашања, а које ће бити доступне пацијентима и њиховим породицама.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће обезбедити да се приликом накнадног увођења сваке нове медицинске мере, тражи писана сагласност пацијента, односно његовог старатеља за примену конкретне мере.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће обавестити председника надлежног суда о проблемима са којима се сусрећу приликом задржавања лица без пристанка и смештаја без пристанка лица са менталним сметњама у психијатријску установу, сходно одредбама Закона о заштити лица са менталним сметњама, које се односе на надлежност суда у поступку задржавања лица без пристанка.
Болница ће без одлагања копију дописа суду доставити Заштитнику грађана.

Специјална болница за психијатријске болести „Ковин“ ће у случајевима несарадње надлежних центара за социјални рада обавештавати органе надлежне за контролу рада органа старатељства.

У Специјалној болници за психијатријске болести Ковин пацијенти се неће фиксирати (везивати) у истим просторијама у којима бораве и остали пацијенти који нису везани.

Специјална болница за психијатријске болести Ковин ће употпунити евиденцију употребе физичког спутавања тако што ће се и исту уносити и подаци о следећим чињеницама: о томе које су мање рестриктивне мере предузете пре физичког спутавања; подаци о обиласцима фиксираних пацијената од стране надлежног психијатра и другог

[173] Извештај НПМ о посети СБПБ Ковин, бр. 71 –73/ 13

медицинског особља; да ли је и када о предузимању мере обавештен законски заступник пацијента; евентуалне повреде које су претрпели пацијенти или болничко особље; као и коментари пацијента.

Садржај индивидуалних планова лечења пацијената у Болници ће се употпунити свим неопходним програмима психосоцијалне рехабилитације, између осталог и у погледу окупационе (радне) терапије, групне терапије, индивидуалне психотерапије, активностима у области драме, музике, спорта и сличног.

У сачињавању планова лечења укључени ће бити едуковани стручњаци различитих профила и сами пацијенти.

Индивидуални планови треба да укључе и план подршке након отпуста. Исти се у писменом облику требају прилагати у сваки здравствени картон.

Болница ће предузимати све расположиве мере да се пацијенти на организован начин укључе у доношење важних одлука релевантних за њихов боравак и лечење у Болници.
Болница ће организовати информативне сесије за пацијенте и за запослене и пружити техничку подршку у организовању и спровођењу избора и рада Савета пацијената.

У случајевима одбијања пружања адекватне здравствене заштите ван Болнице од стране других здравствених установа, Болница ће обавестити руководиоца надлежне здравствене установе, уз одговарајућу медицинску документацију и о томе ће обавестити и Министарство здравља.

Болница ће без одлагања сачинити анализу постојећих потреба за одговарајућим службама за заштиту менталног здравља у заједници које могу да преузму бригу о пацијентима по отпуштању са лечења, а за подручје области коју Болница покрива.
Болница ће анализу доставити Министарству здравља и Покрајинском Секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, као и Заштитнику грађана.

Потребно је укључити већи број пацијената у програме за социјалну и психолошку рехабилитацију, тако што ће им се дати одређена задужења и обавезе, понудити да одлазе у радионицу, на групне сеансе и индивидуалне разговоре и сл. Овакве програме потребно је развијати на свим одељењима, нарочито на одељењима затвореног типа. Било би добро да Болница унапреди постојеће и уведе нове програме психосоцијалне и рехабилитационе активности.

У контексту увођења нових активности потребно је сачинити анализу потребног броја стручњака и потребних додатних обука у складу са планом развоја нових активности.
Потребно је да особље значајније уважава мишљење и жеље пацијента приликом одабира активности у којима ће учествовати.

Потребно је да Болница размотри могућност увођења целодневног радног времена Централне радне терапије и дневног боравка Сунчани кутак, како би се омогућило веће радно ангажовање пацијената и већа укљученост у окупациону терапију.

Потребно је да Болница развије конкретне мере који ће омогућити да се физичке и друге слободне активности уведу на свим одељењима, пригодно пацијентима, њиховом здравственом стању и интересовањима.
Потребно је да Болница у оквиру процеса креирања нових активности укључи и саме пацијенте.

Потребно је да Болница организује коришћење адекватних просторија намењених за посете.

Болница ће без одлагања сачинити анализу постојећег система финансирања Болнице, уз указивање на постојеће недостатке, као и на модел финансирања који би омогућио пуно уживање права на лечење и рехабилитацију, односно боље функционисање Болнице.
Болница ће анализу доставити Министарству здравља и Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију, као и Заштитнику грађана.

I/III - 5 МУП и Комесаријат за избеглице и миграције / тражиоци азила[174]:

Странца затеченог на територији Републике Србије без исправа подобних за доказивање идентитета[175], странца који је незаконито ушао на територију Републике Србије[176], као и сваког другог странца који нема доказ да на територији Републике Србије борави законито[177], полицијски службеници спровешће до најближе полицијске станице, где ће одмах приступити провери, односно утврђивању његовог идентитета[178], претрести га ради проналажења личних исправа и докумената, као и обавити проверу и уношење података у прописане евиденције.

Странац ће се на језику и на начин који му је разумљив поучити о његовом правном положају, односно правима и обавезама током његовог боравка на територији Републике Србије.

Када је очигледно или када постоји вероватноћа да је странац особа млађа од 18 година, полицијски службеници ће одмах позвати орган старатељства ради учешћа у поступку према том лицу, остваривања координативне функције и доношења одлука из надлежности тог органа.

Према лицу из става I ове препоруке полицијски службеници примениће полицијска овлашћења, као и мере и радње прописане Законом о заштити државне границе, односно Законом о странцима, у циљу његовог удаљења из Републике Србије, односно ради његовог смештања у Прихватилиште за странце под појачаним полицијским надзором (Прихватилиште).

Потребно је повећати смештајне капацитете Прихватилишта у мери која ће омогућити смештање и сваковрсно збрињавање свих странаца које није могуће одмах принудно удаљити и којима није утврђен идентитет или не поседују путну исправу, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средства.

Странцу спроведеном у Прихватилиште обезбедиће се смештај и подршка у складу са важећим прописима и стандардима, што посебно подразумева одговарајуће смештајне услове, исхрану, одржавање хигијене, комуникацију на језику који разуме, пружање здравствене заштите и социјалне подршке, задовољење културних и верских потреба, и др.

---

174 Препроука број 75-6/14 проистекла из Извештаја о посети Центру за азил у Боговађи, октобар 2013. године, бр. 71-59/13, накнадних посета том и другим центрима за азил, као и на основу анализе података и разговора са полицијским службеницима у вези поступања према затеченим мигрантима и тражиоцима азила.

175 путна исправа, лична карта за странца, посебна лична карта или друга јавна исправа која садржи фотографију.

176 ван места или времена одређеног за прелазак државне границе; избегавањем граничне контроле; употребом туђе, неважеће, односно лажне путне или друге исправе; давањем неистинитих података граничној полицији; за време трајања заштитне мере удаљења странаца са територије Републике Србије, мере безбедности протеривања странца из земље или мере отказа боравка.

177 боравак без визе, одобрења боравка или другог законског основа.

178 између осталог: фотографисање, узимање отисака прстију и других биометријских података.

Малолетни странац смештаће се у Прихватилиште заједно са родитељем, осим ако надлежни орган старатељства процени да је за њега повољнији други смештај.

По стицању услова прописаних Законом о странцима, странац који незаконито борави у Републици Србији без одлагања ће бити принудно удаљен, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средстава.

Према странцу који изрази намеру да тражи азил у Републици Србији, односно према странцу који би требао да буде принудно удаљен на територију где му прети прогон због његове расе, пола, вере, националне припадности, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења[179], а нарочито ако би требао да буде принудно удаљен на територију на којој постоји ризик да ће бити подвргнут мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, поступаће се у складу са одредбама Закона о азилу.

Странац који је изразио намеру да тражи азил у Републици Србији ће се евидентирати, по потреби претрести ради проналажења личних исправа и докумената, и издаће му се потврда да је изјавио намеру да тражи азил. Потврда ће садржати фотографију и друге биометријске податке.

Странац који је изразио намеру да тражи азил упутиће се у Центар за азил[180] (Центар) и поучити да је обавезан да се најкасније у року од 72 сата јави овлашћеном службенику Центра, односно Канцеларије за азил, или ће га, уколико су за то испуњени услови прописани Законом о азилу, полицијски службеници без одлагања спровести у Центар.

Центри за азил треба да су установљени и организовани искључиво у функцији ефикасног спровођења поступка азила.

Потребно је повећати смештајне капацитете центара за азил у мери која ће омогућити смештање и сваковрсно збрињавање свих упућених, односно спроведених лица на основу Закона о азилу, у коју намену ће се у буџету Републике Србије обезбедити потребна финансијска средстава.

Странцу упућеном, односно спроведеном у Центар обезбедиће се смештај и подршка у складу са важећим прописима и стандардима, што посебно подразумева одговарајуће смештајне услове, исхрану, одржавање хигијене, комуникацију на језику који разуме, пружање здравствене заштите и социјалне подршке, задовољење културних и верских потреба, и др.

Малолетни странац сместиће се у Центар заједно са родитељем, осим ако надлежни орган старатељства процени да је за њега повољнији други смештај.

Овлашћена лица Центра прекинуће праксу одобравања одсуства ван Центра.

Центри ће прекинути праксу „чувања“ соба, односно кревета, странцима који су по било ком основу напустили Центар. Смештајни капацитети који су ослобођени од стране њихових дотадашњих корисника ће се без одлагања уступити новопридошлим странцима који су упућени или спроведени у Центар.

---

[179] осим уколко се основано може сматрати да странац угрожава безбедност Републике Србије или које је правоснажном пресудом осуђено за тешко кривично дело, због чега представља опасност за јавни поредак.

[180] Центар у које ће се упутити, односно спровести лице које је изразило намеру да тражи азил биће опредељен у сарадњи Канцеларије за азил и Комесаријата за избеглице и миграције.

Министарство унутрашњих послова, Дирекција полиције ће формирати Канцеларију за азил као самосталну организациону јединицу ван Управе граничне полиције, обезбедити довољан број овлашћених службеника, спровести њихову адекватну обуку и обезбедити им потребна материјална средстава за рад.

Канцеларија за азил ће у сваком Центру увести свакодневно дежурство овлашћених службеника Канцеларије.

Овлашћени службеник Канцеларије за азил ће странца који је изразио намеру да тражи азил одмах по пријему у Центар регистровати у складу са Законом о азилу, након чега ће му без одлагања издати личну карту, којом приликом ће се, у сваком конкретном случају, ценити потреба за доношење мере ограничења кретања тог лица[181].

Странац ће се на језику и на начин који му је разумљив поучити да је у обавези да у року од 15 дана од момента његове регистрације поднесе захтев за азил Канцеларији за азил, односно овлашћеном службенику Канцеларије за азил који је свакодневно дежуран у Центру, а који ће му предочити последице пропуштања рока, објаснити како се захтев подноси и пружити му помоћ у састављању захтева.

Овлашћени службеник Канцеларије за азил ће странца који је поднео захтев за азил без одлагања саслушати на језику који му је разумљив, при чему ће поступак за давање азила бити спроведен и окончан у најкраћем могућем року.

Канцеларија за азил ће странцу одобрити захтев за његов боравак ван Центра за азил уколико не постоје разлози за ограничење његовог кретања прописани Законом о азилу.

Странцу који не поднесе захтев за азил у року прописаном Законом о азилу, странац чији је захтев за азил одбачен или одбијен, или је одлучено да се поступак обустави, биће принудно удаљен из Републике Србије у складу са одредбама Закона о странцима, осим уколико постоји други основ за његов боравак у Републици Србији.

Странац чије удаљење из Републике Србије није могуће одмах по доношењу одлуке о његовом принудном удаљењу, до обезбеђивања потребних услова биће смештен у Прихватилиште.

У буџету Републике Србије обезбедиће се потребна финансијска средства за принудно удаљење странаца из Републике Србије.

Министарство унутрашњих послова ће Влади Републике Србије, односно надлежном министру, најкасније у року од 15 дана од момента пријема ове препоруке, доставити нацрт прописа, односно измена или допуна прописа чије доношење је неопходно у циљу потпуног спровођења ове препоруке и копију истог одмах доставити Заштитнику грађана.

[181] одређивањем боравка у Прихватилишту за странце под појачаним полицијским надзором или забраном напуштања Центра за азил, одређене адресе, односно одређеног подручја

ДОДАТАК II

Релевантни прописи / изводи из прописа и документи НПМ

II **Релевантни прописи / изводи из прописа и документи НПМ**

1. Закон о допуни закона о ратификацији Опционог протокола
2. Закон о ратификацији Опционог протокола
3. Устав Републике Србије
4. Закон о Заштитнику грађана
5. Сертификат о акредитацији Заштитника грађана као националне институције за људска права са „А“ статусом
6. Писмо Поткомитету УН за превенцију тортуре
7. Захтев Народној Скупштини – извод за радна места у НПМ
8. Предлог организационе структуре Секретаријата НПМ
9. Меморандум о сарадњи са Покрајинским омбудсманом
10. Одлука о образовању Комисије за удружења
11. Извештај Комисије о избору удружења
12. Одлука о избору Удружења
13. Пример споразума са Удружењем
14. Одлука о накнадам за рад у НПМ и Одлука и измени Одлуке
15. План НПМ посета за 2014. годину
16. Интернет страница НПМ
17. Лифлет НПМ
18. Закључци о потребним условима за рад НПМ
19. Методологија Превентивног механизма

II - 1 ЗАКОН О ДОПУНИ ЗАКОНА О РАТИФИКАЦИЈИ ОПЦИОНОГ ПРОТОКОЛА

ЗАКОН О ДОПУНИ ЗАКОНА О РАТИФИКАЦИЈИ ОПЦИОНОГ ПРОТОКОЛА УЗ КОНВЕНЦИЈУ ПРОТИВ ТОРТУРЕ И ДРУГИХ СУРОВИХ, НЕЉУДСКИХ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋИХ КАЗНИ И ПОСТУПАКА

("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)

ЧЛАН 1

У Закону о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака ("Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06), после члана 2. додаје се члан 2а који гласи:

"Члан 2а

Одређује се Заштитник грађана да обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре.

У обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре Заштитник грађана сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом."

ЧЛАН 2

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије - Међународни уговори".

II - 2 ЗАКОН О РАТИФИКАЦИЈИ ОПЦИОНОГ ПРОТОКОЛА

ЗАКОН О РАТИФИКАЦИЈИ ОПЦИОНОГ ПРОТОКОЛА УЗ КОНВЕНЦИЈУ ПРОТИВ ТОРТУРЕ И ДРУГИХ СУРОВИХ, НЕЉУДСКИХ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋИХ КАЗНИ И ПОСТУПАКА

("Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и"Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)

ЧЛАН 1

Ратификује се Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, сачињен у Њујорку 18. децембра 2002. године, у оригиналу на арапском, кинеском, енглеском, француском, руском и шпанском језику.

ЧЛАН 2

Текст Протокола у оригиналу на енглеском језику и у преводу на српски језик гласи:

ОПЦИОНИ ПРОТОКОЛ УЗ КОНВЕНЦИЈУ ПРОТИВ ТОРТУРЕ И ДРУГИХ СУРОВИХ, НЕЉУДСКИХ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋИХ КАЗНИ И ПОСТУПАКА

ПРЕАМБУЛА

Државе чланице овог протокола,

Потврђујући да је тортура нељудско и друго сурово, нељудско или понижавајуће поступање или кажњавање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права,

Убеђене да су потребне даље мере ради постизања циљева Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака,

Подсећајући да чланови 2. и 16. Конвенције обавезују сваку државу чланицу да предузме делотворне мере ради спречавања тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака на читавој територији под њеном надлежношћу,

Свесне да државе имају примарну одговорност за имплементацију ових чланова, да је јачање заштите лица лишених слободе и пуно поштовање њихових људских права заједничка обавеза свих, и да међународна имплементирајућа тела допуњују и јачају националне мере,

Подсећајући да делотворно спречавање тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака захтева едукацију и комбинацију различитих законских, управних, судских и других мера,

Подсећајући такође да се Светска конференција о људским правима чврсто одредила да напори за искорењивање тортуре треба пре свега да буду усмерени на превенцију и позвала да се усвоји опциони протокол уз Конвенцију чија је намера да се успостави превентивни систем редовних посета притворским јединицама,

Убеђене да се заштита лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака може ојачати вансудским мерама превентивног карактера заснованим на редовним посетама притворским установама,

Споразумеле су се о следећем:

Први део

ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Члан 1

Циљ овог протокола је да успостави систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Члан 2

1. Успоставља се Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: Поткомитет за превенцију) и вршиће функције утврђене овим протоколом.

2. Поткомитет за превенцију обављаће своје послове у оквирима утврђеним Повељом Уједињених нација и руководиће се принципима и циљевима из Повеље, као и нормама Уједињених нација које се односе на поступање са лицима лишеним слободе.

3. Исто тако, Поткомитет за превенцију руководиће се принципима поверљивости, непристрасности, неселективности, универзалности и објективности.

4. Поткомитет за превенцију и државе чланице сарађиваће у имплементацији овог протокола.

Члан 3

Свака држава чланица успоставиће, одредити или имати једно или више тела на националном нивоу која врше посете ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: национални механизам за превенцију).

Члан 4

1. У складу са овим протоколом, свака држава чланица дозволиће посете, од стране механизама наведених у чл. 2. и 3. сваком месту под њеном надлежношћу и управом где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њену сагласност или пристанак (у даљем тексту: притворске установе). Ове посете предузимаће се у намери да се ојача, уколико је потребно, заштита ових лица од тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

2. У смислу овог протокола лишавање слободе значи било који облик притвора или затварања или стављање лица у јавно или приватно место чувања, које то лице према одлуци судског, управног или другог тела не може да напусти својевољно.

Други део

ПОТКОМИТЕТ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ

Члан 5

1. Поткомитет за превенцију састоји се од 10 чланова. Након педесете ратификације или приступања овом протоколу, број чланова Поткомитета за превенцију повећаће се на 25.

2. За чланове Поткомитета бирају се лица високих моралних квалитета, са доказаном стручношћу у области правосуђа, посебно кривичног права, затворске или полицијске управе, или у другим областима које имају везе са поступањем са лицима лишеним слободе.

3. Приликом састављања Поткомитета одговарајућа пажња биће дата равномерној географској расподели и заступљености различитих цивилизација и правних система држава чланица.

4. Приликом његовог састављања пажња ће такође бити посвећена избалансираној заступљености полова на основу принципа једнакости и недискриминације.

5. Држава чланица не може имати више од једног члана Поткомитета.

6. Чланови Поткомитета обављају своју дужност као појединци, независно и непристрасно и биће на располагању да ефикасно обављају своје дужности у Поткомитету.

Члан 6

1. Свака држава чланица може предложити, у складу са ставом 2, до два кандидата који испуњавају услове наведене у члану 5, и уз предлог ће доставити детаљне податке о квалификацијама кандидата.

2. (а) Кандидати морају бити држављани неке од држава чланица овог протокола.

(б) Најмање један од два кандидата мора бити држављанин државе која га кандидује.

(ц) Не може се кандидовати више од два држављанина једне исте државе чланице.

(д) Пре него што држава чланица кандидује држављана друге државе чланице мора да затражи и добије сагласност те државе чланице.

3. Најкасније пет месеци пре датума састанка држава чланица на коме ће се извршити избор, генерални секретар Уједињених нација упутиће допис државама чланицама позивајући их да доставе имена својих кандидата у року од три месеца. Генерални секретар ће доставити списак сачињен по абецедном реду свих лица која су на тај начин предложена, наводећи које су их државе чланице кандидовале.

Члан 7

1. Чланови Поткомитета за превенцију бирају се на следећи начин:

(а) првенствено ће се узимати у обзир испуњење услова и критеријума из члана 5. овог протокола;

(б) први избор извршиће се најкасније шест месеци након ступања на снагу овог протокола;

(ц) државе чланице бирају чланове Поткомитета тајним гласањем;

(д) избори за чланове Поткомитета одржаће се на седници држава чланица која се одржава сваке две године, а коју сазива генерални секретар Уједињених нација. На тим седницама, где кворум чине две трећине држава чланица, у Поткомитет ће се изабрати лица која добију највећи број гласова и апсолутну већину гласова присутних представника земаља чланица који гласају.

2. Уколико, током изборног поступка, два држављанина једне државе чланице испуњавају услове за именовање у Поткомитет за превенцију, именоваће се кандидат који је добио већи број гласова. Када држављани добију исти број гласова, примениће се следећи поступак:

(а) када је само један кандидован од стране државе чланице чији је држављанин, тај кандидат постаје члан Поткомитета за превенцију;

(б) када су оба кандидата држављани државе чланице која их кандидује, одржаће се посебно тајно гласање ради утврђивања који ће од кандидата бити именован за члана;

(ц) када ниједног од кандидата није кандидовала држава чланица чији су они држављани, одржаће се посебно тајно гласање ради утврђивања који ће од њих бити именован за члана.

Члан 8

У случају смрти или оставке члана Поткомитета или уколико из неког другог разлога није у могућности да обавља своје дужности, држава чланица која је кандидовала тог члана именује друго подобно лице, које поседује квалификације и испуњава услове

наведене у члану 5, имајући у виду потребу за равномерном заступљеношћу различитих области стручности, које ће обављати ту функцију до следеће седнице држава чланица, а уз сагласност већине држава чланица. Сматра се да је сагласност дата уколико се половина или више од половине држава чланица не изјасне негативно у року од шест недеља по добијању обавештења од генералног секретара Уједињених нација о предложеном именовању.

Члан 9

Чланови Поткомитета за превенцију бирају се на период од четири године. Могу бити поново изабрани још једанпут уколико буду поново кандидовани. Мандат половине изабраних чланова престаје по истеку две године; одмах након првог избора, имена ових чланова биће одређена жребом од стране председавајућег седнице наведене у члану 7. став 1(д).

Члан 10

1. Поткомитет за превенцију бира своје функционере на период од две године. Они могу бити поново изабрани.

2. Поткомитет за превенцију доноси свој пословник. Овим пословником се између осталог прописује да:

(а) половина плус један члан конституише кворум;

(б) Поткомитет за превенцију доноси одлуке већином гласова присутних чланова;

(ц) седнице Поткомитета за превенцију одржавају се без присуства јавности.

3. Генерални секретар Уједињених нација сазива прву седницу Поткомитета за превенцију. Време одржавања следећих седница се утврђује Пословником. Поткомитет за превенцију и Комитет против тортуре одржаваће своје седнице истовремено најмање једанпут годишње.

Трећи део

МАНДАТ ПОТКОМИТЕТА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ

Члан 11

Поткомитет за превенцију:

(а) обилази места наведена у члану 4. и даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(б) у односу на националне механизме за превенцију:

(I) даје савете и помаже државе чланице, када је то потребно, у њиховом успостављању;

(II) одржава директан и, уколико је потребно, поверљив контакт са националним механизмима за превенцију и пружа им обуку и техничку помоћ у циљу јачања њихових капацитета;

(III) пружа им савете и помоћ у процени потреба и средстава потребних за јачање заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(IV) даје препоруке и запажања државама чланицама у циљу јачања капацитета и мандата националних механизама за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(ц) сарађује у циљу превенције мучења уопште са одговарајућим телима Уједињених нација као и са међународним, регионалним и домаћим институцијама и организацијама које раде на јачању заштите лица од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Члан 12

Да би се Поткомитету за превенцију омогућило да изврши свој мандат на начин наведен у члану 11, државе чланице преузимају обавезу:

(а) да приме Поткомитет за превенцију на своју територију и да му омогуће приступ свим притворским установама како је дефинисано чланом 4. овог протокола;

(б) да доставе све релевантне информације које Поткомитет за превенцију може тражити ради процене потреба и мера које треба усвојити ради јачања заштите лица лишених слободе од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака;

(ц) да подстичу и олакшавају контакте између Поткомитета за превенцију и националних механизама за превенцију;

(д) да разматрају препоруке Поткомитета за превенцију и да ступе у дијалог са истим о могућим имплементационим мерама.

Члан 13

1. Поткомитет за превенцију успоставиће, у почетку жребом, програм редовних посета државама чланицама ради испуњења свог мандата како је утврђено чланом 11.

2. Поткомитет за превенцију ће, након консултација, о овом програму обавестити државе чланице да би ове могле, без одлагања, да изврше практичне припреме у циљу реализације ових посета.

3. Посете врше најмање два члана Поткомитета за превенцију. Ове чланове могу пратити, уколико је потребно, и експерти са доказаним стручним искуством и знањем у областима које покрива овај протокол, који ће бити одабрани са списка стручњака који је припремљен на основу предлога држава чланица, Канцеларије Високог комесара Уједињених нација за људска права и Центра Уједињених нација за превенцију међународног криминала. У припреми списка, државе чланице могу да предложе највише пет домаћих стручњака. Држава чланица у којој се посета врши може одбити укључивање одређеног експерта, након чега ће Поткомитет за превенцију предложити другог стручњака.

4. Уколико Поткомитет за превенцију сматра то одговарајућим, може да предложи краћу накнадну посету након редовне посете.

Члан 14

1. Да би се Поткомитету за превенцију омогућило да испуни свој мандат, државе чланице овог протокола су сагласне да му пруже:

(а) неограничен приступ свим информацијама у вези с бројем лица лишених слободе у притворским установама дефинисаним чланом 4, као и бројем таквих места и њиховом локацијом;

(б) неограничен приступ свим информацијама које се односе на поступање с тим лицима као и о условима притвора;

(ц) у складу са ставом 2, доле у тексту, неограничен приступ свим притворским установама и њиховим инсталацијама и објектима;

(д) могућност да насамо разговарају са лицима лишеним слободе без сведока, било лично или уз помоћ преводиоца уколико се сматра потребним, као и са било којим другим лицем за које Поткомитет за превенцију верује да може да пружи релевантне информације;

(е) слободу избора места која жели да посети и лица са којима жели да обави разговор.

2. Противљење посети одређеној притворској установи се може истаћи искључиво на основу хитних и изузетних потреба државне одбране, јавне безбедности, природних катастрофа, или озбиљног нарушавања реда у установи која се жели посетити а које

привремено спречавају реализацију такве посете. Држава чланица се неће позивати на проглашење ванредног стања као разлога за противљење посети.

Члан 15

Ниједан орган или службено лице не може наложити, применити или допустити било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су Поткомитету за превенцију или његовим представницима пренели неку информацију, било истиниту или неистиниту и такво лице или организација неће сносити никакве друге санкције ни на који начин.

Члан 16

1. Поткомитет за превенцију поверљиво саопштава своје препоруке и запажања држави чланици, и по потреби, националном механизму.

2. Поткомитет за превенцију објављује свој извештај, заједно са коментарима државе чланице, кад год држава чланица то затражи. Уколико држава чланица објави неки део извештаја, Поткомитет за превенцију може да објави извештај у целини или делимично. Међутим, лични подаци не могу се објављивати без изричитог пристанка лица о ком се ради.

3. Поткомитет за превенцију подноси јавни годишњи извештај о својим активностима Комитету против тортуре.

4. Уколико држава чланица одбије да сарађује са Поткомитетом, за превенцију у смислу чланова 12. и 14. или да предузме кораке да поправи ситуацију у складу са препорукама Поткомитета, Комитет против тортуре може, на захтев Поткомитета за превенцију, гласовима већине својих чланова да одлучи, након што држава чланица добије прилику да саопшти своје ставове, да изда саопштење за јавност у вези с тим питањем или да објави извештај Поткомитета.

Четврти део

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ

Члан 17

Свака држава чланица је дужна да има, одреди или уведе, најкасније годину дана након ступања на снагу овог протокола или након Његове ратификације или приступања овом протоколу, један или више независних националних механизама за превенцију тортуре на националном нивоу. Механизми које успостављају децентрализоване јединице могу бити одређени као национални механизми за превенцију у смислу овог протокола, уколико су у складу са његовим одредбама.

Члан 18

1. Државе чланице дужне су да гарантују функционалну независност националним механизмима превенције као и независност њиховог особља.

2. Државе чланице дужне су да предузимају неопходне мере да би стручно особље националних механизама имало потребне способности и стручна знања. Дужне су да настоје да осигурају равнотежу између полова, као и адекватну заступљеност етничких и мањинских група у земљи.

3. Државе чланице се обавезују да ставе на располагање неопходна средства за функционисање националних механизама превенције.

4. Приликом успостављања националних превентивних механизама, државе чланице су дужне да узму у обзир принципе који се односе на статус и функционисање националних институција за унапређење и заштиту људских права.

Члан 19

Национални механизми превенције морају имати најмање следећа овлашћења:

(а) да редовно проверавају третман лица лишених слободе у притворским установама како су дефинисане у члану 4, с циљем да се, уколико је потребно, појача њихова заштита од тортуре, суровог, нељудског или понижавајућег кажњавања и поступања;

(б) да дају препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спрече тортура, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација;

(ц) да подносе предлоге и дају мишљења у вези с важећим или предложеним законима.

Члан 20

Да би национални механизми за превенцију могли да извршавају своја овлашћења, државе чланице овог протокола обавезују се да им обезбеде:

(а) приступ свим подацима о броју лица лишених слободе у притворским установама дефинисаним у члану 4, као и броју установа и њиховој локацији;

(б) приступ свим подацима о третману ових лица и условима њиховог притвора;

(ц) приступ свим притворским установама, њиховим инсталацијама и објектима;

(д) могућност да воде приватне разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју национални механизам за превенцију сматра да може да пружи значајне информације;

(е) слободу да бирају места која желе да посете и лица са којима желе да разговарају;

(ф) право да имају контакте са Поткомитетом за превенцију, да му достављају податке и састају се с њим.

Члан 21

1. Ниједан орган или службено лице не могу да наложе, примене, допусте или толеришу било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су националном механизму за превенцију саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту, и ниједно такво лице или организација не смеју сносити неке друге консеквенце ни на који начин.

2. Поверљиве информације које прибавља национални механизам за превенцију биће заштићене. Лични подаци не смеју бити објављени без изричите сагласности лица о ком се ради.

Члан 22

Надлежне власти државе чланице дужне су да размотре препоруке националног механизма за превенцију и ступе у дијалог с њим у вези с могућим мерама имплементације.

Члан 23

Државе чланице овог протокола обвезују се да ће објавити и дистрибуирати годишње извештаје националних механизама за превенцију.

Пети део

ИЗЈАВА

Члан 24

1. Приликом ратификације, државе чланице могу да дају изјаву којом одлажу извршење својих обавеза из поглавља ИИИ или ИВ овог протокола.

2. Одлагање ће важити највише три године. Након што држава чланица да одговарајућу изјаву и након консултација с Поткомитетом за превенцију, Комитет против тортуре може да продужи овај период за још две године.

Шести део

ФИНАНСИЈСКЕ ОДРЕДБЕ

Члан 25

1. Трошкове које начини Поткомитет за превенцију при имплементацији овог протокола сносе Уједињене нације.

2. Генерални секретар Уједињених нација дужан је да обезбеди неопходно особље и средства за ефикасно вршење дужности Поткомитета у складу са овим протоколом.

Члан 26

1. Оснива се посебни фонд у складу са релевантним процедурама Генералне скупштине, којим се управља у складу с финансијским прописима и правилима Уједињених нација, да би се помогло финансирање имплементације препорука које Поткомитет за превенцију даје држави чланици након посете, као и образовних програма за особље националних механизама за превенцију.

2. Посебни фонд може да се финансира путем добровољних доприноса од стране влада држава, међувладиних и невладиних организација и других јавних или приватних субјеката.

Седми део

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 27

1. Овај протокол је отворен за потписивање свим државама које су потписале Конвенцију.

2. Овај протокол подлеже ратификацији сваке државе која је ратификовала Конвенцију или приступила истој. Инструменти ратификације се депонују код генералног секретара Уједињених нација.

3. Овај протокол је отворен за приступање свакој држави која је ратификовала или приступила Конвенцији.

4. Приступање се врши депоновањем инструмента о приступању код генералног секретара Уједињених нација.

5. Генерални секретар Уједињених нација обавештава све земље које су потписале овај протокол или му приступиле о депоновању сваког инструмента ратификације или приступања.

Члан 28

1. Овај протокол ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања двадесетог инструмента ратификације или приступања код генералног секретара Уједињених нација.

2. За сваку државу која ратификује овај протокол или му приступи након депоновања код генералног секретара Уједињених нација двадесетог инструмента ратификације или приступања, овај протокол ступа на снагу тридесетог дана од дана депоновања њеног инструмента ратификације или приступања.

Члан 29

Одредбе овог протокола примењују се на све делове федералних држава без било каквих ограничења или изузетака.

Члан 30

На овај протокол не могу да се ставе никакве резерве.

Члан 31

Одредбе овог протокола не утичу на обавезе држава чланица које произлазе из било које регионалне конвенције којом се успоставља систем посета притворским установама.

Поткомитет за превенцију и органи успостављени у складу с таквим регионалним конвенцијама подстичу се да сарађују и међусобно консултују у циљу избегавања дуплирања и ефикасног остварења циљева овог протокола.

Члан 32

Одредбе овог протокола не утичу на обавезе држава чланица четири Женевске конвенције од 12. августа 1949. и њихових Допунских протокола од 8. јуна 1977, или могућности било које државе чланице да одобри Међународном комитету Црвеног крста да посети притворске установе у ситуацијама које нису обухваћене међународним хуманитарним правом.

Члан 33

1. Било која држава чланица може да откаже овај протокол у било ком тренутку писменим обавештењем упућеним генералном секретару Уједињених нација, који ће о томе обавестити остале државе чланице овог протокола и Конвенције. Отказивање ступа на снагу годину дана од датума пријема обавештења од стране генералног секретара УН.

2. Отказивање неће имати дејство ослобађања државе чланице од њених обавеза према овом протоколу у односу на било који чин или ситуацију која наступи пре дана ступања на снагу отказивања, или у односу на мере које Поткомитет за превенцију усвоји или одлучи да усвоји у односу на дотичну државу чланицу, нити ће отказивање на било који начин ограничити даље разматрање било ког питања које је Поткомитет за превенцију почео да разматра пре датума ступања на снагу отказа.

3. Након датума када отказивање од стране државе чланице ступи на снагу, Поткомитет за превенцију неће започињати разматрање било ког новог питања везаног за ту земљу.

Члан 34

1. Свака држава чланица овог протокола може да предложи амандман и поднесе га генералном секретару Уједињених нација. Генерални секретар затим обавештава државе чланице овог протокола о предложеном амандману са захтевом да га обавесте да ли прихватају одржавање конференције држава чланица у циљу разматрања и гласања о предлогу. У случају да у року од четири месеца од таквог саопштења, најмање једна трећина држава чланица прихвата такву конференцију, генерални секретар ће сазвати конференцију под покровитељством Уједињених нација. Било који амандман којег прихвати двотрећинска већина држава чланица које присуствују и гласају на конференцији генерални секретар УН подноси свим државама чланицама на прихватање.

2. Амандман који се прихвати у складу са ставом 1. овог члана ступа на снагу када га прихвати двотрећинска већина држава чланица овог протокола у складу са својим уставним поступком.

3. Када амандмани ступе на снагу, постају обавезујући за оне државе чланице које су их прихватиле, док за остале државе чланице и даље важе одредбе овог протокола и претходних амандмана које су прихватиле.

Члан 35

Чланови Поткомитета за превенцију и националних механизама за превенцију имаће привилегије и имунитете који су неопходни за независно извршавање њихових функција. Чланови Поткомитета за превенцију имаће привилегије и имунитете утврђене у одељку 22. Конвенције о привилегијама и имунитетима Уједињених нација од 13. фебруара 1946. у зависности од одредби одељка 23. те конвенције.

Члан 36

Приликом посете држави чланици, чланови Поткомитета за превенцију, ће без штете по одредбе и циљеве овог протокола и привилегије и имунитете које имају:

(а) поштовати законе и прописе земље домаћина, и

(б) уздржавати се од било којих радњи или активности које нису у складу с непристрасним и међународним карактером њихових дужности.

Члан 37

1. Овај протокол, чији су арапски, кинески, енглески, француски, руски и шпански текстови једнако веродостојни, депонује се код генералног секретара Уједињених нација.

2. Генерални секретар Уједињених нација доставиће оверене преписе овог протокола свакој држави.

ЧЛАН 2а

Одређује се Заштитник грађана да обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре.

У обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре Заштитник грађана сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

ЧЛАН 3

(Брисан)

ЧЛАН 4

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу СЦГ - Међународни уговори".

ЗАКОН О ДОПУНИ ЗАКОНА О РАТИФИКАЦИЈИ ОПЦИОНОГ ПРОТОКОЛА УЗ КОНВЕНЦИЈУ ПРОТИВ ТОРТУРЕ И ДРУГИХ СУРОВИХ, НЕЉУДСКИХ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋИХ КАЗНИ И ПОСТУПАКА

("Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)

ЧЛАН 2

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије - Међународни уговори".

II - 3 УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

УСТАВ

РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

("Сл. гласник РС", бр. 98/2006)

Извод, чл. 138

5. ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Члан 138

Заштитник грађана је независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења.

Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава.

Заштитника грађана бира и разрешава Народна скупштина, у складу са Уставом и законом.

Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини.

Заштитник грађана ужива имунитет као народни посланик. О имунитету заштитника грађана одлучује Народна скупштина.

О Заштитнику грађана доноси се закон.

II - 4 ЗАКОН О ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА

ЗАКОН
О ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА

("Сл. гласник РС", бр. 79/2005 и 54/2007)

I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

Овим законом установљава се Заштитник грађана као независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења (у даљем тексту: органи управе).

Заштитник грађана се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права.

Под појмом грађанин, у смислу овог закона, подразумева се не само физичко лице које је домаћи држављанин, већ и свако физичко лице страни држављанин, као и свако домаће или страно правно лице о чијим правима и обавезама одлучују органи управе из става 1. овог члана.

Члан 2

Заштитник грађана је независан и самосталан у обављању послова утврђених овим законом и нико нема право да утиче на његов рад и поступање.

У обављању послова из своје надлежности Заштитник грађана поступа у оквиру Устава, закона и других прописа и општих аката, као и ратификованих међународних уговора и општеприхваћених правила међународног права.

Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини (у даљем тексту: Скупштина).

Члан 3

Седиште Заштитника грађана је у Београду.

Заштитник грађана одлуком може образовати канцеларије и ван свог седишта.

Општим актом о организацији и раду стручне службе Заштитника грађана уређује се обављање послова у канцеларијама.

II ИЗБОР И ПРЕСТАНАК ФУНКЦИЈЕ

Члан 4

Заштитника грађана бира Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора надлежног за уставна питања (у даљем тексту: Одбор).

Кандидата за Заштитника грађана Одбору има право да предложи свака посланичка група у Скупштини.

Више посланичких група могу да предложе заједничког кандидата за Заштитника грађана.

Предлог за избор Заштитника грађана утврђује се већином гласова од укупног броја чланова Одбора.

Пре утврђивања предлога за избор Заштитника грађана, Одбор може одлучити да одржи седницу на којој ће свим кандидатима бити омогућено да изнесу своје ставове о улози и начину остваривања функције Заштитника грађана.

Заштитник грађана се бира на време од пет година и исто лице може бити највише два пута узастопно бирано на ову функцију.

Поступак за избор Заштитника грађана започиње најкасније шест месеци пре истека мандата претходног Заштитника грађана.

Члан 5

За Заштитника грађана може бити изабран држављанин Републике Србије који испуњава следеће услове:
1) да је дипломирани правник;
2) да има најмање десет година искуства на правним пословима који су од значаја за обављање послова из надлежности Заштитника грађана;
3) да поседује високе моралне и стручне квалитете;
4) да има запажено искуство у заштити права грађана.

Члан 6

Заштитник грађана има четири заменика који му помажу у обављању послова утврђених овим законом, у оквиру овлашћења која им он пренесе.

Приликом преношења овлашћења заменицима, Заштитник грађана посебно води рачуна о томе да се обезбеди одређена специјализација за обављање послова из надлежности Заштитника грађана, нарочито у погледу заштите права лица лишених слободе, равноправности полова, права детета, права припадника националних мањина и права особа са инвалидитетом.

Заштитник грађана одређује заменика који ће га замењивати у случају његове одсутности или спречености да обавља послове.

Заменике Заштитника грађана бира Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог Заштитника грађана.

Заменици Заштитника грађана бирају се на време од пет година и исто лице може највише два пута узастопно бити бирано на ову функцију.

За заменика Заштитника грађана може бити изабран држављанин Републике Србије који испуњава следеће услове:
1) да има високу стручну спрему;
2) да има најмање пет година искуства у области која је од значаја за обављање послова из надлежности Заштитника грађана;
3) да поседује високе моралне и стручне квалитете;
4) да има запажено искуство у заштити права грађана.

Члан 7

Заштитник грађана и његови заменици пре ступања на дужност полажу заклетву која гласи: "Заклињем се да ћу своју дужност обављати одговорно, непристрасно и независно, у складу са Уставом и законом и да ћу савесно радити на заштити и унапређењу људских права и слобода".

Заштитник грађана полаже заклетву пред Скупштином, а његови заменици пред председником Скупштине.

Члан 8

Сматра се да је Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана ступио на дужност моментом полагања заклетве.

Ако Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана без оправданог разлога не ступи на дужност у року од 30 дана од дана полагања заклетве, сматра се да није изабран, што Скупштина констатује на основу обавештења Одбора. У том случају одмах се покреће поступак за избор новог Заштитника грађана, односно његовог заменика.

Члан 9

Са функцијом Заштитника грађана, односно заменика Заштитника грађана неспојиво је обављање друге јавне функције или професионалне делатности, као и обављање друге дужности или посла који би могао утицати на њихову самосталност и независност.

Заштитник грађана и заменик Заштитника грађана не могу бити чланови политичких странака.

Заштитник грађана и његови заменици имају положај функционера у смислу закона којим се уређује спречавање сукоба интереса у вршењу јавних функција и на њих се у целини примењују одредбе тог закона.

Даном ступања на дужност Заштитнику грађана, односно заменику Заштитника грађана морају престати све јавне, професионалне и друге функције, односно дужности или послови које је до тада обављао, ако су супротни одредбама овог закона, као и чланство у политичким организацијама.

Члан 10

Заштитник грађана и његови заменици уживају имунитет као народни посланици.

О укидању имунитета Заштитника грађана и његових заменика одлучује Скупштина већином гласова свих народних посланика.

Члан 10а

Заштитник грађана и заменик Заштитника грађана не могу давати изјаве политичке природе.

Члан 11

Функција Заштитника грађана престаје у следећим случајевима:

1) истеком мандата, ако не буде поново изабран;
2) смрћу;

3) оставком;
4) губитком држављанства, што се утврђује на основу акта надлежног државног органа;
5) испуњењем услова за пензију у складу са законом;
6) наступањем трајне физичке или менталне неспособности за обављање функције, што се утврђује на основу документације релевантне медицинске установе;
7) разрешењем.

Члан 12

Заштитника грађана разрешава Скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог Одбора или најмање једне трећине од укупног броја народних посланика.

Ако предлог за разрешење Заштитника грађана подноси Одбор, потребно је да се за његово подношење изјасни већина од укупног броја чланова Одбора.

Заштитник грађана може бити разрешен једино у следећим случајевима:

1) ако нестручно и несавесно обавља своју функцију;
2) ако обавља другу јавну функцију или професионалну делатност, ако обавља другу дужност или посао који би могао утицати на његову самосталност и независност, или ако поступа супротно закону којим се уређује спречавање сукоба интереса при вршењу јавних функција;
3) ако буде осуђен за кривично дело које га чини неподобним за обављање ове функције.

Заштитник грађана има право да се на седници Скупштине на којој се одлучује о његовом разрешењу обрати народним посланицима.

Члан 13

Скупштина на предлог Одбора може донети одлуку о суспензији Заштитника грађана у случају:

1) ако је против њега одређен притвор;
2) ако је осуђен за кривично дело које га чини неподобним за обављање функције, а пресуда није постала правоснажна.

Одлука о суспензији доноси се већином гласова народних посланика на седници на којој је присутна већина народних посланика.

Скупштина ће укинути одлуку о суспензији чим престану разлози за суспензију.

Члан 14

Одредбе о престанку функције Заштитника грађана примењују се и на заменика Заштитника грађана, с тим што предлог за његово разрешење може поднети и Заштитник грађана.

Члан 15

У случају престанка функције Заштитника грађана или заменика Заштитника грађана из разлога наведених у члану 11. тач. 1)-6) овог закона, Скупштина без расправе доноси одлуку којом констатује да су се стекли услови за престанак функције.

Правне последице престанка функције наступају од дана доношења одлуке из става 1. овог члана.

Члан 16

У случају престанка функције Заштитника грађана, до избора новог Заштитника грађана ову функцију обавља заменик кога је Заштитник грађана одредио да га замењује у случају његове одсутности или спречености да обавља функцију.

Избор новог Заштитника грађана извршиће се најкасније у року од шест месеци од дана престанка функције ранијег Заштитника грађана.

III НАДЛЕЖНОСТ

Члан 17

Заштитник грађана је овлашћен да контролише поштовање права грађана, утврђује повреде учињене актима, радњама или нечињењем органа управе, ако се ради о повреди републичких закона, других прописа и општих аката.

Заштитник грађана је овлашћен да контролише законитост и правилност рада органа управе.

Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава.

Члан 18

Заштитник грађана има право предлагања закона из своје надлежности.

Заштитник грађана је овлашћен да Влади односно Скупштини поднесе иницијативу за измену или допуну закона и других прописа и општих аката, ако сматра да до повреде права грађана долази због недостатака у прописима, као и да иницира доношење нових закона, других прописа и општих аката, када сматра да је то од значаја за остваривање и заштиту права грађана.

Влада, односно надлежни одбор Скупштине, су обавезни да разматрају иницијативе које подноси Заштитник грађана.

Заштитник грађана је овлашћен да у поступку припреме прописа даје мишљење Влади и Скупштини на предлоге закона и других прописа, ако се њима уређују питања која су од значаја за заштиту права грађана.

Члан 19

Заштитник грађана је овлашћен да покрене поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости закона, других прописа и општих аката.

Члан 20

Заштитник грађана је овлашћен да јавно препоручи разрешење функционера који је одговоран за повреду права грађана, односно да иницира покретање дисциплинског поступка против запосленог у органу управе који је непосредно одговоран за учињену повреду и то ако из поновљеног понашања функционера или запосленог произилази намера да одбијају сарадњу са Заштитником грађана или ако се утврди да је учињеном повредом грађанину причињена материјална или друга штета већих размера.

Ако нађе да у радњама функционера или запосленог у органу управе има елемената кривичног или другог кажњивог дела, Заштитник грађана је овлашћен да надлежном

органу поднесе захтев, односно пријаву за покретање кривичног, прекршајног или другог одговарајућег поступка.

Члан 21

Органи управе имају обавезу да сарађују са Заштитником грађана и да му омогуће приступ просторијама и ставе на располагање све податке којима располажу, а који су од значаја за поступак који води односно за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности, осим када је то у супротности са законом.

Заштитник грађана има право да обави разговор са сваким запосленим у органу управе када је то од значаја за поступак који води.

Заштитник грађана, односно заменик Заштитника грађана је дужан да и након престанка функције чува као тајну податке до којих дође у вршењу своје функције.

Обавеза чувања тајне односи се и на запослене у стручној служби Заштитника грађана.

Члан 22

Заштитник грађана има право несметаног приступа заводима за извршење санкција и другим местима на којима се налазе лица која су лишена слободе, као и право да са тим лицима разговара насамо.

Члан 23

Председник Републике, председник и чланови Владе, председник Скупштине, председник Уставног суда и функционери у органима управе дужни су да приме Заштитника грађана на његов захтев најкасније у року од 15 дана.

IV ПОСТУПАК

Члан 24

Заштитник грађана покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи.

Поред права на покретање и вођење поступка, Заштитник грађана има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских слобода и права.

Члан 25

Свако физичко или правно, домаће или страно лице које сматра да су му актом, радњом или нечињењем органа управе повређена права може да поднесе притужбу Заштитнику грађана.

Ако се ради о повреди права детета, притужбу из става 1. овог члана у име малолетног лица може поднети његов родитељ, односно законски заступник, а ако се ради о повреди права правног лица, притужбу може поднети лице овлашћено за заступање тог правног лица.

Пре подношења притужбе подносилац је дужан да покуша да заштити своја права у одговарајућем правном поступку.

Заштитник грађана ће упутити подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка, ако је такав поступак предвиђен, а неће покретати поступак док не буду исцрпљена сва правна средства.

Изузетно, Заштитник грађана може покренути поступак и пре него што су исцрпљена сва правна средства, ако би подносиоцу притужбе била нанета ненадокнадива штета или ако се притужба односи на повреду принципа добре управе, посебно некоректан однос органа управе према подносиоцу притужбе, неблаговремен рад или друга кршења правила етичког понашања запослених у органима управе.

Заштитник грађана неће поступати по анонимним притужбама.

Изузетно, ако сматра да у анонимној притужби има основа за његово поступање, Заштитник грађана може покренути поступак по сопственој иницијативи.

Члан 26

Притужба се подноси у писаној форми или усмено на записник и на подношење притужбе се не плаћа никаква такса, нити друга накнада.

Притужба се може поднети најкасније у року од једне године од извршене повреде права грађана, односно од последњег поступања, односно непоступања органа управе у вези са учињеном повредом права грађана.

Члан 27

Притужба садржи назив органа на чији се рад односи, опис повреде права, чињенице и доказе који поткрепљују притужбу, податке о томе која су правна средства искоришћена и податке о подносиоцу притужбе.

На захтев подносиоца притужбе стручна лица у служби Заштитника грађана су дужна да му, без накнаде, пруже стручну помоћ у састављању притужбе.

Лица лишена слободе имају право да притужбу поднесу у запечаћеној коверти.

У свим установама у којима се налазе лица лишена слободе морају се на видан и јаван начин обезбедити одговарајуће коверте, о чему се старају управе ових установа, као и министарство надлежно за послове правде.

Члан 28

Заштитник грађана је дужан да поступи по свакој притужби осим:

1) ако предмет на који се односи притужба не спада у надлежност Заштитника грађана;

2) ако је притужба поднета након истека рока за подношење;

3) ако је притужба поднета пре употребе свих расположивих правних средстава, а нису испуњени услови из члана 25. став 5. овог закона;

4) ако је притужба анонимна;

5) ако притужба не садржи потребне податке за поступање, а подносилац недостатак не отклони ни у накнадном року одређеном за допуну притужбе, нити се обрати служби Заштитника грађана за стручну помоћ у отклањању недостатка.

Ако због неког од разлога из става 1. овог члана нема основа за поступање Заштитника грађана, Заштитник грађана ће одбацити притужбу, о чему је дужан да обавести подносиоца, уз навођење разлога за одбацивање.

Члан 29

О покретању и завршетку поступка Заштитник грађана обавештава подносиоца притужбе, као и орган управе против којег је поднета притужба.

Орган управе је обавезан да одговори на све захтеве Заштитника грађана, као и да му достави све тражене информације и списе у року који он одреди, а који не може бити краћи од 15, нити дужи од 60 дана.

Заштитник грађана може, у нарочито оправданим случајевима, да органу управе не открије идентитет подносиоца притужбе.

Члан 30

Ако орган против којег је поднета притужба сам отклони недостатке, Заштитник грађана ће о томе обавестити подносиоца притужбе и оставити му рок од 15 дана да се изјасни да ли је таквим поступком задовољан.

Ако подносилац притужбе одговори да је задовољан начином на који је отклоњен недостатак, као и ако подносилац притужбе уопште не одговори у остављеном року, Заштитник грађана ће обуставити поступак.

Члан 31

Након утврђивања свих релевантних чињеница и околности Заштитник грађана може обавестити подносиоца притужбе да је притужба неоснована или може утврдити да су постојали недостаци у раду органа управе.

Ако нађе да су постојали недостаци у раду органа управе, Заштитник грађана ће упутити препоруку органу о томе како би уочени недостатак требало отклонити.

Орган управе је дужан да, најкасније у року од 60 дана од дана добијања препоруке обавести Заштитника грађана о томе да ли је поступио по препоруци и отклонио недостатак, односно да га обавести о разлозима због којих није поступио по препоруци.

Изузетно, ако постоји опасност да ће због неотклањања недостатка, права подносиоца притужбе бити трајно и у значајном обиму оштећена, Заштитник грађана у својој препоруци органу управе може утврдити и краћи рок за отклањање недостатка, с тим што тај рок не може бити краћи од 15 дана.

Ако орган управе не поступи по препоруци, Заштитник грађана може о томе да обавести јавност, Скупштину и Владу, а може и да препоручи утврђивање одговорности функционера који руководи органом управе.

Члан 32

Заштитник грађана може поступити и по сопственој иницијативи када на основу сопственог сазнања или сазнања добијених из других извора, укључујући изузетно и анонимне притужбе, оцени да је актом, радњом или нечињењем органа управе дошло до повреде људских слобода или права.

Одредбе чл. 29. до 31. овог закона сходно се примењују и на поступак који Заштитник грађана покрене по сопственој иницијативи.

V ИЗВЕШТАЈ СКУПШТИНИ И САРАДЊА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА СА ДРУГИМ ОРГАНИМА

Члан 33

Заштитник грађана подноси Скупштини редован годишњи извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, као и предлози за побољшање положаја грађана у односу на органе управе.

Извештај о раду се подноси најкасније до 15. марта наредне године и објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије" и на интернет страници Заштитника грађана, а доставља се и средствима јавног информисања.

У току године Заштитник грађана може да подноси и посебне извештаје, ако за тим постоји потреба.

Члан 34

Односи између Заштитника грађана и органа аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе надлежних за питања заштите права грађана заснивају се на међусобној сарадњи, у оквиру надлежности Заштитника грађана утврђених овим законом.

Заштитник грађана сарађује са омбудсманом аутономне покрајине и грађанским браниоцем (омбудсманом) у јединицама локалне самоуправе у којима је он установљен, као и са надлежним службама председника Републике и Скупштине, у циљу размене информација о уоченим проблемима и појавама у раду и поступању органа управе са становишта заштите и унапређења људских слобода и права.

Члан 35

Ако Заштитник грађана прими притужбу која се односи на повреде права грађана учињене актима, радњама или нечињењем органа управе, а не ради се о повреди републичких закона, других прописа и општих аката, већ о повреди прописа или општег акта аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе, доставиће такву притужбу без одлагања омбудсману аутономне покрајине, односно грађанском браниоцу (омбудсману) јединице локалне самоуправе, ако је установљен.

Ако орган аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе надлежан за питања заштите права грађана прими притужбу која се односи на повреде републичког закона, другог прописа или општег акта, доставиће такву притужбу, без одлагања Заштитнику грађана.

Ако подносилац у притужби указује истовремено на повреду републичког закона, другог прописа или општег акта и на повреду прописа или општег акта аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе, орган коме је притужба достављена (Заштитник грађана, омбудсман аутономне покрајине или грађански бранилац-омбудсман јединице локалне самоуправе) поступаће по њој у делу својих надлежности, а копију притужбе ће проследити другом надлежном органу (Заштитнику грађана, омбудсману аутономне покрајине или грађанском браниоцу-омбудсману јединице локалне самоуправе, ако је такав орган установљен), ради поступања у делу његових надлежности, сходно ст. 1. и 2. овог члана.

VI ПРАВО НА ПЛАТУ

Члан 36

Заштитник грађана има право на плату у висини плате председника Уставног суда, а заменици у висини плате судије Уставног суда.

VII СРЕДСТВА ЗА РАД ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Члан 37

Средства за рад Заштитника грађана обезбеђују се у буџету Републике.

Заштитник грађана сачињава предлог средстава за наредну годину и доставља га Влади ради укључивања као саставни део предлога буџета Републике, с тим што предлог мора бити сачињен по методологији и критеријумима који важе за остале буџетске кориснике.

Годишња средства за рад Заштитника грађана треба да буду довољна да омогуће његово делотворно и ефикасно остваривање функције, као и да буду у складу са макроекономском политиком Републике.

VIII СТРУЧНА СЛУЖБА

Члан 38

За вршење стручних и административних послова образује се стручна служба Заштитника грађана.

Радом стручне службе руководи генерални секретар, који мора бити лице са завршеним правним факултетом, најмање пет година радног искуства и који мора испуњавати услове за рад у органима државне управе.

Заштитник грађана доноси општи акт о организацији и систематизацији послова стручне службе, на који сагласност даје Народна скупштина.

Заштитник грађана доноси одлуку о пријему у радни однос запослених у стручној служби.

На генералног секретара и остале запослене у стручној служби Заштитника грађана примењују се прописи којима се уређују радни односи у државним органима.

IX ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 39

Скупштина ће изабрати Заштитника грађана у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Заштитник грађана ће поднети предлог за избор заменика у року од три месеца од дана ступања на дужност, а Скупштина ће изабрати заменике Заштитника грађана у року од два месеца од дана подношења предлога.

Члан 40

Општи акт о организацији и раду стручне службе Заштитник грађана ће донети у року од 60 дана од дана ступања на дужност.

Пријем запослених у стручну службу Заштитник грађана извршиће се у року од 60 дана од дана ступања на снагу општег акта о организацији и раду стручне службе.

Члан 41

Скупштина ће ускладити одредбе свог Пословника са одредбама овог закона у року од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

Пословником Скупштине уредиће се начин поступања по поднетом редовном извештају, као и по посебним извештајима Заштитника грађана.

Члан 42

Влада ће, до ступања на снагу општег акта о организацији и раду стручне службе Заштитника грађана, на предлог Заштитника грађана, обезбедити простор, средства и друге неопходне услове за почетак рада.

Члан 43

Заштитник грађана неће поступати по случајевима насталим пре ступања на снагу овог закона.

Члан 44

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

САМОСТАЛНИ ЧЛАН ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА
("Сл. гласник РС", бр. 54/2007)

Члан 12[c1]

Овај закон ступа на снагу даном објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

II – 5 СЕРТИФИКАТ О АКРЕДИТАЦИЈИ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА КАО НАЦИОНАЛНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА ЉУДСКА ПРАВА СА „А“ СТАТУСОМ

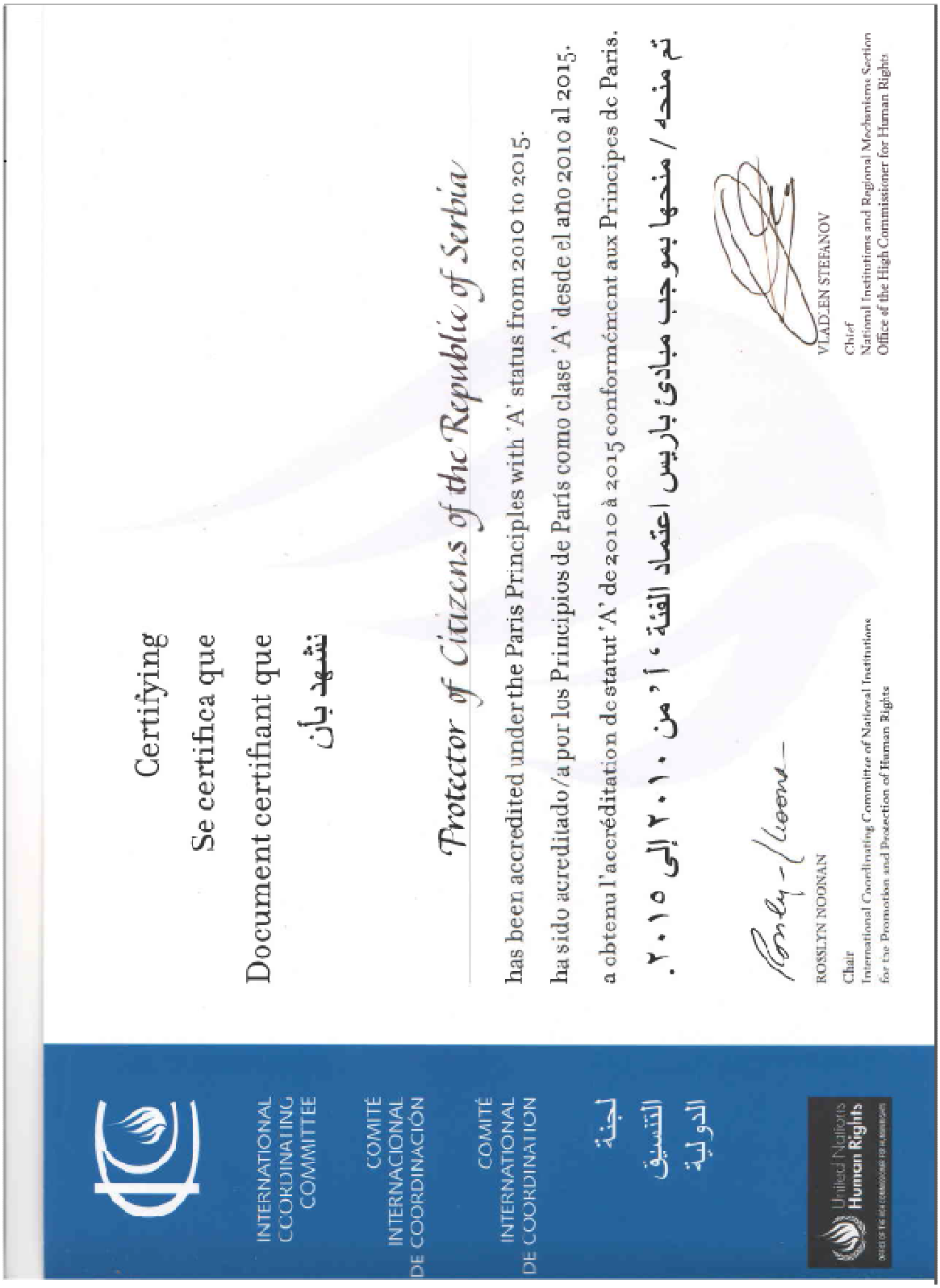

INTERNATIONAL COORDINATING COMMITTEE

COMITÉ INTERNACIONAL DE COORDINACIÓN

COMITÉ INTERNATIONAL DE COORDINATION

لجنة التنسيق الدولية

Certifying

Se certifica que

Document certifiant que

نشهد بأن

Protector of Citizens of the Republic of Serbia

has been accredited under the Paris Principles with 'A' status from 2010 to 2015.

ha sido acreditado/a por los Principios de París como clase 'A' desde el año 2010 al 2015.

a obtenu l'accréditation de statut 'A' de 2010 à 2015 conformément aux Principes de Paris.

تم منحه / منحها بموجب مبادئ باريس اعتماد الفئة 'أ' من ٢٠١٠ إلى ٢٠١٥.

ROSSLYN NOONAN

Chair

International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights

VLADEN STEFANOV

Chief

National Institutions and Regional Mechanisms Section

Office of the High Commissioner for Human Rights

United Nations Human Rights

II – 6 ПИСМО ПОТКОМИТЕТУ УН ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Ms Aneta Stančevska
SPT Member and Country Rapporteur for the Republic of Serbia
Subcommittee on Prevention of torture

INFORMATION FOR SUBCOMMITTEE ON PREVENTION OF TORTURE
RESPONSE TO QUESTIONS FROM A LETTER DATED 2 DECEMBER 2013

Dear Ms Stančevska,
I would like to thank you for your comments on 2012 Annual Report of the NPM of the Republic of Serbia. NPM will accept all of your remarks.

I hope that following answers would contribute clearer picture about the work of the NPM of Serbia.

1. Based on the visits to the police stations conducted in 2012 in cooperation with the Belgrade Center for Human Rights, the Serbian NPM made 150 recommendations in its reports submitted to the institutions visited in 2012, as well as another 56 recommendations in the remaining reports submitted to these institutions in January and February 2013. Out of the total number of 206 recommendations, the relevant authorities accepted 193 recommendations. The implementation of these recommendations was discussed during several meetings of the cooperative dialogue with the police. Most of those recommendations not implemented by the authorities were made to improve the material conditions in detention rooms, while failure to implement the recommendations was, in most cases, justified by the lack of financial resources. In order to implement the recommendations for improving the material conditions all police stations required additional funding from the Ministry of Interior. The Annual Report of the NPM for 2012 made a reference to it in the Paragraph 7 which says that a general recommendation was made to administrative authorities to bring the material conditions of their detention rooms in line with the existing standards. The Serbian NPM does not accept these excuses and maintains its position that the lack of financial resources is not the justifiable reason for poor material conditions. Based on 38 visits to the police stations conducted in 2013 and 160 recommendations made, we can conclude that no significant improvements were made. For these reasons, we will pay more attention to this issue in our 2013 Annual Report.

2. As far as remand is concerned (pre-trial/trial detention), 20 recommendations were made, all were accepted but only 7 were implemented to date. The lack of financial resources is again stated by the relevant authorities as the main reason for failure to implement the remaining 13 recommendations mostly pertaining to material conditions. Nevertheless, we have to note that during 2013 capacities of the detention places were renovated and aligned with the existing standards to a considerable extent (for example, at the Belgrade District Prison detention facility and the Valjevo Juvenile Correctional Facility). In the following period, through its follow-up visits the Serbian NPM will continue to monitor how many recommendations submitted in 2013 were implemented and what changes were made.

3. In the penitentiary field, 64 recommendations in the visits reports in 2012 were implemented. In this area as well, it is clear from the authorities' responses that the major obstacle to the implementation of the remaining recommendations (mostly pertaining to the improvement of material conditions in prisons) is the lack of financial resources. The amnesty which was implemented in the previous period reduced the prison overcrowding by 10%, which to a certain extent created an opportunity for increasing the available capacity for the most vulnerable prisoners. What concerns us most is the fact that the recommendations pertaining to the right to health care and labor, as well as the preparation for release, are not sufficiently implemented. A reference in the 2012 NPM Annual Report said that a general recommendation was submitted to the administrative authorities that it was necessary to rectify the above mentioned irregularities and bring the operations in line with the existing standards.

4. The response of authorities on recommendations regarding the rights of persons with mental disabilities which are detained was that they have accepted them. During 2013, in cooperative dialogue on discussing recommendations and finding the modalities to their implementation, representatives of Ministry of health and representatives of psychiatric hospitals stated that the most of recommendations had been implemented. NPM findings are that although that authorities stated that they have accepted all recommendations, psychiatric hospitals don't act in accordance with them. In addition, NPM shall pay special attention on the effects of the Law on the rights of persons with mental disabilities (adopted in 2013).

5. The psychiatric hospital Sveti Vracevi submitted the information and requests to the Ministry of Health according to the recommendations made by the NPM. So far we are not aware of the outcome. In the following period, through its follow-up visit to the psychiatric hospital Sveti Vracevi (planned in 2014) the Serbian NPM will monitor how many of these recommendations were implemented and what changes were made.

6. In 2013, the NPM sent out a new report to the authorities stating the need for one more Asylum Centre, because the two existing were not enough. Meanwhile, the authorities founded three additional Asylum Centres – in Obrenovac, Tutin and Sjenica. Based on the overview of the overall asylum system in Serbia, the NPM submitted a systemic recommendation to relevant administrative authorities to rectify numerous irregularities mostly pertaining to unlawful operations. The recommendation is available at www.npm.rs.

7. In several cases in which the Prosecutor's Office was informed about the cases of ill-treatment the prosecutor dropped the charges. The opinion of the Serbian NPM is that the Prosecutor's Office and other administrative authorities of the Republic of Serbia do not play their role in combating impunity for torture. To further discuss this issue, the Serbian NPM organized a round table on combating impunity for torture. The round table gathered all key stakeholders who adopted the conclusions on the measures to advance the current status in the forthcoming period.

8. Most of deficiencies which NPM had find in prison for woman are related to the bad material conditions. According to what the NPM was pointing to the prison for women, authorities are going to carry out great reconstruction of that prison in 2014. In the following period NPM will monitor the progress of these activities and what changes were made.

9. In 2013 follow-up visit was conducted to the Penal-Correctional Facility Sremska Mitrovica. In report it is ascertained that 36 recommendations were implemented.

10. The meetings with visited institutions and competent ministries usually take place in our premises and the conclusions we make are various, depending on the topics considered. The great number of meetings were conducted with the police stations and the Ministry of Interior and some of the conclusions were as follows: there are not enough funds in the Ministry budget for adaptations of police premises and police stations and they make efforts to raise some funds from the municipal budgets; the area of health care of persons deprived of liberty is not regulated in a proper manner on the national level (there are different practices in the police stations); some provisions of the Guidelines for Treatment of PDL in Police Custody, issued by the Minister of Interior, are not in line with the international standards and national Law on the Police (e.g. obligatory presence of the police officer to the health examination of the PDLs, the unnecessary use of handcuffs – the police officers are obliged to use them every time they transport PDLs, regardless that person is dangerous for him/herself or for the others or there is risk of escape).

11. The Serbian NPM recommended to the Ministry of Interior Affairs to amend the Guidelines for Treatment of persons in Police Custody. Serbian Ombudsman/NPM submitted an opinion to the Ministry of Health on the Draft Law on the Protection of People with Mental Disabilities in which the Ombudsman/NPM pointed out flaws in the Draft Law.

II - 7 ЗАХТЕВ НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ – ИЗВОД ЗА РАДНА МЕСТА У НПМ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
31-310/ 2013
Б е о г р а д

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр.36821 25.12.2013. г.

НАРОДНА СКУПШТИНА

Одбор за административно-буџетска и мандатно-имунитетска питања
- гдин Зоран Бабић, председник Одбора -

На основу члана 6. став 3. Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему („Службени гласник РС“, број 108/2013), Одбору за административно-буџетска и мандатно-имунитетска питања Народне скупштине, подносим захтев ради добијања сагласности за заснивање радног односа са новим лицима…

О б р а з л о ж е њ е

…. Поред обављања послова из надлежности прописане Законом о Заштитнику грађана, ступањем на снагу Закона о допуни Закона о ратификацији опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл.гласник РС – Међународни уговори“, број 7/2011), којим је у члану 2а одређен Заштитник грађана да обавља послове Националног механизма за превенцију тортуре, било је потребно ангажовати извршиоце ради обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре. За те послове заснован је радни однос на одређено време са једним саветником и 2 млађа саветника. У образложењу Владиног Предлога закона за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре утврђено је да те послове обављају четири државна службеника: 1 виши саветник, 1 саветник и 2 млађа саветника. Ступањем на снагу Закона започело се са обављањем послова без промене акта о систематизацији ангажовањем извршилаца на одређено време због повећаног обима посла.

… Наведене чињенице, као и досадашња петогодишња пракса у раду Заштитника грађана иде у прилог потреби измене, не само Закона о Заштитнику грађана већ и постојећег Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у Стручној служби Заштитника грађана који би требало да омогући обављање свих послова из надлежности прописаних Законом о Заштитнику грађана као и проширених надлежности прописаних другим законима и актима.

Предлог Закона о изменама и допунама Закона о Заштитнику грађана, након чијег усвајања је била планирана измена постојећег акта о систематизацији радних места, је достављен на усвајање Народној Скупштини 2012. године, али је одлуком Владе Републике Србије повучен из процедуре, што је истовремено одложило и поступак измене Правилника о систематизацији.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

II - 8 ПРЕДЛОГ ОРГАНИЗАЦИОНЕ СТРУКТУРЕ СЕКРЕТАРИЈАТА НПМ

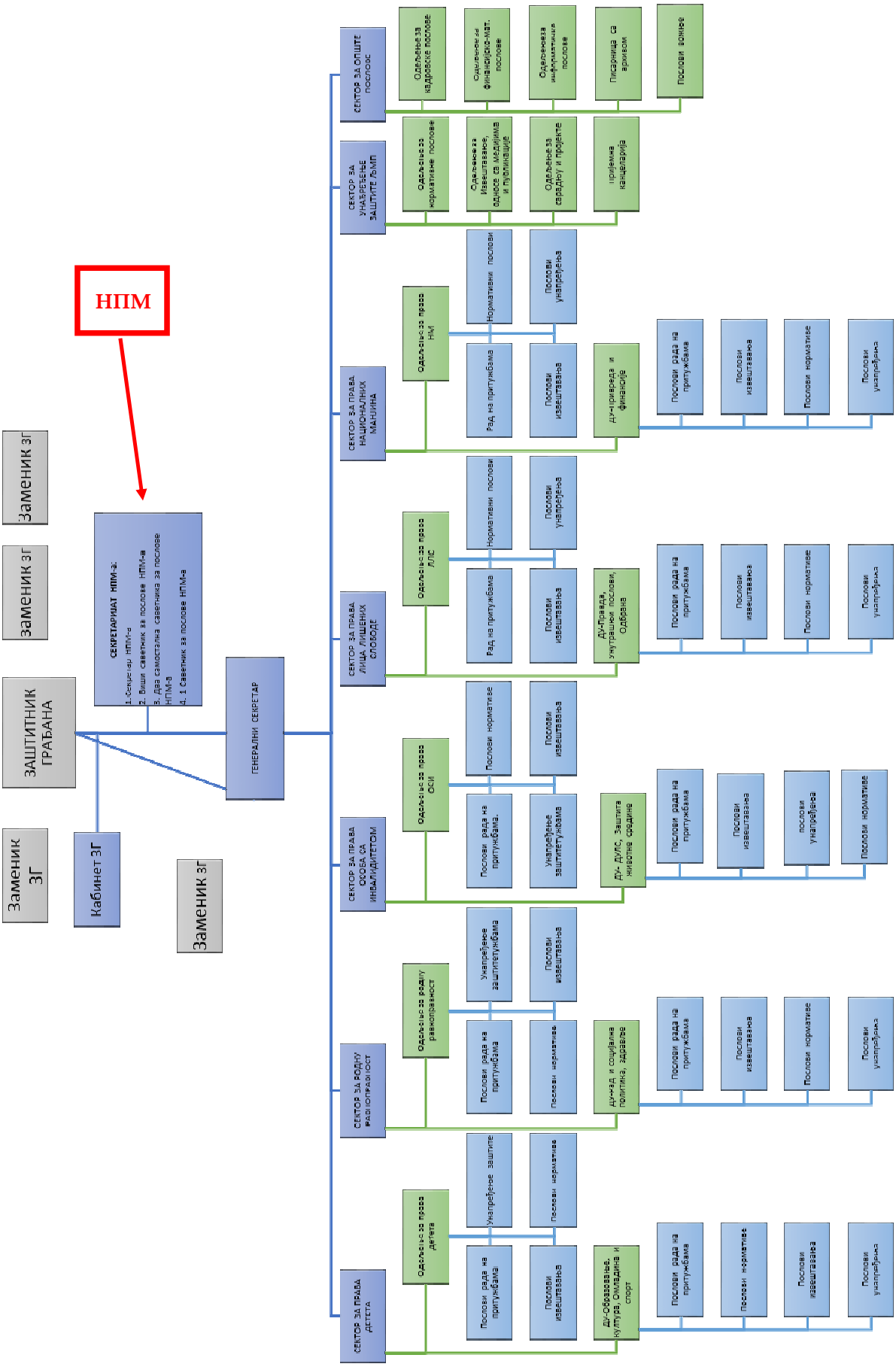

II - 9 МЕМОРАНДУМ О САРАДЊИ СА ПОКРАЈИНСКИМ ОМБУДСМАНОМ

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

Република Србија
Аутономна Покрајина Војводина
ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

Меморандум о сарадњи

Закључен између

Заштитника грађана

и

Покрајинског омбудсмана

Овим Меморандумом ближе се уређује сарадња Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остваривати са Покрајинским омбудсманом, у складу са чл. 2а, ст. 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*).

Сарадња Заштитника грађана са Покрајинским омбудсманом у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре остварује се тако што Покрајински омбудсман учествује у посетама мониторинг тима Националног механизма за превенцију тортуре установама на територији АП Војводине у којма су смештена лица лишена слободе; учествује у планирању посета тим установама; учествује у сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре; учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима Националног механизма за превенцију тортуре.

Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којма су смештена лица лишена слободе, представник/ци[182] Покрајинског омбудсмана може бити одређен за вођу мониторинг тима за поједине посете установама на територији АП Војводине.

Представник покрајинског омбудсмана учествовује у сачињавању плана посета Националног механизма за превенцију тортуре установама у којма су смештена лица лишена слободе, и то у делу који се односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

Представник Покрајинског омбудсмана учествовује у сачињавању извештаја Националног механизма за превенцију тортуре о обављеним посетама установама у

[182] Све граматички родно опредељене именице у овом меморандуму користе се родно неутрално и означавају равноправно припаднике, односно припаднице оба пола.

којима је био члан мониторинг тима, односно сачињавати нацрт извештаја о обављеним посетама у којима је био вођа мониторинг тима.

Покрајински омбудсман учествовује у сачињавању предлога мера, препорука, иницијатива, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре који се односе на установе у чијој посети је његов представник учествовао или био вођа мониторинг тима.

Покрајински омбудсман даје допринос сачињавању посебних и периодичних извештаја Националног механизма за превенцију тортуре у мери у којој су његови представници учествовали у активностима на које се извештај односи.

Покрајински омбудсман учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима као што су јавне расправе, конференције и други скупови, посебно када се наведено односи на установе које се налазе на територији АП Војводине.

У свим актима Националног механизма за превенцију тортуре у чијем сачињавању је учествовао Покрајински омбудсман биће назначен његов допринос, и на видном месту утиснут његов знак (лого).

Покрајински омбудсман у извештајима и обраћањима јавности приказује своју улогу и активности у оквиру сарадње са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман ће чувати као тајну све податке до којих дође на основу учешћа у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Подаци садржани у објављеним извештајима Националног механизма за превенцију тортуре не представљају тајну, Покрајински омбудсман их може користити за своје потребе или ради објављивања, уз навођење да су то подаци Националног механизма за превенцију тортуре и уз опредељивање своје улоге у конкретном случају.

Покрајински омбудсман неће предузимати било коју радњу у име Националног механизма за превенцију тортуре без претходне сагласности Заштитника грађана, односно постигнутог договора, и да ће поступати у складу са Одлуком којом се ближе уређује начин обављања послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Покрајински омбудсман сноси све трошкове за активности које предузима у циљу остваривања сарадње предвиђене овим Меморандумом.

Сарадња договорена овим меморандумом не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана заснованој на важећим прописима.

Одмах по потписивању овог меморандума стране потписнице ће одредити овлашћена лица задужена за његово спровођење и о томе писаним путем обавестити другу страну.

Овај меморанум је закључен на неодређено време и може се мењати писаним споразумом страна потписница.

У Београду, 12. децембра 2011. године.

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН
Анико Хајнрих Мушкиња

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Саша Јанковић

ЈАВНИ ПОЗИВ ЗА ИЗБОР УДРУЖЕЊА

Република Србија
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

ОБЈАВЉУЈЕ

ЈАВНИ ПОЗИВ

за сарадњу у обављању послова
Националног механизма за превенцију тортуре

У складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*),

Заштитник грађана упућује позив удружењима, чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, за сарадњу у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, и то, учешће удружења у посетама местима у којима су смештена лица лишена слободе, сачињавање извештаја, препорука, мишљења и других аката, као и обављање осталих послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Предмет јавног позива

Предмет јавног позива је избор удружења са којима ће Заштитник грађана остваривати сарадњу у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, и то учешће удружења у посетама местима у којима су смештена лица лишена слободе, сачињавање извештаја, препорука, мишљења и других аката, као и обављање осталих послова Националног механизма за превенцију тортуре, а у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака.

Објављивање јавног позива

Јавни позив се објављује у „Службеном гласнику Републике Србије“ и на сајту Заштитника грађана www.zastitnik.rs

Рок за подношење пријава по јавном позиву

Рок за подношење пријава по јавном позиву је 15 дана од дана објављивања јавног позива у „Службеном гласнику Републике Србије“.

Достављање пријава по јавном позиву

Пријаве по јавном позиву морају бити достављене Заштитнику грађана у запечаћеној коверти са назнаком *„ЈАВНИ ПОЗИВ ЗА САРАДЊУ У ОБАВЉАЊУ ПОСЛОВА НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ-НЕ ОТВАРАТИ*“, на адресу: Београд, Делиградска бр. 16.

Услов за учешће у избору по јавном позиву

Услов за учешће у избору по јавном позиву је:
1. да је удружење регистровано код надлежног органа у Републици Србији
2. да је статутом удружења предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода

Пријава по јавном позиву

Пријава по јавном позиву се сачињава на обрасцу „**Пријава за сарадњу са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре**“, која се може преузети лично у просторијама Заштитника грађана или на сајту Заштитника грађана, односно мора садржати све податке предвиђене у прописаном обрасцу.

Прилози уз пријаву по јавном позиву

У прилогу пријаве потребно је доставити:
1. Решење о регистрацији удружења;
2. Статут удружења;
3. Опис активности удружења на унапређењу и заштити људских права и слобода у последњих 5 година;
4. Листу извештаја и публикација удружења у области унапређења и заштите људских права и слобода у последњих 5 година;
5. Квалификациона структура чланова, запослених и сарадника удружења.

Неблаговремене и непотпуне пријаве

Пријве поднете по истеку рока за подношење, пријаве које нису сачињене на прописаном обрасцу, односно не садрже све податке предвиђене у прописаном обрасцу, као и оне уз које нису приложени сви прилози захтевани овим јавним позивом неће бити узете у разматрање.

Критеријуми за избор

Критеријум за избор удужења која су оспособљена за сарадњу са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре су

1. квалитет и квантитет активности удружења на унапређењу и заштити људских права и слобода у последњих 5 година, нарочито активности у заштити и унапређењу права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика суровог, нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања;

2. број извештаја и публикација удружења у области унапређења и заштите људских права и слобода у последњих 5 година, нарочито у области заштите и унапређења права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика суровог, нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања

3. број стручних лица међу члановима, запосленима и сарадницима удружења, у области унапређења и заштите људских права и слобода, нарочито у области заштите и унапређења права лица лишених слободе и превенцији тортуре и других облика суровог, нељудског и понижавајућег поступања или кажњавања.

Избор по јавном позиву

По пристиглим благовременим и потпуним пријавма са приложеном документацијом, а на основу утврђених критеријума, посебна Комисија ће направити листу удружења која испуњавају услове за сарадњу са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Комисија ће Заштитнику грађана препоручити успостављање сарадње у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре са удружењима са листе, с тим да ће поједина удружења препоручити за системско праћење положаја лица лишених слободе и појаве тортуре у полицијским станицама, заводима за извршење кривичних санкција, установама социјалне заштите стационарног типа и психијатријским болницама, као положаја посебних рањивих група међу лицима лишеним слободе.

Доношење одлуке о избору по јавном позиву

Одлуку о избору удружења донеће Заштитник грађана на предлог посебне Комисије Заштитника грађана за избор удружења по јавном позиву. Одлука се доставља свим учесницима у јавном позиву и објављује преко интернет презентације Заштитника грађана. Одлука је коначна.

Рок за доношење одлуке о избору по јавном позиву

Комисија за избор удружења по јавном позиву донеће Одлуку о избору удружења у року од 8 дана од дана истека рока за подношење пријава.

Објављивање и достављање одлуке о избору по јавном позиву

Одлука Комисије за избор удружења по јавном позиву биће објављена на сајту Заштитника грађана и достављена свим подносиоцима пријава.

Закључење Споразума о сарадњи

Са удружењима изабраним по јавном позиву Заштитник грађана ће закључити Споразуме о сарадњи.

Одустанак

Уколико удружење изабарано по јавном позиву не приступи закључењу Споразума о сарадњи са Заштитником грађана у року од 30 дана од дана достављања одлуке Комисије о избору удружења по јавном позиву, сматраће се да је дошло до одустанка изабраног удружења од сарадње са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Период трајања сарадње

Споразум о сарадњи се закључује на период од једне године, а може се, сагласношћу обе стране потписнице продужити на период од још једне године.

Информације о јавном позиву

Остале потребне информације могу се добити од Мирјане Дрљачић - Сударевић, више саветнице, на тел. 011 / 2068 – 100, e-mail: mirjana.sudarevic@zastitnik.rs .

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд, Делиградска бр. 16
тел. 011 / 2068 – 100
сајт: http://www.zastitnik.rs/

ОБРАЗАЦ ПРИЈАВЕ ПО ЈАВНОМ ПОЗИВУ ЗА ИЗБОР УДРУЖЕЊА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ПРИЈАВА

по

ЈАВНОМ ПОЗИВУ

за сарадњу у обављању послова

НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Пун назив удружења	
Скраћени назив удружења	
Адреса удружења	
E-mail адреса удружења	
Web адреса удружења	
Телефон	
Број регистрације удружења **Регистрациони орган**	
Датум оснивања удружења	
Статутарни циљеви удружења	
Лице овлашћено за заступање (име, презима, функција, ЈМБГ)	
Прилози	*1. Решење о регистрацији удружења;* *2. Статут удружења;* *3. Опис активности удружења;* *4. Листа извештаја и публикација удружења;* *5. Квалификациона структура*
Место и датум	
Потпис и печат	

II - 10 ОДЛУКА О ОБРАЗОВАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ИЗБОР УДРУЖЕЊА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

На основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду Стручне службе Заштитника грађанам (*Службени гласник РС, бр. 105/2007*) и потребе проистекле из члана 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Службени гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*), доносим:

РЕШЕЊЕ
О ОБРАЗОВАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ИЗБОР УДРУЖЕЊА ПО ЈАВНОМ ПОЗИВУ

I Образује се Комисија за избор удружења по јавном позиву за сарадњу у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, у следећем саставу:

1. Милош Јанковић, заменик Заштитника грађана, председник Комисије
2. Стеван Арамбашић, заменик Покрајинског омбудсмана, заменик председника Комисије
3. Александар Ресановић, заменик Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, члан Комисије,
4. Љиљана Лончар, помоћница Повереника за за заштиту равноправности, чланица Комисије
5. Јасминка Јаковљевић, генерална секретарка Стручне службе Заштитника грађана, секретарка Комисије

II Задатак Комисије је да:

- отвори и прегледа све приспеле пријаве по јавном позиву за сарадњу;
- састави записник о отварању пријава и направи листу удружења која испуњавају формалне услове за сарадњу са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре;
- изврши стручну оцену пријава и састави писмени извештај о оцени пријава;
- Заштитнику грађана препоручи успостављање сарадње у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре са удружењима са листе;
- Заштитнику грађана препоручи успостављање сарадње са удружењима са листе за системско праћење положаја лица лишених слободе и појаве тортуре у полицијским станицама, заводима за извршење кривичних санкција, установама социјалне заштите стационарног типа и психијатријским болницама, као положаја посебних рањивих група међу лицима лишеним слободе;
- припреми предлог обавештења за објављивање на сајту Заштитника грађана, о удружењима са којима ће Заштитник грађана закључити споразум о сарадњи.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

II - 11 ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ О ИЗБОРУ УДРУЖЕЊА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ
за избор удружења са којима ће Заштитник грађана
сарађивати у обављању послова
Националног механизма за превенцију тортуре

Заштитник грађана је на основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду стручне службе Заштитника грађана (*„Сл. гласник РС“ бр. 105/2007*) и потребе проистекле из члана 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*“Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011*) 26. децембра 2011. године донео одлуку о образовању Комисије за избор удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Јавни позив за избор удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре објављен је 29. децембра 2011. године у „Сл. гласнику РС“ бр. 100/2011 и на интернет презентацији Зсштитника грађана. Рок за достављање пријава истекао је 13. јануара 2012. године.

Комисија у саставу: председник Милош Јанковић, заменик председника Стеван Арамбашић, чланови Александар Ресановић и Љиљана Лончар и секретарка Јасминка Јаковљевић, одржала је састанак 20. јануара 2012. године са почетком у 11 часова, на ком су размотрене пристигле пријаве.

Комисија је констатовала да су по Јавном позиву пристигле пријаве следећих удружења:

1. Београдски центар за људска права
2. Виктимолошко друштво Србије
3. Дијалог
4. Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S)
5. Комитет правника за људска права (YUCOM)
6. Међународна мрежа помоћи (IAN)
7. Одбор за људска права - Ваљево
8. Хелсиншки одбор за људска права у Србији
9. Центар за људска права - Ниш

као и да су све пријаве поднете у року.

Комисија је отворила и прегледала све приспеле пријаве и приложену документацију.

Констатовано је да су у свим пријавама унети сви потребни подаци, као да је уз све пријаве приложена сва тражена документација.

На основу појединачно прегледаних пријава, Комисија је утврдила да сва пријављена удружења испуњавају захтеване услове за сарадњу са Заштитником грађана у обављању послова Националног механизма за првенцију тортуре.

На основу напред изнетог Комисија једногласно предлаже Заштитнику грађана:

I

Да донесе Одлуку о сарадњи Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре са свим пријављеним удружењима:

1. Београдски центар за људска права
2. Виктимолошко друштво Србије
3. Дијалог
4. Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S)
5. Комитет правника за људска права (YUCOM)
6. Међународна мрежа помоћи (IAN)
7. Одбор за људска права - Ваљево
8. Хелсиншки одбор за људска права у Србији
9. Центар за људска права - Ниш

II

Да са свим удружењима наведеним под I овог Извештаја закључи појединачне споразуме о сарадњи у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

III

Да у појединачним споразумима ближе утврди облик и начин остваривања сарадње, с`тим да посебно обавеже поједина удружења да систематски прате положај лица лишених слободе, појаву тортуре и других облика злостављања, и то:

- Београдски центар за људска права
  - у полицијским станицама и притворским јединицама;
- Виктимолошко друштво Србије
  - положај жена у затвореним установама
- Дијалог и Одбор за људска права - Ваљево
  - положај осуђених и притворених малолетника
- Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S)
  - у установама социјалне заштите стационарног типа
- Међународна мрежа помоћи (IAN)
  - у психијатријским болницама
- Хелсиншки одбор за људска права у Србији
  - у затворима

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Милош Јанковић

II - 12 ОДЛУКА О ИЗБОРУ УДРУЖЕЊА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

На основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду Стручне службе Заштитника грађанам (*„Сл. гласник РС“ бр. 105/2007*) и извештаја Комисије за избор удружења по Јавном позиву са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (*објављеном у „Сл. гласнику РС“ бр. 100/2011),* расписаном у складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*„Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“ бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“ бр. 7/2011*), доносим:

О Д Л У К У
о удружењима са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре

I

Заштитник грађана ће сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре са следећим удружењима:

1. Београдски центар за људска права
2. Виктимолошко друштво Србије
3. Дијалог
4. Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S)
5. Комитет правника за људска права (YUCOM)
6. Међународна мрежа помоћи (IAN)
7. Одбор за људска права - Ваљево
8. Хелсиншки одбор за људска права у Србији
9. Центар за људска права - Ниш

II

Са удружењима наведеним у ставу I ове Одлуке Заштитник грађана ће закључити појединачне споразуме о сарадњи у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, у којима ће бити ближе утврђен облик, начин и трајање сарадње.

III

Ова Одлука ће се доставити свим удружењима која су поднела пријава по Јавном позиву и објављује се на интернет презентацији Заштитника грађана.

Образложење

У складу са чланом 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (“*Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011*) Заштитник грађана је расписао Јавни позив за избор удружења са којима ће сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре. Јавни позив је објављен на интернет презентацији Заштитника грађана 26. децембра 2011. године и у „Сл. гласнику РС“ бр. 100/2011 од 29. децембра 2011. године.

Заштитник грађана је, на основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду стручне службе Заштитника грађана, 26. децембра 2011. године донео Одлуку о образовању Комисије за избор удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуру.

Комисија је у свом извештају од 20. јануара 2012. године предложила Заштитнику грађана да донесе Одлуку о сарадњи Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре са свим пријављеним удружењима, и то са: Београдским центром за људска права, Виктимолошким друштвом Србије, Дијалогом, Иницијативом за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитетом правника за људска права (YUCOM), Међународном мрежом помоћи (IAN), Одбором за људска права – Ваљево, Хелсиншким одбором за људска права у Србији и Центром за људска права – Ниш, као и да са свим пријављеним удружењима закључи појединачне споразуме о сарадњи у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, у којима ће бити ближе утврђен облик и начин остваривања сарадње.

Заштитник грађана је донео ову Одлуку прихватајући предлог Комисије.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

II – 13 ПРИМЕР СПОРАЗУМА СА УДРУЖЕЊЕМ

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

Споразум о сарадњи

Закључен између

Заштитника грађана

и

Београдског центра за људска права, удружења из Београда,
(у даљем тексту удружење)

дана 31.01.2012.године у Београду

Овим Споразумом уређује се сарадња коју ће Заштитник грађана остваривати са удружењем у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, на основу Одлуке Заштитника грађана 73-3/2012, дел. бр. 1421 од 20. јануара 2012. године, у складу са предлогом Комисије о избору удружења са којима ће Заштитник грађана сарађивати у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, и у складу са чл. 2а, ст. 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака (*Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и Сл. гласник РС - Међународни уговори, бр. 7/2011*).

Сарадња Заштитника грађана са удружењем остварује се тако што удружење учествује у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре. Удружење се посебно обавезује да систематски прати положај лица лишених слободе, појаву тортуре и других облика злостављања у полицијским станицама и притворским јединицама.

Удружење учествује у посетама Националног механизма за превенцију тортуре местима у којима су смештена лица лишена слободе и сачињавању извештаја о обављеним посетама установама у којима је представник удружења учествовао.

Удружење учествовује у сачињавању предлога мера, препорука, иницијатива, мишљења и других аката Националног механизма за превенцију тортуре који се односе на установе у чијој посети је представник удружења учествовао.

Удружење даје допринос сачињавању посебних и периодичних извештаја Националног механизма за превенцију тортуре у мери у којој су његови представници учествовали у активностима на које се извештај односи.

Удружење учествује у обављању сарадње Националног механизма за превенцију тортуре са државним органима и телима, као и у другим активностима, као што су јавне расправе, конференције и други скупови.

У свим актима Националног механизма за превенцију тортуре у чијем сачињавању је учествовало удружење биће назначен његов допринос, и на видном месту утиснут његов знак (лого).

Удружење је овлашћено да у извештајима и обраћањима јавности прикаже своју улогу и активности које предузма у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Удружење ће чувати као тајну све податке до којих дође на основу учешћа у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, у супротном то ће представљати основ за раскид сарадње.

Подаци садржани у објављеним извештајима Националног механизма за превенцију тортуре не представљају тајну, удружење их може користити за своје потребе или ради објављивања, уз навођење да су то подаци прибављени од стране Националног механизма за превенцију тортуре и уз опредељивање своје улоге у конкретном случају.

Удружење неће предузимати било коју радњу у име Националног механизма за превенцију тортуре без претходне сагласности Заштитника грађана, у супротном то ће представљати основ за раскид сарадње.

Удружење има право на накнаду трошкова за активности које предузима у циљу остваривања сарадње предвиђене овим Споразумом, а у складу са актом о којим се регулише накнада трошкова за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Сарадња договорена овим Споразумом не утиче на остваривање надлежности Заштитника грађана и активности удружења заснованој на важећим прописима.

Одмах по потписивању овог Споразума, удружење ће одредити овлашћено лице за остваривање сарадње са Заштником грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, и о томе ће писаним путем обавестити Заштника грађана.

Стране потписнице овај споразум могу мењати писаним путем.

Овај споразум је закључен на период од једне године, а може се сагласношћу обе стране потписнице продужити на период од још једне године.

БЕОГРАДСКИ ЦЕНТАР
ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ЗАМЕНИК
ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Милош Јанковић

II – 14 ОДЛУКА О НАКНАДАМА ЗА РАД У НПМ И ОДЛУКА О ИЗМЕНИ ОДЛУКЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
76 – 79/12
Б е о г р а д

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 14119 11.06.2012. г.

На основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду Стручне службе Заштитника грађанам (*„Сл. гласник РС“ бр. 105/2007*) и потребе проистекле из члана 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*„Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“ бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“ бр. 7/2011*), доносим

ОДЛУКУ
о висини накнаде за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре

Члан 1.

Овом одлуком уређују се критеријуми за одређивање висине накнаде удружењима са којима Заштитник грађана сарађује у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, као и висине накнаде ангажованим спољним сарадницима за пружање експертских услуга.

ВИСИНА НАКНАДЕ УДРУЖЕЊИМА

Члан 2.

По основу ангажовања представника удружења у активностима Националног механизма за превенцију тортуре, утврђују се:

1. путни трошкови, смештај и дневница–за посету установама ван седишта удружења
2. накнада за рад – за време проведено у посети установи
3. накнада за сачињавање извештаја о извршеном послу

Члан 3.

Путни трошкови, смештај и дневница обезбеђују се у складу са Уредбом о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника („Сл. Гл. РС“, бр. 86/07, 93/07 и 98/07-пречишћен текст)

.

Члан 4.

Путни трошкови, смештај и дневница обезбеђују се у складу са Уредбом о накнади трошкова и отпремнини државних службеника и намештеника („Сл. Гл. РС“, бр. 86/07, 93/07 и 98/07-пречишћен текст)

Висина накнаде представницима удружења за посете установама се утврђује у висини просечне зараде у Републици Србији, према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике, на дан поласка на службено путовање.

Представницима удружења припада сразмерни део месечног износа накнаде из претходног става, одређен према броју радних сати њиховог ангажовања.

Члан 5.

Висина накнаде представницима удружења за сачињавање извештаја о посети установама у којој су смештена лица лишена слободе износи 10% просечне зараде у Републици Србији, односно 5% ове накнаде за сачињавање извештаја о посетама полицијској станици, геронтолошком центру, дому за старе, граничном прелазу, војном притвору.

Износ накнаде утврђен у првом ставу увећава се у зависности од дужине трајања посете и то за 50% по основу сваког наредног дана посете истој институцији.

Члан 6.

Накнада у нето износу за обављене послове Националног механизма за превенцију тортуре од стране представника удружења уплаћује се на рачун представника по основу уговора о делу сачињеног на основу достављеног извештаја од стране надлежног запосленог у Одељењу за послове националног механизма за превенцију, добијеног сабирањем свих припадајућих накнада за обављене активности у том месецу.

ВИСИНА НАКНАДЕ СПОЉНИМ САРАДНИЦИМА - ЕКСПЕРТИМА

Члан 7.

Са спољним сарадником ангажованим за пружање експертских услуга у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре закључује се уговор о делу у коме се наводе разлози ангажовања и сви трошкови који му припадају:

1. путни трошкови, смештај и дневница–за посету установама ван седишта удружења
2. накнада за рад – за време проведено у посети установи
3. накнада за сачињавање извештаја о извршеном послу

Члан 8.

Путни трошкови, смештај и дневница обезбеђују се у складу са важећим прописима из члана 3. ове Одлуке

Члан 9.

Висина накнаде за рад спољних сарадника - експерта за посете установама утврђује се у висини плате државног службеника у највишем звању и платном разреду, и то као сразмерни део месечног износа плате одређен према броју радних сати ангажовања спољњег сарадника у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре.

Члан 10.

Висина накнаде спољним сарадницима – експертима за сачињавање извештаја о посети установи у којој су смештена лица лишена слободе износи 10% плате државног службеника у највишем звању и платном разреду, односно 5% наведене плате, за сачињавање извештаја о посетама полицијској станици, геронтолошком центру, дому за старе, граничном прелазу, војном притвору.

Износ накнаде утврђен у првом ставу увећава се у зависности од дужине трајања посете и то за 50% по основу сваког наредног дана посете истој институцији.

Члан 11.

Накнада за обављене послове Националног механизма за превенцију тортуре од стране ангажованог спољног сарадницика исплаћује се истеком календарског месеца сабирањем свих припадајућих накнада за обављене активности у том месецу садржаних у извештају одговорног лица из Одељења за послове Националног механизма за превенцију тортуре.

Члан 12.

Одговорно лице у Одељењу за послове Националног механизма за превенцију тортуре дужно је да води евиденцију о свим расходима који настају по основу ангажовања представника удружења или спољних сарадника-експерата, уз обавезу достављања Одсеку за финансијско-материјалне послове месечног извештај са свим припадајућим прилозима (предлог за ангажовање представника удружења или експерта, попуњен путни налог, копију извештаја о обављеном послу, рачуне и др.)

Члан 13.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања на огласној табли у просторијама Заштитника грађана.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Саша Јанковић

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
76 – 79/12
Б е о г р а д

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 32402 06. 12. 2013. г.

На основу члана 3. став 4. Одлуке о образовању и раду Стручне службе Заштитника грађанам (*„Сл. гласник РС“ бр. 105/2007*) и потребе проистекле из члана 2а. став 2. Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућх казни или поступака (*„Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“ бр. 16/2005 бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“ бр. 7/2011*), генерални секретар Стручне службе Заштитника грађана, по овлашћењу број 48-44-1491 од 05. 02. 2009. године, доноси

ОДЛУКУ
о измени Одлуке о висини накнаде за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре

Члан 1.

Мења се члан 6. Одлуке о висини накнаде за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре 76 – 79/12 дел.бр. 14119 од 11. 06. 2012. године (У даљем тексту: Одлуке), тако да гласи:

Накнада за обављене послове Националног механизма за превенцију тортуре од стране представника удружења уплаћује се на рачун удружења на основу испостављене фактуре удружења добијене сабирањем свих припадајућих накнада за обављене активности по истеку сваког календарског месеца.

Приликом фактурисања трошкова удружење је у обавези да достави обрачун за сваку обављену посету представника удружења сачињеног у складу са одредбама Одлуке као и извештај о обављеној посети који се чува у Одељењу за послове националног механизма за превенцију тортуре.

Члан 2.

Мења се члан 11. Одлуке тако што се додаје нови став који гласи:

Накнада за обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре од стране ангажованог спољног сарадницика-експерта са којим је закључен уговор о делу исплаћује се након сваког појединачно обављеног посла.

Ради исплате накнаде из става 1. овог члана руководилац органа доноси посебну одлуку којом се утврђује висина накнаде на основу извршеног обрачуна одговорног запосленог у Одељењу за послове националног превентивног механизма а који је саставни део одлуке руководиоца о висини накнаде.

Члан 3.

Све остале одредбе Одлуке остају непромењене.

Члан 4.

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања на огласној табли у просторијама Заштитника грађана.

ОДЛУКУ ДОСТАВИТИ:
3. Одсеку за финансијско-материјалне послове
4. Писарници

ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР

Јасминка Јаковљевић

GODIŠNJI PLAN NPM POSETA U 2014. GODINI (datumi su orijentacioni)

		POLICIJSKE STANICE		ZATVORI		PSIHIJATRIJA		SOCIJALNE USTANOVE		OSTALO
feb	12, 13	PU Sombor (1+3) PU Subotica (1+2)								
mar					11	PB Sveti Vračevi	13 20	Dom za stare u Sremskoj Kamenici		
apr	14, 15	PU Valjevo (1+5)							1	Monitoring prostorija za zadržavanje Aerodrom Beograd
maj			8, 9	KPZ Šabac	22, 23	SPB Vršac				
jun	16, 17	PU Vranje (1+6)	9, 10	VPD Kruševac	23	KCV Novi Sad	24, 25	4 doma za stare u Beogradu	16, 17	4 Regionalna centra granične policije
jul	8, 9	PU Novi Pazar (1+2)	16, 17	OZ Novi Pazar			16, 17	Gerontološki centar u Rumi	16, 17, 18	Centar za azil Tutin Centar za azil Sjenica
avg	4, 5	PU Prijepolje (1+2)					25, 26	1. oktobar (Stari Lec)		
sep	15,16	PU Pirot (1+3)	3, 4	OZ Novi Sad			25	starački dom u Novom Sadu		
okt			22, 23, 24	KPZ Požarevac			2, 3	Stamnica	15	Centar za azil Banja Koviljača
nov	19, 20	PU Niš (1+6)	14	KPZ Valjevo	18	KCS Beograd	6, 7	Čurug		
dec			1, 2, 3	SZB Beograd	22, 23, 24	KPB Laza Lazarević			12	Centar za azil Bogovađa

+ tematski izveštaj - položaj osoba sa posebnim potrebama u zatvorskom sistemu (3 poste)
+ monitoring prihvata migranata u postupku readmisije (5 poseta)
+ ad-hoc posete, po potrebi

II - 16 ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА НПМ

http://ombudsman.npm.rs/

II - 17 ЛИФЛЕТ НПМ

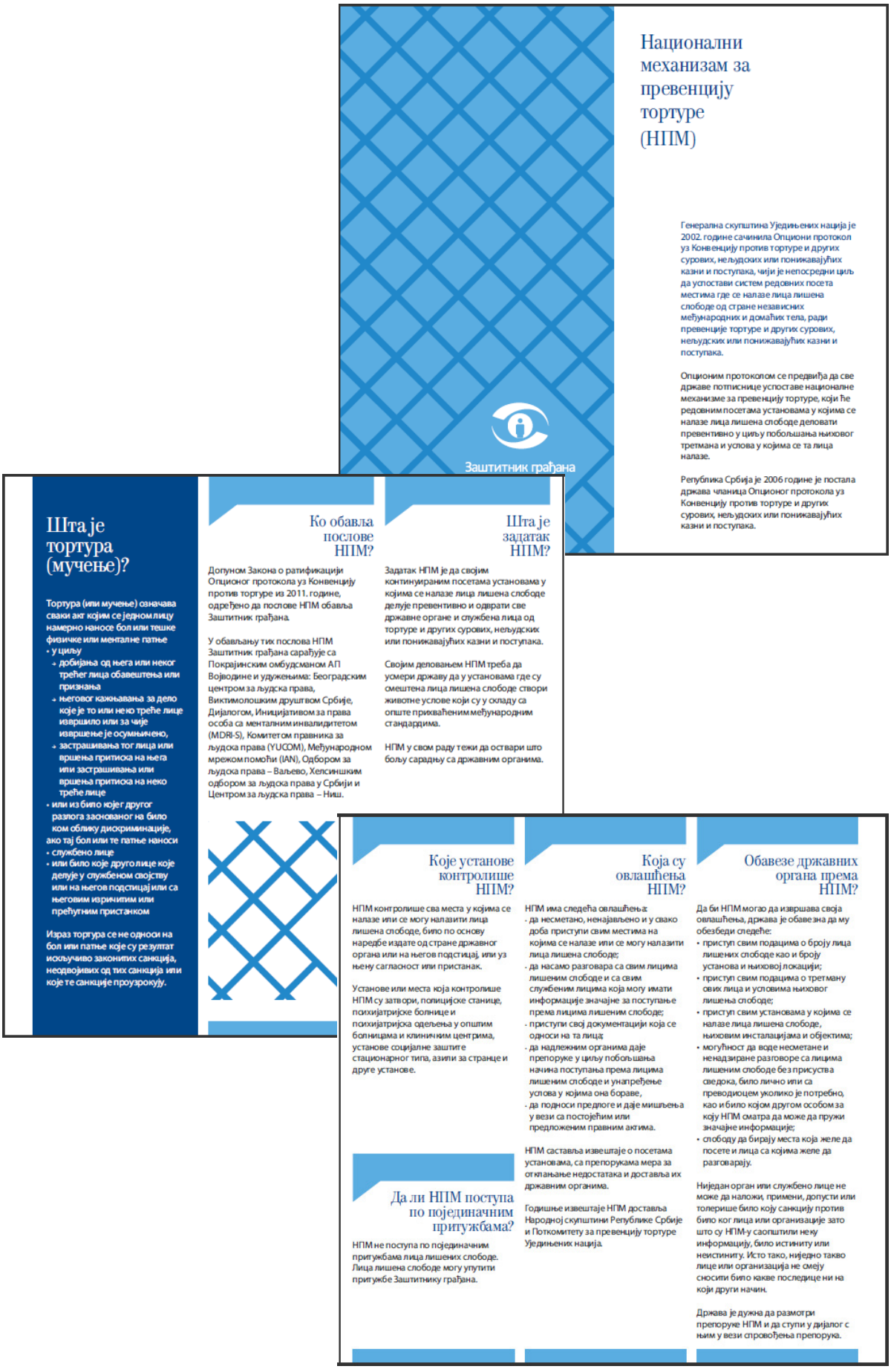

Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ)

Заштитник грађана

Генерална скупштина Уједињених нација је 2002. године сачинила Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, чији је непосредни циљ да успостави систем редовних посета местима где се налазе лица лишена слободе од стране независних међународних и домаћих тела, ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Опционим протоколом се предвиђа да све државе потписнице успоставе националне механизме за превенцију тортуре, који ће редовним посетама установама у којима се налазе лица лишена слободе деловати превентивно у циљу побољшања њиховог третмана и услова у којима се та лица налазе.

Република Србија је 2006 године је постала држава чланица Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Шта је тортура (мучење)?

Тортура (или мучење) означава сваки акт којим се једном лицу намерно наносе бол или тешке физичке или менталне патње
- у циљу
  - добијања од њега или неког трећег лица обавештења или признања
  - његовог кажњавања за дело које је то или неко треће лице извршило или за чије извршење је осумњичено,
  - застрашивања тог лица или вршења притиска на њега или застрашивања или вршења притиска на неко треће лице
- или из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације,

ако тај бол или те патње наноси
- службено лице
- или било које друго лице које делује у службеном својству или на његов подстицај или са његовим изричитим или прећутним пристанком

Израз тортура се не односи на бол или патње које су резултат искључиво законитих санкција, неодвојивих од тих санкција или које те санкције проузрокују.

Ко обавља послове НПМ?

Допуном Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре из 2011. године, одређено да послове НПМ обавља Заштитник грађана.

У обављању тих послова НПМ Заштитник грађана сарађује са Покрајинским омбудсманом АП Војводине и удружењима: Београдским центром за људска права, Виктимолошким друштвом Србије, Дијалогом, Иницијативом за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитетом правника за људска права (YUCOM), Међународном мрежом помоћи (IAN), Одбором за људска права – Ваљево, Хелсиншким одбором за људска права у Србији и Центром за људска права – Ниш.

Шта је задатак НПМ?

Задатак НПМ је да својим континуираним посетама установама у којима се налазе лица лишена слободе делује превентивно и одврати све државне органе и службена лица од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Својим деловањем НПМ треба да усмери државу да у установама где су смештена лица лишена слободе створи животне услове који су у складу са опште прихваћеним међународним стандардима.

НПМ у свом раду тежи да оствари што бољу сарадњу са државним органима.

Које установе контролише НПМ?

НПМ контролише сва места у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, било по основу наредбе издате од стране државног органа или на његов подстицај, или уз њену сагласност или пристанак.

Установе или места која контролише НПМ су затвори, полицијске станице, психијатријске болнице и психијатријска одељења у општим болницама и клиничким центрима, установе социјалне заштите стационарног типа, азили за странце и друге установе.

Која су овлашћења НПМ?

НПМ има следећа овлашћења:
- да несметано, ненајављено и у свако доба приступи свим местима на којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе;
- да насамо разговара са свим лицима лишеним слободе и са свим службеним лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе;
- приступи својој документацији која се односи на та лица;
- да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређење услова у којима она бораве;
- да подноси предлоге и даје мишљења у вези са постојећим или предложеним правним актима.

НПМ саставља извештаје о посетама установама, са препорукама мера за отклањање недостатака и доставља их државним органима.

Годишње извештаје НПМ доставља Народној скупштини Републике Србије и Поткомитету за превенцију тортуре Уједињених нација.

Обавезе државних органа према НПМ?

Да би НПМ могао да извршава своја овлашћења, држава је обавезна да му обезбеди следеће:
- приступ свим подацима о броју лица лишених слободе као и броју установа и њиховој локацији;
- приступ свим подацима о третману ових лица и условима њиховог лишења слободе;
- приступ свим установама у којима се налазе лица лишена слободе, њиховим инсталацијама и објектима;
- могућност да воде несметане и ненадзиране разговоре са лицима лишеним слободе без присуства сведока, било лично или са преводиоцем уколико је потребно, као и било којом другом особом за коју НПМ сматра да може да пружи значајне информације;
- слободу да бирају места која желе да посете и лица са којима желе да разговарају.

Ниједан орган или службено лице не може да наложи, примени, допусти или толерише било коју санкцију против било ког лица или организације зато што су НПМ-у саопштили неку информацију, било истиниту или неистиниту. Исто тако, ниједно такво лице или организација не смеју сносити било какве последице ни на који други начин.

Држава је дужна да размотри препоруке НПМ и да ступи у дијалог с њим у вези спровођења препорука.

Да ли НПМ поступа по појединачним притужбама?

НПМ не поступа по појединачним притужбама лица лишених слободе. Лица лишена слободе могу упутити притужбе Заштитнику грађана.

II – 18 ЗАКЉУЧЦИ О ПОТРЕБНИМ УСЛОВИМА ЗА РАД НПМ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА
ДРЖАВНУ УПРАВУ И ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ
Управа за људска и мањинска права
Б е о г р а д

Закључци Округлог стола
„СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА РАД
НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
И ИЗАЗОВИ БУДУЋЕ САРАДЊЕ“
одржаног 14. новембра 2011. године у Београду

I

Да би Заштитник грађана **могао да отпочне** ефикасно обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре, потребно је обезбедити следеће услове:

- повећање кадровских капацитета у Стручној служби Заштитника грађана за четири нова радна места,
- обезбеђење простора и опреме за рад извршилаца,
- обезбеђење одговарајућег превозног средства у циљу обављања континуираних посета установама у којима су смештена лица лишена слободе,
- обезбеђење посебних средстава у оквиру буџета Заштитника грађана намењених за подмиривање трошкова Националног механизма за превенцију тортуре, пре свега за исплату плата и других примања запослених, накнаде ангажованим стручњацима и невладиним организацијама које учествују у посетама и писању извештаја, трошкове горива и других средстава која су потребна за ефикасно обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре.

II

Успостављање Националног механизма за превенцију тортуре не треба негативно да утиче на приступ других међународних и домаћих тела и представника цивилног сектора местима лишавања слободе, као ни да ограничи деловање већ постојећих механизама за праћење стања људских права лица лишених слободе.

III

Да би Национални механизам за превенцију тортуре могао да извршава своја овлашћења **потребно је да:**

Влада Републике Србије

- Министарство унутрашњих послова, а нарочито – Дирекција полиције, Сектор унутрашње контроле, све полицијске управе и станице,
- Министарство правде , а нарочито - Управа за извршење кривичних санкција,
- Министарство здравља, а нарочито – специјалне болнице за психијатријске болести и Специјална болница за болести зависности,
- Министарство рада и социјалне политике, а нарочито – установе социјалне заштите стационарног типа,
- Министарство одбране,

Народна скупштина Републике Србије

- Комисија за контролу извршења кривичних санкција,
- Одбор за правосуђе и управу Народне скупштине Републике Србије,

– Врховни суд Србије,
– Републичко јавно тужилаштво,
– Високи савет судства,
– Државно веће тужилаца

као и сви запослени у њима,

остварују сарадњу утврђену **Опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака**, која **Националном механизму за превенцију тортуре** обезбеђује:

- несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама у којима се налазе лица лишена слободе, односно свим просторијама и инсталацијама,
- обављање разговора насамо са лицима лишеним слободе и свим запосленима,
- приступ свим подацима о броју лица лишених слободе, броју установа у којима се налазе та лица, њиховој локацији, њиховом третману и условима њиховог смештаја,
- спровођење препорука Националног механизма за превенцију тортуре датих у складу са његовим мандатом,
- правовремену и ефикасну размену релевантних информација.

Успостављање пуне сарадње свих државних органа са Националним механизом за превенцију тортуре је услов за његов ефикасан рад у циљу спречавања тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака у Републици Србији.

IV

Национални механизам за превенцију тортуре се охрабрује да извештаје о својим посетама местима лишавања слободе заједно са препорукама редовно и у разумном року доставља институцијама надлежним за спровођење датих препорука.

V

Национални механизам за превенцију тортуре се охрабрује да, кад год је то потребно, а у складу са овлашћењима, обавештава јавност о резултатима свог рада, чиме ће допринети транспарентности свог функционисања, као и транспарентности рада установа у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

VI

Национални механизам за превенцију тортуре се охрабрује да Народној скупштини Републике Србије доставља редован годишњи извештај о својим активностима, налазима и препорукама, независно од редовног годишњег извештаја Заштитника грађана.

С тим у вези, Управа за људска и мањинска права ће о закључцима овог округлог стола обавестити:

- Комитет Уједињених нација против тортуре,
- Поткомитет Уједињених Нација за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака,
- Специјалног известиоца за тортуру Уједињених нација,
- Европски комитет за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака,
- Мрежу Националних механизама за превенцију тортуре Савета Европе,
- Асоцијацију за превенцију тортуре.

Управа за људска и мањинска права ће закључке и пречишћен текст Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака ("Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/2011) доставити:

Влади Републике Србије

- Министарству унутрашњих послова,
- Министарству правде , а нарочито - Управи за извршење кривичних санкција,
- Министарству здравља,
- Министарству рада и социјалне политике,
- Министарству одбране.

Са молбом поменутим министарствима да их доставе свим установама под њиховом надлежношћу, где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе.

Народној скупштини Републике Србије,

- Комисији за контролу извршења кривичних санкција
- Одбору за правосуђе и управу Народне скупштине Републике Србије

Врховном суду Србије,
Републичком јавном тужилаштву,
Високом савету судства и
Државном већу тужилаштва.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

На основу тачке 8. Одлуке Заштитника грађана о формирању Превентивног механизма за мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе, дел. бр. 4846 , од 02. јула 2009. године,

Превентивни механизам Заштитника грађана доноси:

МЕТОДОЛОГИЈУ

РАДА
ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА
ЗА МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

Београд, септембар 2009

1. МАНДАТ, ПРИНЦИПИ И ЦИЉЕВИ

1.1. МАНДАТ

Мандат Превентивног механизма за мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе (даље: Превентивни механизам), је у оквиру законске надлежности Заштитника грађана *(Закон о Заштитнику грађана, "Сл.гласник РС", бр.79/2005 и 54/2007)* одређен Одлуком Заштитника грађана о формирању Превентивног механизма за мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе, дел.бр.4846, од 02.07.2003.г.

Превентивни механизам врши мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе.

Мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе је континуирано и системско прикупљање, провера и обрада података, као и утврђивање стања у установама у погледу поштовања права лица лишених слободе и с`тим у вези предлагање одговарајућих мера.

Мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе спроводи се превасходно путем посета тим установама, као и прикупљањем информација о положају лица лишених слободе у тим установама на било који други начин, а посебно из: извештаја ових установа (нпр. испуњени упитници); налаза других субјеката који су вршили мониторинг ових установа; других активности Заштитника грађана; медија и др.

Превентивни је овлашћен на:

1. несметане и ненајављене посете установама
2. неограничен приступ свим просторијама у установи
3. неограничан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе
4. неограничан и ненадзиран разговор са особљем
5. неограничен увид у све евиденције, без обзира на степен тајности
6. неограничено копирање документације, без обзира на степен тајности

Уношење фотоапарата и фотографисање се решава у договору са руководством установе

1.2. ПРИНЦИПИ

Принципи поступања Превентивног механизма су утврђени Одлуком Заштитника грађана о формирању Превентивног механизма, као и други општеприхваћени принципи о мониторингу: не чинити штету, поступати искључиво законито, поштовати управу и особље установе, придржавати се кућног реда установе и поштовати интерна правила, поштовати утврђене надлежности и интерну поделу посла у установ, не улазити у постојеће међуљудске конфликте у установи, учтиво се односити у свим контактима, респектан однос према институцији која се представља, поступати у складу са постављеним циљем посете уз поштовање утврђеног метода рада, поштовати хијерархију и посебна задужења чланова мониторинг тима, координирано поступати са другим члановима мониторинг тима, својим понашањем демонстрирати професионалност, не бавити се околностима које су ван надлежности, поштовати интегритет саговорника, избегавати било какву пристрасност, указивати на поверљивост разговора, показивати саосећање према патњама које саговорник наводи, не стварати нереална очекивања код саговорника, водити рачна о безбедности извора информација, не фотографисати ни једно лице без његове сагласности, спроводити испитни поступак са више извора, саговорницима постављати питања која су јасна и прецизна, констатовати поуздане, јасне, прецизне и упоредиве чињенице итд.

1.3. ЦИЉЕВИ

Циљеви Превентивног механизма су у оквиру надлежности Заштитника грађана утврђене Законом о Заштитнику грађана опредељени Одлуком Заштитника грађана о формирању Превентивног механизма за мониторинг установа у којима су налазе лица лишена слободе.

Основни циљеви посета установама су:

1. констатовање стварног стања (утврђивање поузданих, јасних, прецизних и упоредивих чињеница подобних за анализу)
2. утврђивање неправилности у раду, односно утврђивање повреда права лица лишених слободе
3. предлагање мера за отклањање неправилности у раду
4. контрола промена стања и спровођења мера за отклањање неправилности у раду

2. ПРЕТХОДНЕ АКТИВНОСТИ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА

2.1. ФОРМИРАЊЕ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА

2.1.1. ОДРЕЂИВАЊЕ ПЕРСОНАЛНОГ САСТАВА

У састав Превентивног механизма за мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе (даље: Превентивни механизам) улазе сви чланови Савета Заштитника грађана за заштиту права лица лишених слободе.

Чланови Превентивног механизма су и запослени у стручној служби Заштитника грађана, и то сви који раде у Одељењу за права лица лишена слободе, као и поједини запослени у другим одељењима Сектора за притужбе и Сектора за унапређење права који се баве правима припадника посебно рањивих група заступљених међу лицима лишеним слободе.

Чланови Превентивног механизма су и други стручњаци који располажу знањем релевантним за заштиту права лица лишених слободе, и то правници, превасходно стручњаци из области кривичног права и заштите права лица лишена слободе, као и лекари, превасходно специјалисти опште, интерне и судске медицине и психијатари.

Заштитник грађана посебном одлуком одређује персонални састав Превентивног механизма.

2.1.2. УТВРЂИВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ РАДА И ПЕРСОНАЛНИХ ЗАДУЖЕЊА

Заменик Заштитника грађана за заштиту права лица лишених слободе је координатор Превентивног механизма (даље: координатор).

Када је у питању заштита лица лишених слободе која су припадници посебно рањивих група заступљених међу лицима лишеним слободе, координатор усмерава активности Превентивног механизма у договору са заменицима Заштитника грађана за равноправност полова, права детета, права припадника националних мањина и права особа са инвалидитетом

Координатор, на основу консултација са члановима Превентивног механизма, утврђује посебна задужења за одређене области појединим члановима Превентивног механизма.

Организационе и административне послове Превентивног механизма обавља стручна служба Заштитника грађана.

Заштитник грађана посебном одлуком одређује административног секретара Превентивног механизма из реда запослених у стручној служби Заштитника грађана (даље: административни секретар)

Административни секретар по налогу координатора усмерава и спроводи организационе и административне послове Превентивног механизма и одговоран је за њихову реализацију.

2.2. ИЗРАДА УПИТНИКА

Упитници треба да садрже систематизована и стандардизована питања која се односе на опште и посебне податке о установи и лицима лишеним слободе. Одговори на постављена питања треба да пруже релевантну слику стања у установи, а нужно је да су подобни за упоређивање и анализу.

Упитници треба да су табеларног типа. Питања морају да буду прецизна, јасна и препознатљива. Термини који се користе треба да су стандардизовани и усаглашени. Стил постављања питања и понуђених одговора треба да је јединствен. Питања треба да су углавном заснована на одредбама конкретних прописа и важећих стандарда тако да одговори на њих одмах указују на евентуалне недостатке или неправилности у раду. Кад год постоји објективна могућност, одговори треба да су постављени као алтернативе, са уношењем нумеричких података, али са остављањем простора код појединих питања за уношење личног става. Пожељно је да се испод групе питања за одређену област наведу одредбе прописа и стандарда на основу којих су постављена.

Израда упитника обавиће се у две фазе. Прва фаза обухвата израду иницијалних упитника за формирање електронске базе података о установама, израду упитника који претходе посети установи, као и израду упитника који се користе током посете затворима. У другој фази ће се израдити упитници који ће се користити током посете осталим установама у којима се налазе лица лишена слободе.

2.2.1. ИНИЦИЈАЛНИ УПИТНИЦИ

Ови упитници ће бити прослеђени на одговор свим установама у којима су смештена лица лишена слободе. Циљ ових упитника је формирање посебне базе података о установама у којима су смештена лица лишена слободе (*„лична карта установа*“) у оквиру електронске базе података Превентивног механизма (ЕБПМ). Ови упитници садрже општа, стандардизована питања о врсти установе, називу, адреси, контакту, капацитету, тренутном бројном стању лица лишених слободе, укупном броју запослених, здравственом особљу, и другим релевантним подацима о установи.

Ови упитници су намењени за достављање на одговор руководиоцима установа. Формираће се различити иницијални упитници, у зависности од врсте установа: за затворе, притворске јединице, полицијске станице, психијатријске и друге затворене здравствене установе, установе социјалне заштите, азиле за странце и сл.

2.2.2. УПИТНИЦИ КОЈИ ПРЕТХОДЕ ПОСЕТИ УСТАНОВИ

Ови упитници ће бити прослеђени на одговор установама непосредно пре планиране посете. Циљ ових упитника је адекватна припрема мониторинг групе за посету установи Ови упитници садрже осим општих питања (у смислу провере података постојећих у посебној бази података о установама у оквиру ЕБПМ) и низ посебних, додатних питања релевантних за предстојећу посету установи.

Ови упитници се достављају на одговор руководиоцима установа, односно појединих организационих делова установа Формираће се различити претходни упитници, у зависности од врсте установа: за затворе, притворске јединице, полицијске станице, психијатријске и друге затворене здравствене установе, установе социјалне заштите, азиле за странце и сл.

2.2.3. УПИТНИЦИ КОЈИ СЕ КОРИСТЕ ТОКОМ ПОСЕТЕ

Ови упитници су намењени за коришћење током посете установи од стране групе за посету установи (даље: група за посету). Циљ ових упитника је омогућење целовитог, што објективнијег непосредног утврђивања стања у установама, Ови упитници садрже свеобухватна прецизна питања о чињеничном стању у следећим областима: материјални услови у установи, третман, режим и активности лица лишених слободе, законитост поступања и мере заштите, здравстена заштита, особље установе, положај лица лишених слободе, заштита права и др.

Потребно је израдити упитнике на које одговоре дају руководиоци установа, односно појединих организационих делова установа, на које одговарају анкетирана лица лишена слободе (претходно одређена или по систему случајног избора, као и они на које одговарају чланови група за посету на основу непосредних опажања, обављених контаката и увида у документацију

Формираће се различити упитници за коришћење током посете, у зависности од врсте установа: за затворе и притворске јединице, полицијске станице, психијатријске и друге затворене здравствене установе, установе социјалне заштите, азиле за странце и сл.

Формираће се и анекси упитника који се односе на положај нарочито рањивих група: малолетника, млађих пунолетних лица, жена, старих, болесних, лица са инвалидитетом, припадника ЛГБТ популације, припадника националних мањина и странаца.

Формираће се и посебан упитник за утврђивање постојања мучења

2.3. ФОРМИРАЊЕ ИНФОРМАЦИОНИХ ИНСТРУМЕНАТА

Основни информациони инструмент је електронска база података Превентивног механизма (ЕБПМ). ЕБПМ садржи релевантне податке који се односе на права лица лишених слободе и установе у којима су она смештена, и то: информације о раду и документацију Превентивног механизма, важеће прописе и стандарде, релевантне судске одлуке и извештаје, основне податке свим установама у којима су смештена лица лишена слободе (*„лична карта установа*"), архитектонски план установе, попуњене упитнике о установи, извештаје о мониторингу установе, прес-клипинг, као и остале релевантне податке. ЕБПМ ће бити попуњена подацима из разних доступних извора, водећи рачуна о њиховој веродостојности. ЕБПМ има форму сајта.

Текстови релевантних прописа ће бити преузети из базе прописа Заштитника грађана, важећи стандарди и извештаји ће бити преузети са званичних сајтова институција, подаци о установама у којима су смештена лица лишена слободе („лична карта установа") ће бити формирана на основу података прикупљених путем иницијалних упитника, а прес-клипинг о лицима лишеним слободе и тортури ће бити преузет из базе Заштитника грађана ЕБПМ ће прво бити постављен као интерни сајт постављен на серверу Заштитника грађана, а након тога ће бити доступан преко интернета са постављањем различитих нивоа приступа (коришћењем домен-контролера, чланови Превентивног механизма ће уз помоћ посебне шифре имати приступ свим подацима у бази, а остали корисници ће бити ограничени само на „отворене"делове сајта, односно базе).

2.4. УТВРЂИВАЊЕ СТРУКТУРЕ ИЗВЕШТАЈА

Извештаји Превентивног механизма се сачињавају по унапред утврђеној структури:

1. основни подаци о посети *(време, врста посете, чланови тима, саговорници...)*,
2. релевантне информације о установи којима је пре посете располагао тим за посету *(постојећи извештаји о стању у установи)*,
3. основни подаци о установи *(врста установе, капацитет, опис установе..)*,
4. активности тима које су спроведене у поступку мониторинга *(радње које је тим за посету спровео у погледу сагледавања стања у установи)*,
5. утврђено чињенично стање у појединим областима *(чињенице које је тим за посету утврдио као неспорне а тичу се положаја лица лишених слободе у установи, нпр.: животни услови, здравствена заштита, исхрана, хигијена; разврставање, категоризација; третман, рад, образовање; дописивање, тел,разговори, посете, пакети; посебна права, примена мера принуде и посебих мера, дисциплинских поступци и мере; притужбе и поступци по притужбама и жалбама, пружање правне помоћи; положај малолетника, жена, мањина и ЛГБТ лица, верска права, помоћ након изласка из установе, интерне контроле и посете екстерних субјеката; премештаји, прекид извршења казне; дисциплински поступци против запослених; интерни надзор над радом; однос према Заштитнику грађана...)*
6. утврђене неправилности у раду у установи *(утврђене појаве које нису у сагласности са важећим прописима и стандардима)*,
7. указивање на релевантне одредбе домаћих и међународних прописа и стандарде који се односе на уочене појаве које представљају неправилности у раду
8. предлог мера за отклањање уочених неправилности у раду и рок за поступање – отклањање неправилности
9. општи закључак о стању у установи

2.5. ЕДУКАЦИЈА ЧЛАНОВА ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА

Интерна обука се спроводи ради свеобухватног оспособљавања чланова Превентивног механизма за адекватно спровођење свих предвиђених активности. Интерна обука се обавља путем тренинга, а у следећим областима: релавантни међународни инструменти и домаће законодавство у области основних људска права и слобода, права лица лишених слиободе и тортуре; модалитети мониторинга установа, врсте установа, категорије лица лишених слоборде, технологија утврђивање реалног стања у установи и поређење уоченог стања са релевантним националним и међународним стандардима; надлежност, мандат, принципи, методологија рада и циљеви Превентивног механизма; упознавање са упитницима; структура и методологија сачињавања извештаја Превентивног механизма, итд. Екстерна обука се обавља у циљу стручног усавршавања чланова Превентивног механизма.

2.6. САРАДЊА СА СРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

Успоставиће се интезивна сарадња и размена искустава са другим институцијама које се баве заштитом и унапређењем положаја лица лишених слободе (међународне и невладине организације, сродни механизми и др.).

Чланови Превентивног механизма учествоваће на скуповима и студијским посетама у земљи и иностранству чија ће тема бити заштита права лица лишених слободе и поступање институција које се баве мониторингом установа у којима су смештена та лица.

3. ПРИПРЕМА МОНИТОРИНГА

У поступку припреме мониторинга установа у којима су смештена лица лишена слободе најпре се утврђују приоритети посета по врстама и стању у установама, а сходно томе се доноси плана посета установама (даље: план посета).

Врсте посета су редовне, контролне и ванредне.

РЕДОВНЕ ПОСЕТЕ

Редовне посете су периодичне посете које се спроводе у циљу системске контроле стања у установама у погледу поштовања права лица лишених слободе.
Редовне посете се предвиђају планом посета.
Редовне посете се по правилу најављују.

ПРАТЕЋЕ (*follow-up*) ПОСЕТЕ

Контролне посете су посете које се спроводе у циљу контроле стања у установама у погледу поштовања права лица лишених слободе у односу на стање утврђено током претходне посете.
Контролне посете се по правилу предвиђају планом посета, а могу се обавити и мимо плана посета.
Контролне посете се по правилу не најављују.

ВАНРЕДНЕ (*ad/hoc*) ПОСЕТЕ

Ванредне посете су посете које се спроводе у случају сазнања о постојању озбиљних неправилности у погледу поштовања права лица лишених слободе.
Одлуку о спровођењу ванредне посете доноси координатор.
Ванредне посете нису предвиђене планом посета.
Ванредне посете се по правилу не најављују.

ТЕМАТСКЕ ПОСЕТЕ

Тематске посете су посете установа у циљу истраживања стања у појединој области.
Током посете се превасходно обраћа пажња на област посматрања.
Одлуку о спровођењу тематске посете доноси координатор.
Тематске посете се по правилу предвиђају планом посета, а могу се обавити и мимо плана посета.
Тематске посете се по правилу не најављују.

3.1. ДОНОШЕЊЕ ПЛАНА ПОСЕТА

Сходно постојећем стању, активности Превентивног механизма ће у првој фази пре свега бити усмерене на спровођење мониторинга у затворском систему, а у другој фази ће се развијати систем мониторинга осталих установа у којима се налазе лица лишена слободе.

Планом посете одређује се оријентациони датум и време трајања посете установи (једнодневна или вишедневна), као и карактер посете (редовна или контролна).

У Плану посета се увек оставља слободан временски период за реализацију ванредних посета.

Трајање посета зависи од врсте посете, врсте и величине установе, броја чланова мониторинг групе и других чинилаца.

План посета доноси координатор.

3.2. ОДРЕЂИВАЊЕ ПЕРСОНАЛНОГ САСТАВА ГРУПЕ ЗА ПОСЕТУ УСТАНОВИ

За сваку посету установама утврђује се број чланова и персонални састав групе за посету, а у зависности од врсте установе, природе посете и других конкретних околности.

За сваку посету одређује се вођа групе за посету.

Број чланова, персонални састав и вођу групе за посету одређује координатор.

Приликом састава групе за посету води се рачуна о заступљености стручњака потребних профила за спровођење адекватног мониторинга, уз обавезно учешће правника и лекара (*у зависности од врсте установа и конкретних околности, пре свега специјалиста опште, интерне и судске медицине и психијатра, по потреби стоматолога, гинеколога...*). У зависности од врсте установе, у саставу групе ће бити и психолози, специјални педагози и стручњаци других профила

Сходно постојећој специјализацији чланова одређене групе за посету извршиће се подела по посебним подгрупама за мониторинг одређене области (даље: подгрупа за одређену област) *(нпр. тим за општу опсервацију и третман, тим за законитонитост поступања, тим за здравствену заштиту...)*

3.3. ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О УСТАНОВИ

Чланови групе за посету ће приступити прикупљању релевантних информација о установи која ће бити посећена. Извори информација су:

1. **ЕБПМ** *(лична карта установе, непосредни увид у иницијалне упитнике, увид у архитектонски план установе, увид у постојеће извештаје, увид у препоруке Заштитника грађана, прес-клипинг, као и остали постојећи подаци о установи)*
2. **ИЗВЕШТАЈ ОДЕЉЕЊА ЗА ПРИТУЖБЕ** *(Извештај о свим притужбама које су поднете Заштитнику грађана у последњих годину дана а односе се на установу која се посећује)*
3. **ПОДАЦИ ЕКСТЕРНИХ СУБЈЕКАТА** *(подаци о установи који не постоје у ЕБПМ а прибаве се од екстерних субјеката: међународних тела, државних органа, интерних контролних тела, других организација које су вршиле мониторинг те установе, јавних гласила.)*

Прикупљањем података о установи руководи вођа групе за посету, уз техничку подршку административног секретара.

3.4. КОНТАКТ СА УСТАНОВОМ КОЈА ЋЕ БИТИ ПОСЕЋЕНА

Са установом која ће бити посећена (редовна или контролна посета) претходно се успоставља контакт, најављује се посета и доставља упитник који претходи посети.

Редовна посета се најављује најкасније две недеље пре посете.

3.4.1 ОБАВЕШТАВАЊЕ УСТАНОВЕ И ДОГОВОР ОКО ПОСЕТЕ

Установа се обавештава о дану и часу посете установи, карактеру посете, о члановима групе и њиховим функцијама, вођи групе, уз евентуалне посебне захтеве (*нпр. да током посете установи буду присутни руководиоци одређених служби, лекари и сл.*)

Са руководством установе се договара о свим битним елементима посете и поступања током посете (*нпр. коришћење фотоапарата или диктафона*)

Контакт са установом обавља вођа групе за посету непосредно или преко административног секретара.

3.4.2. ДОСТАВЉАЊЕ УПИТНИКА КОЈИ ПРЕТХОДИ ПОСЕТИ

Установи се доставља на одговор упитник који претходи посети установи

Установи се оставља рок за достављање попуњеног упитника који је довољан за давање поузданих одговора *(до 7 дана),* водећи рачуна да исти благовремено стигне у Превентивни механизам како би исти био обрађен пре посете *(бар 5 дана).*

Достављање упитника који претходе посети врши вођа групе за посету уз техничку подршку.

3.5. АНАЛИЗА ПОДАТАКА О УСТАНОВИ И ПРИПРЕМА ЗА ПОСЕТУ

Чланови групе за посету организју консултације у вези са стањем у установи и очекиваним ефектима мониторинга:

1. Концентришу се сви прикупљени подаци о установи.
2. Врши се анализа прикупљених података.
3. Утврђују се околности на које посебно треба обратити пажњу приликом посете установи.
4. Одабирају се и прилагођавају упитници које треба користити приликом посете установи.
5. Припрема се оперативни материјал *(упитници и сл.)*

Анализа постојећих података о установи и припремне активности врше се под руководством вође групе за посету уз техничку подршку административног секретара.

3.6. ДОГОВОР ОКО ПОСТУПАЊА И ОРГАНИЗАЦИЈА

Чланови групе за посету се договарају у вези са предстојећом посетом установи:

1. одређивање наступа према управи установе *(однос који треба исказати при уводном разговору са управом уз одређивање која лица поред вође групе за посете активно учествују у разговору)*
2. утврђивање понашања приликом посете *(утврђивање понашања групе за посету које треба успоставити приликом посете установи, сходно мандату и утврђеним начелима поступања)*
3. динамика посете *(одређивање времена које ће се утрошити на поједине фазе мониторинга: заједнички разговор са управом и заједнички обилазак установе, време које се оставља подгрупама за одређене области за разговор са руководиоцима појединих организационих јединица, запосленима, лицима лишеним слободе и предлед документације)*
4. подела посла и посебна задужења по подгрупама за одређене области *(нпр. подгрупа за општу опсервацију и третман, подгрупа за законитонитост поступања, подгрупа за здравствену заштиту...)*
5. расподељује се оперативни материјал *(упитници, фотоапарати, бележнице и сл.)*
6. административна и техничка организациона питања *(договор око времена поласка у посету, ангажовање превозних средстава, распоред, исплате накнада...)*

Договором око поступања и целокупном организацијом руководи вођа групе за посету уз техничку подршку административног секретара.

4. ПОСТУПАК МОНИТОРИНГА ТОКОМ ПОСЕТЕ УСТАНОВИ

Приликом посете установи поступа се у складу са мандатом, начелима поступања и утврђеним циљевима посете.

Фотографисьа се врше искључиво у складу са постигнутим договором са руководством установе.

4.1. РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Приликом доласка у установу, сви чланови групе за посету учествују у разговору са руководством установе.

Најпре се позива руководилац установе да члановима групе за посету представи установу у општим цртама.

Затим се представља институција Превентивног механизма, мандат, начела, циљеви и начин рада; представљају се чланови групе за посету; указује се на активности које су предвиђене да се обаве током посете установи.

Са руководством установе се договара уношење фотоапарата и фотографисање.

У име групе за посету представљање врши и обавља разговор вођа групе за посету.

Остали чланови групе за посету активно учествују у разговору у зависности од претходног договора и непосредне дозволе вође групе за посету.

(У случају ванредне посете могуће је по одлуци вође групе за посету да се најпре посети лице или место у установи због чега је предузета ванредна посета, а да се тек након тога приступа разговору са руководством установе, или да се ова фаза потпуно изоставити)

4.2. ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

По обављеном разговору са руководством установе сви чланови групе за посету одлазе у заједнички обилазак установе.

Приликом обиласка установа користи се и коригује постојећи архитектонски план установе.

Обавља се визуелно опажање архитектуре установе, увид у животни простор, смештајне услове, а у циљу стицања прелиминарног утиска о општој атмосфери у установи.

Посебна пажња се поклања спаваоницама, просторијама за издвајање, купатилима и санитарним просторијама, амбуланти, кухињи, магацину, трпезарији, дневним боравцима, двориштима, шеталиштима, спортским теренима, радионицама и сл.

(У случају контролне или ванредне посете по одлуци вође групе за посету могуће је изоставити ову фазу)

4.3. РАЗГОВОР СА ЗАПОСЛЕНИМА У РЕЛЕВАНТНИМ СЛУЖБАМА

Разговор са запосленима обављају чланови подгрупа за одређене области *(нпр. подгрупа за опште и правне послове и безбедност, подгрупа третман, подгрупа за здравствену заштиту...)*.

Структуирани разговори према упитнику обављају се са одговорним лицима за релевантне области, а по потреби и са другим запосленима.

Препоручује се разговор са запосленима у просторијама у којима раде.

Разговору са једним запосленим по правилу присуствују два члана подгрупе за одређену област, с тим да онај ко интервјуише ништа не бележи *(све време га гледа у очи у циљу стварања поверења)*, већ то врши други члан.

Током разговора са запосленима демонстрирати професионалност, представити ПМ, циљ разговора и лица која воде разговор, не бавити се околностима које су ван надлежности, поштовати интегритет саговорника, избегавати било какву пристрасност, не улазити у постојеће међуљудске конфликте у установи, учтиво се односити у свим контактима, указивати на поверљивост и могућности одбијања разговора, водити рачна о безбедности извора информација, не фотографисати запосленог без његове сагласности, постављати питања која су јасна и прецизна, констатовати поуздане, јасне, прецизне и упоредиве чињенице итд.

Приликом разговора користити упитник али дозволити интервјуисаном лицу да изађе из оквира постављених питања.

4.4. ОБИЛАЗАК ПОСЕБНИХ ПРОСТОРИЈА

Обилазак посебних просторија обављају чланови подгрупа за одређене области *(нпр. подгрупа за опште и правне послове и безбедност, подгрупа третман, подгрупа за здравствену заштиту...)*.

Приступа се у све просторије по слободном избору, без било каквих ограничења.

Просторије које су прегледане приликом посете маркирају се у постојећем архитектонском плану установе.

(Ова фаза није обавезна)

4.5. УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Увид у документацију обављају чланови подгрупа за одређене области *(нпр. подгрупа за опште и правне послове и безбедност, подгрупа третман, подгрупа за здравствену заштиту...)*.

Врши се копирање посебно значајне документације, по слободном избору, без обзира на степен њене тајности.

Документација коју није било могуће копирати на лицу места биће затражена да се накнадно достави.

4.6. РАЗГОВОР СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Разговор се обавља са лицима која су била предвиђена пре посете установи *(то су најчешће лица која су поднела притужбе или она за која постоје информације да су им повређена права)*, лица која су затражила разговор, као и са осталим лицима по систему случајног узорка *(насумично изабрана)*.

Препоручује се разговор са лицима лишеним слободе у просторији у којој се та лица налазе *(посетити их)* а не у посебној просторији коју одреди управа установе *(у коју би били доведени)*.

Разговору са лицима лишеним слободе по правилу присуствују два члана групе за посету, с тим да онај ко интервјуише ништа не бележи *(све време га гледа у очи у циљу стварања проблема)*, већ то врши други члан.

Током разговора са лицима лишеним слободе демонстрирати професионалност, представити ПМ, циљ разговора и чланове групе који воде разговор, не бавити се околностима које су ван надлежности, поштовати интегритет саговорника, избегавати било какву пристрасност, указивати на поверљивост и могућности одбијања разговора, показивати саосећање према патњама које саговорник наводи, не стварати нереална очекивања код саговорника, водити рачна о безбедности извора информација, не фотографисати ни једно лице без његове сагласности, постављати питања која су јасна и прецизна, констатовати поуздане, јасне, прецизне и упоредиве чињенице итд.

Приликом разговора користити упитник али дозволити интервјуисаном лицу да изађе из оквира постављених питања.

4.7. ПРОВЕРА ПРИБАВЉЕНИХ ИНФОРМАЦИЈА КРОЗ ВИШЕ ИЗВОРА

Прибављене противуречне информације се проверавају путем различитих извора (контролно интервјуисање других лица, накнадно контролно опажање, додатни преглед евиденције и документације и сл.)

(Уколико не постоји сумња у веродостојност прибављених информација могуће је изоставити ову фазу)

4.8. КРАТАК САСТАНАК ЧЛАНОВА ГРУПЕ

Кратак састанак свих тимова групе за посету. Размењују се први утисци подгрупа за одређене области, указује се на главне проблема у установи. Договора се око кратког резимеа о стању у установи који ће бити пренет руководиоцима установе. Договора се око додатних питања који ће бити постављена руководиоцима установе.Идентификује се допунска документација која ће бити затражена од руководства установе

(По одлуци вође групе за посету могуће је изоставити ову фазу)

4.9. ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Рзговору присуствују сви чланови групе за посету. У име групе за посету разговор води вођа групе за посету.

Вођа групе за посету најпре упознаје руководиоца установе са кратким резимеом – утиском о стању у установи. Вођа групе за посету похваљује оно што је добро, указује на озбиљне пропусте у установи везане за положај лица лишена слободе. Сходно договору, поједини чланова групе за посету, посебно представници подгрупа за одређене области могу да непосредно укажу руководству установе на нека специфична запажања. Затим вођа групе за посету тражи од руководиоца установе евентуална додатне информације, разјашњења и допунску документацију. На крају вођа групе за посету најављује и објашњава следеће кораке (слање писма, извештај).

(По одлуци вође групе за посету могуће је изоставити ову фазу)

5. АКТИВНОСТИ НАКОН ПОСЕТЕ УСТАНОВИ

5.1. ПИСМО УСТАНОВИ НАКОН ПОСЕТЕ

Након посете, установи се доставља куртоазно писмо захвалности (најкасније пет дана након посете)

У писму се евентуално траже и додатне информације, разјашњења или документација.

Писмо установи доставља вођа групе за посету, уз техничку подршку административног секретара.

5.2. САСТАНАК - РАЗМЕНА ИНФОРМАЦИЈА И ДОГОВОР О ИЗРАДИ ИЗВЕШТАЈА

Састанак групе за посету у пуном саставу.

Састанком руководи вођа групе за посету.

На састанку се врши размена утисака и детектовање главних проблема или позитивних аспеката у установи.

Врши се упоређивање запажања са налазима у претходним извештајима

Утврђује се концепт извештаја.

Одређују се делови извештаја по областима и задужењима подгрупа за одређене области за израду појединих делова извештаја.

Одређује се рок за израду делова извештаја подгрупа за одређене области за израду појединих делова извештаја и рок за састављање целовитог извештаја.

Састанком руководи вођа групе за посету, уз техничку подршку административног секретара.

5.3. ИЗРАДА ИЗВЕШТАЈА ПО ОБЛАСТИМА И САСТАВЉАЊЕ ИЗВЕШТАЈА

Подгрупе за одређене области израђују своје делове извештаја.

Група за посету израђује целовит извештај, чијим радом руководи вођа групе за посету.

Основ за израду извештаја су попуњени упитници, прибављене копије документације и белешке чланова тима за посету.

Извештаји имају унапред утврђене елементе и структуру:

1. основни подаци о посети *(време, врста посете, чланови тима, саговорници...)*,
2. релевантне информације о установи којима је пре посете располагао тим за посету *(постојећи извештаји о стању у установи)*,
3. основни подаци о установи *(врста установе, капацитет, опис установе..)*,
4. активности тима које су спроведене у поступку мониторинга *(радње које је тим за посету спровео у погледу сагледавања стања у установи)*,
5. утврђено чињенично стање у појединим областима *(чињенице које је тим за посету утврдио као неспорне а тичу се положаја лица лишених слободе у установи, нпр.: животни услови, здравствена заштита, исхрана, хигијена; разврставање, категоризација; третман, рад, образовање; дописивање, тел,разговори, посете, пакети; посебна права, примена мера принуде и посебих мера, дисциплинских поступци и мере; притужбе и поступци по притужбама и жалбама, пружање правне помоћи; положај малолетника, жена, мањина и ЛГБТ лица, верска права, помоћ након изласка из установе, интерне контроле и посете екстерних субјеката; премештаји, прекид извршења казне; дисциплински поступци против запослених; интерни надзор над радом; однос према Заштитнику грађана...)*
6. утврђене неправилности у раду у установи *(утврђене појаве које нису у сагласности са важећим прописима и стандардима)*,
7. указивање на релевантне одредбе домаћих и међународних прописа и стандарде који се односе на уочене појаве које представљају неправилности у раду
8. предлог мера за отклањање уочених неправилности у раду и рок за поступање – отклањање неправилности
9. општи закључак о стању у установи

Техничку подршку у изради извештаја пружа административни секретара.

5.4. ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЕШТАЈА УСТАНОВИ И ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА

Извештај потписан од стране вође групе за посету доставља се Заштитнику грађана.

Достављање извештаја врши координатор, уз техничку подршку административног секретара.

Уз извештај се Заштитнику грађана доставља и евентуално издвојено запажање појединих чланова групе за посету.